

Mensenhandel

Aanvullende kwantitatieve gegevens

Vierde rapportage van de Nationaal Rapporteur

A.G. Korvinus (*Nationaal Rapporteur Mensenhandel*)

E.M.H. van Dijk
C.H. de Jonge van Ellemeet
D.A.C. Koster
M. Smit

Bureau NRM
Den Haag
2005

De universele notie van bescherming van de menselijke waardigheid, die bij mensenhandel aangetast wordt, wordt onderstreept door de woorden 'Mensenhandel is verboden' op de omslag van deze rapportage. Moge deze woorden niet alleen op papier leven in het Handvest van de grondrechten dat onderdeel is van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, maar ook als handgeschreven tekst in het geheugen gegrift staan en zichtbare sporen nalaten in de levende werkelijkheid. De beeldtaal van de handgeschreven tekst is ontleend aan de kunstenaar Henk Visch, die begin 2003 een tentoonstelling de titel 'Mensenhandel is verboden' meegaf.

Inhoudsopgave

Overzicht van tabellen	V
Gebruikte afkortingen	VII
1 Inleiding	1
2 Slachtoffers	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Slachtofferregistratie Stichting Tegen Vrouwenhandel	5
2.2.1 Regio's en landen van herkomst	6
2.2.2 Leeftijd en sekse	7
2.2.3 De melders	8
2.3 (Mogelijke) slachtoffers in het slachtoffersvolg-systeem IKP-S	9
2.3.1 Geboortelanden	9
2.3.2 Leeftijd en sekse	10
3 Opsporing	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Opsporingsonderzoeken mensenhandel	13
3.3 Verdachten	14
3.4 Werkwijze mensenhandelaren	19
3.4.1 Ronselen	19
3.4.2 Reis- en verblijfsdocumenten	20
3.4.3 Tewerkstelling in de seksindustrie	21
3.4.4 Criminele samenwerking	24
3.5 Slachtoffers in opsporingsonderzoeken	25
3.5.1 Aangiften	25
3.5.2 Minderjarigen	25
3.5.3 Herkomstlanden	26
3.6 Opsporingsmethoden en -proces	27
3.6.1 Gebruikte opsporingsmethoden	27
3.6.2 Financiële aspecten	28
4 Het Openbaar Ministerie en vervolging	31
4.1 Inleiding	31
4.2 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven zaken mensenhandel	31
4.3 De verdachten	34
4.4 Afhandeling door het Openbaar Ministerie	35
4.5 Afdoening door de rechter	37
5 Samenvatting	43
5.1 Inleiding	43
5.2 Opsporing	43
5.2.1 Aantal en soort onderzoeken	43
5.2.2 Aanleiding tot de onderzoeken	44
5.2.3 Gebruikte opsporingsmethoden	44
5.2.4 Financiële aspecten	44
5.3 Vervolging	45
5.3.1 Aantal en soort zaken	45
5.3.2 Afhandeling door het Openbaar Ministerie	45
5.3.3 Berechting en beroep	45

5.4 Slachtoffers	46	
5.4.1 STV-slachtofferregistratie	46	
5.4.2 Slachtoffers in het slachtoffervolgsysteem IKP-S	46	
5.4.3 Slachtofferinformatie uit de opsporingsonderzoeken	47	
5.5 Verdachten	48	
5.5.1 Opsporingsonderzoeken en verdachten	48	
5.5.2 Vervolgde verdachten	49	
Literatuurlijst	51	
Bijlagen		
Bijlage 1	Artikel 273a Wetboek van Strafrecht	53
Bijlage 2	Aanvullende tabellen	55
Bijlage 3	Verantwoording gebruikte onderzoeksmethoden	63
Bijlage 4	Toelichting bij tabellen en statistiek	65
Bijlage 5	Reactie in hoofdlijnen op het Nationaal Actieplan Mensenhandel	67
Bijlage 6	Enkele voorlopige cijfers betreffende 2004	73
Bijlage 7	Activiteitenoverzicht BNRM 2004	75

Overzicht van tabellen

Tabel 2.1	Herkomst van bij STV geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, per jaar	6
Tabel 2.2	Meest voorkomende herkomstlanden van bij STV geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, per jaar	7
Tabel 2.3	Leeftijdverdeling van bij de STV gemelde slachtoffers, per jaar	7
Tabel 2.4	Melders van slachtoffers, per jaar	8
Tabel 2.5	Meest voorkomende geboortelands van (mogelijke) slachtoffers in IKP-S, per jaar	10
Tabel 2.6	Leeftijdverdeling van (mogelijke) slachtoffers in IKP-S	10
Tabel 3.1	Afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel, per jaar en type mensenhandel	13
Tabel 3.2	Aanleiding tot het opsporingsonderzoek, per jaar	14
Tabel 3.3	Verdachten van mensenhandel, per jaar	15
Tabel 3.4	Gemiddeld aantal verdachten per opsporingsonderzoek, per jaar en type mensenhandel	15
Tabel 3.5	Meest voorkomende nationaliteiten verdachten van mensenhandel, per jaar	16
Tabel 3.6	Meest voorkomende geboortelands verdachten van mensenhandel, per jaar	16
Tabel 3.7	Meest voorkomende geboortelands van verdachten, per type mensenhandel (2000 t/m 2003)	17
Tabel 3.8	Mogelijke betrokkenheid van exploitanten, volgens de politie (2002 en 2003)	19
Tabel 3.9	Aanhouding ronselaars grensoverschrijdende mensenhandel, per jaar	20
Tabel 3.10	Paspoort slachtoffers, per jaar	20
Tabel 3.11	Betrokken prostitutiesectoren, per jaar	21
Tabel 3.12	Dwangmiddelen, per jaar	22
Tabel 3.13	Landen van tewerkstelling, per jaar	23
Tabel 3.14	Criminele organisaties van mensenhandel, per jaar	24
Tabel 3.15	Aangiften van slachtoffers van mensenhandel, per jaar en type mensenhandel	25
Tabel 3.16	Opsporingsonderzoeken met minderjarige slachtoffers, per jaar en type mensenhandel	25
Tabel 3.17	Meest voorkomende herkomstlanden slachtoffers, per jaar	26
Tabel 3.18	Herkomstlanden met en zonder visumplicht, per jaar	27
Tabel 3.19	Gebruikte opsporingsmethoden (2002 en 2003)	28
Tabel 3.20	Financieel onderzoek en ontneming, per jaar	28
Tabel 4.1	Aantal geregistreerde zaken en zaken die (mede) minderjarige slachtoffers betreffen, per jaar	31
Tabel 4.2	Aantallen zaken per arrondissementsparket en rangordening, per jaar van registratie	32
Tabel 4.3	Type mensenhandel, per jaar van registratie	32
Tabel 4.4	Zwaarste feit, per jaar van registratie	33
Tabel 4.5	Meest voorkomende geboortelands verdachten, per jaar van registratie	34
Tabel 4.6	Rangordening frequent voorkomende geboortelands verdachten, per jaar van registratie	35
Tabel 4.7	Preventieve hechtenis, per jaar van registratie	35
Tabel 4.8	Afhandeling door het OM, per jaar van afhandeling	36
Tabel 4.9	Afdoening in eerste aanleg, per jaar van afdoening	37
Tabel 4.10	Afdoening naar zwaarste feit, per jaar van afdoening	37
Tabel 4.11	Opgelegde straffen naar zwaarste feit, per jaar van afdoening	39
Tabel 4.12	Gemiddelde duur opgelegde vrijheidsstraffen (in dagen), naar zwaarste feit, per jaar van afdoening	40
Tabel 4.13	Beroep aangetekend, per jaar van afdoening (in eerste aanleg)	41
Tabel B2.2	Herkomstlanden van bij STV geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, per jaar	55
Tabel B2.5	Geboortelands van (mogelijke) slachtoffers in IKP-S, per jaar	56
Tabel B3.1	Afgesloten opsporingsonderzoeken per politieregio, per jaar	58
Tabel B3.4	Standaarddeviaties behorend bij Tabel 3.4	58
Tabel B3.5	Nationaliteit verdachten van mensenhandel, per jaar	59

Tabel B3.6	Geboortelanden verdachten van mensenhandel, per jaar	59
Tabel B3.17	Herkomstlanden slachtoffers, per jaar	60
Tabel B4.5	Geboortelanden verdachten, per jaar van registratie	61

Gebruikte afkortingen

ama	alleenstaande minderjarige asielzoeker
BLinN	Bonded Labour in Nederland
BNRM	Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel
BuZa	(Ministerie van) Buitenlandse Zaken
BZK	(Ministerie van) Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAT	Christian Action and Networking Against Trafficking in Women
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIE	Criminele Inlichtingen Eenheid
CILC	Center for International Legal Cooperation
CIROC	Centre for Information and Research on Organised Crime
COA	Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
DCI	Defence for Children International
DFID	UK Department for International Development
DGIAV	Directoraat-Generaal Internationale Aangelegenheden en Vreemdelingenzaken
DGRH	Directoraat-Generaal Rechtshandhaving
DGWRR	Directoraat-Generaal Wetgeving, Rechtspleging en Rechtsbijstand
dNRI	dienst Nationale Recherche Informatie
DPV	Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
DVB	Directie Vreemdelingenbeleid
EC	Europese Commissie
ECPAT	End Child Prostitution, Child Pornography and the Trafficking of Children for Sexual Purposes (voorheen End Child Prostitution in Asian Tourism)
EP	Europees Parlement
ESF	European Social Fund
EU	Europese Unie
EWB	Externe Wetenschappelijke Betrekkingen
Fed.	Federatie
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
IAP	International Association of Prosecutors
ICCO	Interchurch Organisation for Development Co-operation
ICT	Informatie- en Communicatie Technologie
IEM	Informatie Eenheid Mensenhandel
IKP-S	Informatie Knooppunt Politie Systeem
ILO	International Labour Office
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOM	International Organization for Migration
IRT-NON	Interregionaal Recherche Team Noord- en Oost-Nederland
JIT	Joint Investigation Team
KLPD	Korps Landelijke Politie Diensten
KMar	Koninklijke Marechaussee
LSOP	Landelijk Selectie- en Opleidingscentrum Politie
MOA	Medische Opvang van Asielzoekers
N	Number (<i>aantal</i>)
NAM	Nationaal Actieplan Mensenhandel
NAPTIP	National Agency for the Prohibition of Traffic In Persons and other related matters
NB	Nota Bene
NCIPS	Nederlands Centrum voor Internationale Politiesamenwerking
NRI	Nationale Recherche Informatie
NRM	Nationaal Rapporteur Mensenhandel
NRM1	Eerste rapportage van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel

NRM2	Tweede rapportage van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel
NRM3	Derde rapportage van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights
OM	Openbaar Ministerie
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe
OvJ	Officier van Justitie
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
PG	Procureur-Generaal
PI	Penitentiaire Inrichting
PPM/dNP	Project Prostitutie Mensenhandel/de Nederlandse Politie
PSOII	Politiesuite Opsporing
sfo	strafrechtelijk financieel onderzoek
SiBa	Statistische informatievoorziening en Beleidsanalyse
SIOD	Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
SKIN	Stichting Kerken in Nederland
SoZaWe	(Ministerie van) Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Sr.	(Wetboek van) Strafrecht
STV	Stichting Tegen Vrouwenhandel
Sv.	(Wetboek van) Strafvordering
TBS	Terbeschikkingstelling
UNICEF	United Nations Children's Fund
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWS	(Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
wvv	wederrechtelijk verkregen voordeel

1 Inleiding

Medio 2004 verscheen de derde rapportage van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel (NRM). Die bevatte, naast kwantitatieve gegevens tot en met het jaar 2002, achtergrondinformatie en ruim 60 aanbevelingen ter verbetering van de aanpak van mensenhandel. Eén van de aanbevelingen was een Nationaal Actieplan Mensenhandel (NAM) op te stellen. Zo'n plan is er inderdaad gekomen. In december 2004 werd het NAM aangeboden aan de Tweede Kamer.¹ Het NAM vormt tevens de reactie van het kabinet op de aanbevelingen in de derde rapportage. Op het moment van afronding van deze vierde rapportage (mei 2005), moet parlementair debat over de derde rapportage en het NAM nog plaatsvinden en is een consultatieronde gaande. Ketenpartners in de strijd tegen mensenhandel zijn uitgenodigd om op het NAM te reageren teneinde het - waar mogelijk en waar nodig - aan te scherpen en te concretiseren.²

Behalve de totstandkoming van het NAM zijn er op het terrein van (de bestrijding van) mensenhandel meer ontwikkelingen het vermelden waard. Zo is het oude strafrechtsartikel mensenhandel (art. 250a), dat uitsluitend zag op uitbuiting in de seksindustrie, op 1 januari 2005 vervangen door een artikel dat alle vormen van mensenhandel omvat (art 273a; Bijlage 1). Daaronder vallen uitbuiting in de seksindustrie, uitbuiting in andere sectoren van arbeid en dienstverlening, alsmede bepaalde activiteiten gericht op het verwijderen van menselijke organen. De B9-regeling is in verband hiermee aangepast en het werkterrein van Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (BNRM) zal naar verwachting overeenkomstig worden uitgebreid. Een aandachtspunt voor BNRM is dan ook te achterhalen of en, zo ja, in welke sectoren en op welke schaal dergelijke moderne vormen van slavernij zich voordoen. Daartoe is door BNRM een onderzoek naar 'overige uitbuiting' gestart. Unicef en ECPAT doen eveneens onderzoek op dit terrein, specifiek gericht op minderjarige slachtoffers. Ketenpartners in de aanpak van mensenhandel staan voor de opgave zich gereed te houden en dus voorbereidingen te treffen om in voorkomende gevallen de slachtoffers van overige uitbuiting bij te staan en de daders op te sporen en te vervolgen. Om de ketenpartners te informeren en te activeren organiseerde BNRM, samen met de Directie Handhaving van het Ministerie van Justitie, een bijeenkomst over dit onderwerp.³ Verder zijn in de eerste helft van 2005 bij Transact het *Informatiepunt Jeugdprostitutie* en bij de Nationale Recherche het *Expertisecentrum Mensensmokkel/Mensenhandel* van start gegaan. Ook de inspanningen om de uitvoering van de B9 in de praktijk te verbeteren⁴ en de inspanningen van het Openbaar Ministerie (OM) met het oog op de recente uitbreiding van de mensenhandelwetgeving⁵ horen thuis in dit - niet uitputtende - rijtje ontwikkelingen.

---

¹ Bijlage bij TK 2004-2005, 28 638 nr. 13.

² BNRM bracht op 18 februari 2005 een reactie - in hoofdlijnen - uit op het NAM (zie Bijlage 5).

³ Deze vond plaats op 24 maart 2005.

⁴ Een werkgroep (de Werkgroep Veiligheidsdossier) bestudeert hoe de opbouw van dossiers van slachtoffers mensenhandel bij kan dragen aan een betere beoordeling van de vraag of de veiligheid van een slachtoffer voortgezet verblijf in Nederland noodzakelijk maakt. Voorts draagt een redactieraad zorg voor de verspreiding aan de ketenpartners van actuele en heldere informatie met betrekking tot de B9-regeling, teneinde de bekendheid hiermee te vergroten.

⁵ Het OM heeft drie werkgroepen in het leven geroepen. De werkgroep Aanwijzing Aanpak Mensenhandel zal de Aanwijzing Aanpak Mensenhandel van het College van PG's actualiseren, de Werkgroep Vormgeving/verbetering informatiehuishouding inventariseert bronnen die interessante informatie op kunnen leveren voor de opsporing van mensenhandel en beziet hoe politie/OM een verbinding met deze bronnen kan organiseren en onderhouden en de Werkgroep Internationale samenwerking inventariseert de belemmeringen in internationale samenwerking en draagt mogelijke oplossingen aan.

Er zijn ook punten van zorg. Zo zijn in 2004 de subsidies van diverse maatschappelijke organisaties die actief waren op de beleidsterreinen prostitutie en (bestrijding van) mensenhandel stopgezet of ingekrompen, waarmee belangrijke expertise verloren is gegaan of dreigt te gaan. Een ander punt van zorg is het in 2003 in aantal teruggelopen met succes afgeronde opsporingsonderzoeken mensenhandel, en het eveneens teruggelopen aantal per onderzoek aangehouden en 'ingestuurde' verdachten (zie hoofdstuk 3). Daar komt bij dat het Prostitutie Mensenhandelproject van de Nederlandse politie (PPM/dNP) enige maanden niet bij elkaar is geweest en er zeer geregeld signalen zijn dat in bepaalde regio's, mede door capaciteitsproblemen, geen of slechts zeer sporadisch controles in seksinrichtingen plaatsvinden. Betwijfeld moet dan ook worden of de strijd tegen uitbuiting in de seksindustrie wel (bij voortduring) voldoende prioriteit en capaciteit krijgt, zowel bij bestuurlijke controles in de vergunde sector door de gemeenten (in de rol van gedecentraliseerde overheid) als bij de inzet van opsporing en vervolging - binnen en buiten die sector - waarvoor ook de centrale overheid verantwoordelijkheid draagt.

Zoals in eerdere rapportages reeds menigmaal benadrukt, is het bestuurlijk toezicht een cruciaal handhavingsinstrument. Cruciaal omdat de ratio van het van overheidswege onderscheid maken tussen een gelegaliseerde sector, zónder mensenhandel, en een zich daartegen scherper aftekenende verboden sector, mét een verhoogd mensenhandelsrisico, anders ondergraven wordt. Indien de voorgestane transparantie in dit onderscheidmaken niet gerealiseerd wordt, kan de overheid niet waar maken wat met de opheffing van het algemeen boeddelverbod mede beoogd werd, te weten: een aanscherping van de strijd tegen mensenhandel.⁶

Handhaving - bestuurlijk en strafrechtelijk - blijft een belangrijk punt, ook in het licht van de bovengenoemde uitbreiding van de mensenhandeldefinitie, die immers noopt tot alert zijn op mogelijke uitbuiting binnen een veel breder scala aan arbeidssituaties.

In de voorliggende vierde rapportage wordt op bovengenoemde ontwikkelingen, activiteiten en punten van zorg niet (opnieuw) nader ingegaan; zij is toegespitst op aanvullende kwantitatieve informatie betreffende het jaar 2003.⁷ Daarbij gaat het om een drietal gebieden, te weten bij de Stichting Tegen Vrouwenhandel (STV) gemelde slachtoffers van mensenhandel, door de politie verrichte opsporingsonderzoeken mensenhandel en vervolging (afhandeling door het OM en afdoening door de rechter). De cijfers worden gepresenteerd samen met (al in eerdere rapporten gepubliceerd) cijfermateriaal over de jaren 2000 tot en met 2002, om eventuele trends zichtbaar te kunnen maken.⁸

In Hoofdstuk 2 worden gegevens gepresenteerd over bij de STV gemelde slachtoffers van mensenhandel.

In Hoofdstuk 3 staat opsporingsonderzoek door de Nederlandse politie op het gebied van mensenhandel centraal.

Hoofdstuk 4 bevat gegevens over bij het OM ingeschreven zaken mensenhandel, de afhandeling door het OM en de afdoening door de rechter.

In het afrondend Hoofdstuk 5 worden de in de voorgaande hoofdstukken gepresenteerde gegevens samengevat.

Voor dit rapport stelden de STV en de politie informatie beschikbaar. BNRM is hen daarvoor erkentelijk. Een apart woord van dank gaat uit naar Peter Paul Groen van de afdeling Statistische informatievoorziening en Beleidsanalyse (SiBa) van het Wetenschappelijk Onderzoek- en

⁶ Voorlopige cijfers laten overigens zien dat het aantal met succes afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel in 2004 weer fors toenam (zie Bijlage 6).

⁷ Bijlage 6 bevat enkele (deels voorlopige) nog niet nader geanalyseerde cijfers over 2004.

⁸ Het jaar 2003 staat echter centraal en vormt in tabellen ook het uitgangspunt (bijvoorbeeld wanneer deze in volgorde van afnemende frequentie zijn geordend).

Documentatiecentrum (WODC), voor de analyses op het OM-databestand en naar Onno Stijger en Suzanne Beijer voor de bijdrage die zij als stagiaires leverden aan het politieonderzoek. Voorts dank aan Alinde Verhaag voor haar bijdrage als gastmedewerker van BNRM.

2 Slachtoffers

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat cijfermatige gegevens met betrekking tot (mogelijke) slachtoffers mensenhandel. Het betreft informatie uit de registratie van de Stichting Tegen Vrouwenhandel (STV) en informatie uit het slachtofferregistratiesysteem van de politie. Gegevens over slachtoffers die een beroep deden op de B9-regeling ontbreken. Deze gegevens worden in principe jaarlijks door de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) aan BNRM geleverd. Voor de onderhavige rapportage heeft de IND de gegevens echter niet kunnen leveren.¹

2.2 Slachtofferregistratie Stichting Tegen Vrouwenhandel

De STV heeft ondermeer de taak slachtoffers van mensenhandel te registreren. Hiervoor is een nieuw, geautomatiseerd registratiesysteem ontwikkeld. Dit is per 1 januari 2003 in gebruik genomen. In het systeem worden meldingen geregistreerd die binnenkomen bij de Helpdesk van de STV.^{NRM3} ² De meldingen zijn in te delen in verschillende categorieën. Ze betreffen slachtoffers voor wie de STV opvang moet zoeken (naast eventuele andere zaken die geregeld moeten worden), slachtoffers die reeds in (informele) opvang zitten en voor wie bij de STV alleen om informatie of advies wordt gevraagd³ en slachtoffers die louter geregistreerd hoeven te worden, voor wie niets geregeld hoeft te worden en waarvoor ook geen informatie of advies wordt gevraagd.⁴

Wanneer er voldoende informatie bekend is over het (vermoedelijke) slachtoffer, legt de STV een dossier aan, waarin ondermeer diverse (achtergrond)kenmerken worden geregistreerd. Of er voldoende informatie is hangt onder andere af van de mate van contact van de aanmelder met het slachtoffer. Soms is het voor STV moeilijk een dossier te vullen omdat een cliënt uit het zicht verdwijnt, of informatie verspreid is over verschillende instanties. Over het algemeen weten helpdeskmedewerkers van de STV over welke cliënten het gaat, zodat de kans op dubbelstellingen niet groot is, maar ze kunnen niet worden uitgesloten.

Deze paragraaf bevat informatie over de door de STV in 2003 geregistreerde slachtoffers. Het betreft meldingen uit de verschillende categorieën meldingen tezamen. Doordat in de loop van 2003 ervaring werd opgedaan met het nieuwe registratiesysteem en er aanpassingen in zijn aangebracht, zijn nog niet alle mogelijkheden van het systeem optimaal gebruikt. Dit hoofdstuk bevat enkele basale achtergrondkenmerken van de slachtoffers, namelijk regio en land van herkomst, leeftijd, sekse en melder. Meer gedetailleerde informatie wordt in principe - indien

---

¹ Dit in verband met de administratieve gevolgen van de overname (door de IND) van taken van de vreemdelingenpolitie. B9-gegevens zullen in de toekomst wel weer deel uitmaken van de BNRM-rapportages.

² Verwijzingen naar de drie voorgaande BNRM-rapportages zijn steeds weergegeven als ^{NRM1}, ^{NRM2} respectievelijk ^{NRM3}.

³ Bijvoorbeeld: een slachtoffer is ondergebracht in een klooster en iemand van het klooster belt met de vraag of de STV een advocaat in de regio weet die de zaken van het slachtoffer wil behartigen, of een klant belt om aan te geven dat een prostituee (vermoedelijk) slachtoffer is.

⁴ Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een instantie, zoals de politie, in contact is gekomen met een slachtoffer en het slachtoffer vervolgens is verdwenen. De instantie belt dan alleen om het slachtoffer aan te melden voor registratie.

beschikbaar - wel geregistreerd,⁵ maar bleek voor het jaar 2003 vaak te ontbreken (STV is hiervoor ondermeer afhankelijk van samenwerkingspartners), of niet op uniforme wijze te zijn geregistreerd. Hierdoor zijn de hiaten in de gegevens te groot en is de representativiteit van de wél beschikbare gegevens voor dit jaar te klein om ze op te nemen in de onderhavige rapportage. In toekomstige rapportages kunnen wellicht wél meer achtergrondgegevens worden opgenomen. Helpdeskmedewerkers hebben in 2004 namelijk getracht om ontbrekende informatie aan te vullen door zelf (opnieuw) contact op te nemen met melders van slachtoffers. Bovendien is in dat jaar is het registratiesysteem aangepast, waardoor accurater geregistreerd kan worden, aldus STV in een reactie op een conceptversie van dit hoofdstuk.

2.2.1 Regio's en landen van herkomst

Tabel 2.1 geeft een overzicht van de regio's van herkomst van de (mogelijke) slachtoffers mensenhandel die bij de STV zijn geregistreerd.

Tabel 2.1 Herkomst van bij STV geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, per jaar

Herkomstregio's	2000		2001 ⁶		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Centraal- en Oost-Europa	134	39%	142	50%	170	50%	134	52%	580	47%
Afrika	101	30%	45	16%	105	31%	64	25%	315	26%
Azië	26	8%	11	4%	13	4%	16	6%	66	5%
Latijns-Amerika + Caraïben	7	2%	3	1%	11	3%	16	6%	37	3%
West-Europa	26	7%	13	5%	21	6%	15	6%	75	6%
Midden-Oosten	2	1%	-	-	6	2%	1	0%	9	1%
Onbekend	45	13%	70	25%	17	5%	11	4%	143	12%
Totaal	341	100%	284	100%	343	100%	257	100%	1225	100%

Bron: STV (2001; 2002; 2003).

In 2003 werden in totaal 257 slachtoffers aangemeld. Dat zijn er beduidend minder dan in 2002 en zelfs dan in 2001, het jaar dat de STV minder goed bereikbaar was. Het betreft hier overigens geen start van een nieuwe trend: in 2004 is het aantal meldingen weer fors toegenomen, zo blijkt uit de bijlage met voorlopige cijfers over 2004 (zie Bijlage 6). Ook in 2003 komen verreweg de meeste slachtoffers uit Centraal- en Oost-Europa. Het aantal meldingen uit die regio bleef vanaf 2001 naar verhouding vrijwel gelijk. Het aantal meldingen van uit Afrika afkomstige slachtoffers fluctueert enigszins, maar was in 2003 ook weer aanzienlijk (25%).

Tabel 2.2 bevat de meest voorkomende landen van herkomst van de gemelde slachtoffers.⁷ In Bijlage 2 (Tabel B2.2) is een compleet overzicht van alle landen van herkomst opgenomen.

⁵ Zoals of het slachtoffer kinderen heeft en waar deze zijn, of het slachtoffer in bezit is van (geldige) reis- en identiteitsdocumenten, of het slachtoffer bedenktijd heeft gekregen, hoe de thuissituatie van het slachtoffer was voor het vertrek naar het buitenland, hoe de terugkeersituatie van het slachtoffer is, welke signalen van mensenhandel van toepassing zijn op het slachtoffer, waar (in de prostitutie) het slachtoffer gewerkt heeft, welke (dwang)middelen zijn gebruikt om het slachtoffer in de prostitutie te brengen of te houden, de leeftijd van het slachtoffer bij ronseling, etcetera.

⁶ De STV registratiegegevens over 2001 wijken, waarschijnlijk door de toen slechte bereikbaarheid van de STV, sterk af van de jaren daarvoor.

⁷ Opgenomen zijn de landen waar in de periode 2000 tot en met 2003 ten minste 15 slachtoffers vandaan kwamen, of in 2003 ten minste vijf.

Tabel 2.2 Meest voorkomende herkomstlanden van bij STV geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, per jaar

Land	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Albanië	5	1%	4	1%	8	2%	2	1%	19	2%
Brazilië	-	-	1	0%	-	-	12	5%	13	1%
Bulgarije	19	6%	40	14%	59	17%	48	19%	166	14%
China	19	6%	10	4%	8	2%	8	3%	45	4%
Guinea	1	0%	3	1%	6	2%	5	2%	15	1%
Kameroen	4	1%	2	1%	10	3%	5	2%	21	2%
Litouwen	10	3%	10	4%	13	4%	9	4%	42	3%
Moldavië	6	2%	9	3%	14	4%	1	0%	30	2%
Nederland	25	7%	11	4%	18	5%	11	4%	65	5%
Nigeria	41	12%	15	5%	45	13%	21	8%	122	10%
Oekraïne	12	4%	18	6%	5	1%	14	5%	49	4%
Polen	12	4%	4	1%	9	3%	3	1%	28	2%
Roemenië	10	3%	4	1%	22	6%	31	12%	67	6%
Russische Fed.	19	6%	27	10%	16	5%	11	4%	73	6%
Sierra Leone	10	3%	6	2%	12	3%	11	4%	39	3%
Thailand	4	1%	-	-	3	1%	5	2%	12	1%
Tsjechië	14	4%	8	3%	6	2%	3	1%	31	3%
Overige	81	24%	40	14%	68	20%	38	15%	227	19%
Onbekend	49	14%	72	25%	21	6%	19	7%	161	13%
Totaal	341	100%	284	100%	343	100%	257	100%	1225	100%

Bron: STV (2001; 2002; bestand over 2003).⁸

Net als in 2002 was Bulgarije in 2003 het meest voorkomende herkomstland. Op de tweede plaats in dat jaar staat Roemenië, waaruit een toenemend aantal slachtoffers afkomstig is. Het aantal slachtoffers uit Nigeria fluctueert, maar lag in 2003 weer iets lager dan in 2002. In 2003 werden - ineens - opvallend veel slachtoffers afkomstig uit Brazilië geregistreerd.

2.2.2 Leeftijd en sekse

Tabel 2.3 bevat de leeftijdsverdeling van de in 2001 tot en met 2003 bij de STV gemelde slachtoffers.

Tabel 2.3 Leeftijdsverdeling van bij de STV gemelde slachtoffers, per jaar

Leeftijd	2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
10 tot en met 13 jaar	2	1%	-	-	2	1%	4	1%
14 tot en met 17 jaar	25	9%	41	12%	18	7%	84	10%
18 tot en met 23 jaar	86	30%	130	38%	112	44%	328	37%
24 tot en met 29 jaar	39	14%	56	16%	54	21%	149	17%
30 tot en met 39 jaar	12	4%	19	6%	25	10%	56	6%
40 jaar en ouder	1	0%	5	1%	5	2%	11	1%
Onbekend	119	42%	92	27%	41	16%	252	29%
Totaal	284	100%	343	100%	257	100%	884	100%

Bron: STV (2001; 2002; 2003).

⁸ De in deze tabel opgenomen informatie wijkt iets af van de door de STV in het Jaarverslag 2003 gepresenteerde aantallen. BNRM werkte met een door STV na verschijnen van het Jaarverslag toegezonden bestand, waarin STV nog enkele correcties had aangebracht.

In totaal zijn bij de STV in 2003 20 minderjarige slachtoffers gemeld. Dat is minder dan in eerdere jaren. Wanneer slachtoffers van wie de leeftijd onbekend is buiten beschouwing worden gelaten, dan blijkt het percentage minderjarige slachtoffers af te nemen van 16% in 2001 en 2002 naar 9% in 2003. De meeste slachtoffers, vallen in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 23 jaar. Dat geldt voor alle onderzoeksjaren.

Over de sekse van de gemelde slachtoffers rapporteert de STV niet, maar in 2003 zijn geen mannen of jongens gemeld (mondelijke informatie van de STV).

2.2.3 De melders

Tabel 2.4 geeft een overzicht van aantallen meldingen door verschillende categorieën melders in de periode van 2001 tot en met 2003.

Tabel 2.4 Melders van slachtoffers, per jaar

Melder	2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Politie ⁹	135	48%	193	56%	153	60%	481	54%
Opvangvoorziening ¹⁰	23	8%	24	7%	20	8%	67	8%
Particulieren ¹¹	18	6%	36	10%	23	9%	77	9%
Vluchtelingenwerk/asiel ¹²	17	6%	25	7%	17	7%	59	7%
Jeugdhulpverlening ¹³	12	4%	10	3%	6	2%	28	3%
Juridische dienstverlening ¹⁴	11	4%	13	4%	3	1%	27	3%
Hulpverleningsinstelling ¹⁵	8	3%	11	3%	10	4%	29	3%
Slachtoffer zelf	6	2%	11	3%	3	1%	20	2%
Gezondheidszorg/veldwerk ¹⁶	3	1%	5	1%	4	2%	12	1%
Anoniem ¹⁷	48	17%	-	-	-	-	48	5%
Overige ¹⁸	3	1%	15	4%	18	7%	36	4%
Totaal	284	100%	343	100%	257	100%	884	100%

Bron: STV (2001; 2002; 2003).

De meeste bij de STV geregistreerde slachtoffers worden gemeld door de politie. In 2003 ging het om bijna tweederde van alle meldingen. Andere meldingen kwamen van particulieren, opvangvoorzieningen, Vluchtelingenwerk/asiel, hulpverleningsinstellingen en - meer incidenteel - andere instanties of personen.

⁹ Daarbij gaat het om alle mogelijke politiediensten die met mensenhandel te maken (kunnen) krijgen.

¹⁰ Waaronder voorzieningen voor maatschappelijke- en vrouwenopvang en religieuze, particuliere of lokale initiatieven.

¹¹ Bijvoorbeeld prostituees, bordeelhouders, klanten, vrienden en partners.

¹² Daarbij gaat het om beroepsgroepen die werkzaam zijn in aanmeldcentra, opvangcentra en asiellozoekerscentra, zoals Vluchtelingenwerk, maar ook om begeleiders en medische staf, het COA en het Grenshospitium.

¹³ Raad voor de Kinderbescherming, Bureaus Jeugdzorg en het Voogdijmaatschappelijk werk van Stichting NIDOS. Het NIDOS, voorheen 'De Opbouw', is de landelijke voogdij-instelling voor amas.

¹⁴ Zoals Bureaus voor Rechtshulp, Sociale Raadsliden, Bureaus voor Slachtofferhulp en advocaten.

¹⁵ Algemeen Maatschappelijk Werk, Prostitutie Maatschappelijk Werk en de casemanagers en coördinatoren van de integratienetwerken.

¹⁶ Instellingen (GGD's, artsen, ziekenhuismedewerkers) die op de werkplek of tijdens spreekuren medische zorg en voorlichting bieden aan prostituees.

¹⁷ Het valt op dat er na 2001 geen meldingen meer als 'anoniem' zijn geregistreerd. In 2002 en 2003 vroeg en registreerde de Helpdesk van de STV altijd tot welke categorie een melder behoort.

¹⁸ Bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties, migrantenorganisaties, verenigingen, stichtingen en lokale initiatieven.

2.3 (Mogelijke) slachtoffers in het slachtoffersysteem IKP-S

In het slachtoffersysteem Informatie Knooppunt Politie Systeem (IKP-S) registreren in principe alle regiokorpsen van de politie personen die (mogelijk) slachtoffer zijn van mensenhandel. Sommige van deze slachtoffers komen in beeld bij de uitvoering van bestuurlijke controles in de prostitutiesector, andere komen op andere wijze met de politie in aanraking, bijvoorbeeld doordat zij zelf naar de politie stappen.

Om vast te stellen of iemand (mogelijk) slachtoffer van mensenhandel is, wordt een lijst met signalen gehanteerd, waarbij voor elk signaal een aantal punten staat. Bij een score van 10 punten of meer, volgt opname in IKP-S.^{NRM3}

Uit de *Prostitutie en mensenhandel Korpsmonitor 2002* (PPM/dNP, 2003) bleek dat vijf van de vijftientig regiokorpsen geen (mogelijke) slachtoffers in IKP-S invoerden. In 2003 en 2004 waren er technische problemen die invoeren bemoeilijkten. De motivatie om in IKP-S te registreren nam (hierdoor) af. Uit onderzoek van de dienst Nationale Recherche Informatie (dNRI) van het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) naar de beschikbaarheid en werking van IKP-S bleek dat korpsen soms voor langere tijd niet over IKP-S beschikken, over het algemeen door de wijze waarop de ICT services in de korpsen zijn ingericht en/of ondersteuning bieden (aldus de Korpsmonitor 2004).¹⁹

Ten aanzien van IKP-S zijn verder nog de volgende opmerkingen relevant:

- Het is niet altijd duidelijk of korpsen die in IKP-S registreren dit consequent doen. Sommige korpsen registreren bijvoorbeeld weinig slachtoffers terwijl je er - op basis van de omvang van het korps en de prostitutiesector binnen de desbetreffende regio - meer zou verwachten.²⁰
- In het slachtoffersysteem worden niet alleen (mogelijke) slachtoffers geregistreerd, maar soms ook - verdachte en onverdachte - relaties van slachtoffers.²¹
- Registratie in het systeem is, evenals het voorkomen van dubbelingen en het traceren van slachtoffers, niet eenvoudig. Slachtoffers werken veelvuldig onder verschillende namen en de namen van buitenlandse slachtoffers worden niet altijd eenduidig gespeld.

2.3.1 Geboortelanden

Tabel 2.5 geeft een overzicht van de meest voorkomende geboortelanden van in IKP-S geregistreeerde (mogelijke) slachtoffers.²² Een overzicht met alle geboortelanden is te vinden in Bijlage 2 (Tabel B2.5).

¹⁹ IKP-S zal opgenomen worden in het nieuwe, landelijke registratiesysteem van de politie: PSOII (Politiesuite Opsporing). Dit zal de gebruikersvriendelijkheid van IKP-S ten goede komen. De oplevering van PSOII is echter vertraagd. Op dit moment is onduidelijk wanneer PSOII in gebruik zal worden genomen (schriftelijke informatie Concern Informatiemanagement Politie, 14 december 2004).

²⁰ De lage aantallen kunnen in theorie echter ook samenhangen met een 'schoner' geworden vergunde sector, waar wel controles plaatsvinden, maar weinig slachtoffers worden aangetroffen, of met afname van het aantal controles of van het aantal andere politie-activiteiten op hert terrein van de bestrijding van mensenhandel.

²¹ Deze relaties zijn in de vorige rapportage van de NRM op twee plaatsen abusievelijk meegeteld als (mogelijk) slachtoffer, namelijk in §3.4.2 (met informatie over de leeftijden van slachtoffers) en in Tabel B3.6 in Bijlage 4. In dit rapport is de correcte informatie opgenomen, dat wil zeggen het aantal in IKP-S geregistreeerde (mogelijke) slachtoffers (zonder relaties). De IKP-S informatie in deze rapportage (in §2.3.2 en Tabel B2.5 in Bijlage 2) wijkt dus enigszins af van eerder gepresenteerde informatie op dit punt.

²² Opgenomen zijn de landen waar in de jaren 2002 en 2003 tezamen ten minste 10 slachtoffers vandaan kwamen, of in het jaar 2003 ten minste 4.

Tabel 2.5 Meest voorkomende geboortelands van (mogelijke) slachtoffers in IKP-S, per jaar

Geboorteland	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Albanië	8	2%	4	3%	12	2%
Bulgarije	106	29%	33	22%	139	27%
Hongarije	4	1%	4	3%	8	2%
Liberia	7	2%	6	4%	13	3%
Litouwen	8	2%	5	3%	13	3%
Nederland	16	4%	18	12%	34	7%
Nigeria	23	6%	10	7%	33	6%
Oekraïne	9	2%	6	4%	15	3%
Polen	22	6%	4	3%	26	5%
Roemenië	38	10%	21	14%	59	11%
Russische Federatie	18	5%	6	4%	24	5%
Sierra Leone	25	7%	3	2%	28	5%
Soedan	11	3%	-	-	11	2%
Overige/onbekend	76	21%	33	22%	109	21%
Totaal	371	100%	153	100%	524	100%

In het jaar 2003 heeft de politie in IKP-S 153 (mogelijke) slachtoffers geregistreerd. Beduidend minder dus dan in 2002, toen 371 (mogelijke) slachtoffers werden ingevoerd. Potentiële verklaringen hiervoor zijn eerder in deze paragraaf besproken en hebben betrekking op technische problemen bij het invoeren in IKP-S, verminderde motivatie om te registreren, afname van slachtoffers in het vergunde gedeelte van de seksindustrie en wellicht ook minder politieactiviteit op het gebied van prostitutiecontroles en opsporing mensenhandel.

Naar verhouding zijn de meeste slachtoffers in zowel 2002 als 2003 afkomstig uit Bulgarije en - in mindere mate - Roemenië. Daarnaast scoren in 2003 Nederland en Nigeria relatief hoog als herkomstlanden. Het aantal in Nederland geboren slachtoffers nam ten opzichte van 2002 procentueel sterk toe.

In IKP-S worden ook de nationaliteiten van slachtoffers geregistreerd. Het algemene beeld dat hieruit naar voren komt, komt sterk overeen met de informatie met betrekking tot de geboortelands. Om deze reden is deze informatie niet opgenomen in dit rapport.²³

2.3.2 Leeftijd en sekse

Tabel 2.6 bevat de leeftijdsverdeling van in IKP-S geregistreerde (mogelijke) slachtoffers. Om de eerder genoemde reden wijken de hier gepresenteerde gegevens af van de in §3.4.2 van de derde rapportage van de NRM gepresenteerde aantallen.

Tabel 2.6 Leeftijdsverdeling van (mogelijke) slachtoffers in IKP-S

Leeftijd	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
0 tot en met 17 jaar	51	14%	21	14%	72	14%
18 tot en met 23 jaar	155	42%	62	41%	217	41%
24 tot en met 29 jaar	120	32%	41	27%	161	31%

²³ De verschillen die er zijn, zijn de volgende: van de 153 in 2003 geregistreerde slachtoffers is van 9 personen het geboorteland wel maar de nationaliteit niet bekend, van 3 personen het geboorteland niet maar de nationaliteit wel en van 1 persoon zijn beide onbekend. Zeven personen bezitten de Nederlandse nationaliteit, maar zijn in het buitenland geboren. Vijf personen bezitten een buitenlandse nationaliteit en zijn niet in het land van hun nationaliteit, noch in Nederland, geboren.

Leeftijd	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
30 jaar en ouder	39	11%	28	18%	67	13%
Onbekend	6	2%	1	1%	7	1%
Totaal	371	100%	153	100%	524	100%

In 2002 werden 51 minderjarigen geregistreerd als mogelijk slachtoffer, in 2003 21. Hun aandeel bedraagt in beide jaren 14%. Ook wat betreft de andere leeftijdscategorieën komen de percentages in de beide jaren nagenoeg overeen. De meeste slachtoffers vallen in de categorie van 18 tot en met 23 jaar.

In 2003 werden in IKP-S 2 mannen geregistreerd. Beide zijn geboren in Ecuador en ze zijn respectievelijk 35 en 36 jaar oud. Uit nadere analyse door de Informatie Eenheid Mensenhandel (IEM) blijkt dat het twee transseksuelen betreft, die op een tippelzone werden aangetroffen. Beiden verbleven illegaal in Nederland.

In 2002 werden 13 mannen geregistreerd in IKP-S. Twaalf van hen waren minderjarig, allen waren afkomstig uit diverse landen buiten de Europese Unie (EU).

3 Opsporing

3.1 Inleiding

BNRM analyseert jaarlijks alle succesvol afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel. Een verantwoording van de onderzoeksmethode is te vinden in Bijlage 3. Het onderhavige hoofdstuk bevat de resultaten betreffende het jaar 2003.

3.2 Opsporingsonderzoeken mensenhandel

Tabel 3.1 bevat een overzicht van de aantallen afgesloten en naar het OM ‘ingestuurde’ opsporingsonderzoeken mensenhandel per jaar.¹ Daarbij wordt aangegeven hoe groot de daling/stijging van het aantal opsporingsonderzoeken is ten opzichte van het basisjaar 2000 (met indexcijfers)². De resultaten in Tabel 3.1 zijn tevens uitgesplitst naar type mensenhandel: grensoverschrijdend of binnenlands. Bij grensoverschrijdende mensenhandel worden slachtoffers in het buitenland geronseld, bij binnenlandse mensenhandel in Nederland. In beide gevallen worden zij (ondermeer) in Nederland uitgebuit in de prostitutie.³

Tabel 3.1 Afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel, per jaar en type mensenhandel

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal	
	N	Indexcijfer	N	Indexcijfer	N	Indexcijfer
2000	17	100	8	100	25	100
2001	36	212	12	150	48	192
2002	42	247	13	163	55	220
2003	32	188	10	125	42	168
Totaal	127	n.v.t.	43	n.v.t.	170	n.v.t.

Het aantal afgeronde opsporingsonderzoeken mensenhandel steeg sterk vanaf het jaar 2000,⁴ maar was in het jaar 2003 lager dan in de twee jaren daarvoor. Bijlage 2 (Tabel B3.1) bevat het aantal afgesloten opsporingsonderzoeken per politieregio.

Van de in 2003 afgeronde opsporingsonderzoeken heeft 24% betrekking op binnenlandse en 76% op grensoverschrijdende mensenhandel. Deze percentages zijn voor de laatste drie onderzoeksjaren nagenoeg gelijk.⁵

¹ De onderzoeken zijn verricht door de politie en de KMar.

² Zie voor uitleg over indexcijfers Bijlage 4.

³ Als slachtoffers oorspronkelijk in het buitenland zijn geronseld, maar in Nederland zijn (door)verkocht of opnieuw geronseld (bijvoorbeeld na een periode zelfstandig in de prostitutie gewerkt te hebben), is hun zaak ingedeeld bij grensoverschrijdende mensenhandel. Een combinatie van grensoverschrijdende en binnenlandse mensenhandel kwam in de onderzochte zaken twee keer voor (in 2001 en in 2003). In het eerste geval werden slachtoffers overwegend in Nederland, maar incidenteel ook in België, geronseld. Dit onderzoek is ingedeeld bij binnenlandse mensenhandel. In het tweede geval werden slachtoffers overwegend in Hongarije, maar ook in Nederland geronseld. Dit onderzoek is ingedeeld bij grensoverschrijdende mensenhandel.

⁴ In het jaar 2000 lag het aantal afgeronde opsporingsonderzoeken mensenhandel overigens al hoger dan in eerdere jaren (zie eerdere rapporten van de NRM, waarin cijfers vanaf 1997 worden gepresenteerd).

⁵ Het percentage opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel per jaar (als percentage van het totaal aantal opsporingsonderzoeken mensenhandel in dat jaar) bedraagt respectievelijk 32% (2000), 25% (2001), 24% (2002) en 24% (2003).

Aanleiding voor het opsporingsonderzoek

Voor de periode 2001 tot en met 2003⁶ is nagegaan wat de *directe* aanleiding vormde voor de opsporingsonderzoeken mensenhandel.⁷ Tabel 3.2 bevat het resultaat.

Tabel 3.2 Aanleiding tot het opsporingsonderzoek, per jaar

Aanleiding	2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Aangifte	13	36%	13	24%	17	40%	45	32%
Controle prostitutie	6	17%	12	22%	7	17%	28	20%
Ander onderzoek	6	17%	11	20%	2	5%	20	14%
CIE-informatie	4	11%	5	9%	3	7%	12	9%
Anders	7	19%	14	26%	13	31%	34	24%
Totaal	36	100%	55	100%	42	100%	139	100%

‘Spontane’ aangiftes lagen in 2003 relatief vaak aan de basis van de opsporingsonderzoeken mensenhandel. Het aantal opsporingsonderzoeken naar aanleiding van andere dan genoemde redenen (categorie ‘anders’) nam in de onderzochte jaren toe. Dit betrof in 2003 vaak meldingen van getuigen. Zij maakten bijvoorbeeld melding van het feit dat vrouwen worden opgesloten, dat vrouwen worden gedwongen zich te prostitueren of van geweldsincidenten. Eén keer kwam een melding mensenhandel van de IND en één keer van de Koninklijke Marechaussee (KMar). Ook werd één onderzoek opgestart naar aanleiding van een melding van kennissen van een verdachte, die aangaven dat de verdachte zich gedroeg als loverboy.

De aanleiding voor opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel verschilt significant van die voor opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel.⁸ Bij binnenlandse mensenhandel vormt een aangifte veel vaker de directe aanleiding dan bij grensoverschrijdende mensenhandel (55% versus 26%). Bij grensoverschrijdende mensenhandel vormen controles vaker de aanleiding (23% versus 10%).

3.3 Verdachten

Tabel 3.3 bevat informatie (per jaar) over de aantallen in succesvolle opsporingsonderzoeken aangemerkte, aangehouden en naar het OM ‘ingestuurde’ verdachten van mensenhandel. Met indexcijfers is de ontwikkeling in aantallen *aangemerkte* verdachten aangegeven. Tevens is aangegeven (in percentages) welk deel van de aangemerkte verdachten in het betreffende jaar werd aangehouden en ‘ingestuurd’.

⁶ Voor het jaar 2000 en een deel van 2001 zijn deze gegevens niet verzameld. De vraag is na geconstateerde relevantie weer toegevoegd.

⁷ In vrijwel alle afgeronde opsporingsonderzoeken hebben slachtoffer(s) op een gegeven moment aangifte gedaan. In de tabel wordt echter alleen ‘aangifte’ als aanleiding weergegeven als de slachtoffers zelf - eventueel met behulp van derden - naar de politie zijn gestapt om aangifte te doen. Wanneer bijvoorbeeld reguliere controles door de politie in de prostitutiesector leiden tot het meenemen van mogelijke slachtoffers van mensenhandel, die later aangifte doen, is als aanleiding ‘controle in de prostitutie’ weergegeven. Overigens kunnen onderzoeken die volgens de tabel op een aangifte zijn gestart ook een relatie hebben met controles: door een controle kan een slachtoffer bijvoorbeeld op het idee komen naar de politie te gaan of te weten komen waar zij terecht kan. Ook worden opsporingsonderzoeken gestart op grond van informatie van de CIE en (rest)informatie uit andere opsporingsonderzoeken. Het laatste is bijvoorbeeld het geval als een reeds gestart opsporingsonderzoek wordt overgenomen door een andere politieregio of als in een opsporingsonderzoek (andere) verdachten naar voren komen die een zelfstandig opsporingsonderzoek rechtvaardigen.

⁸ Chi2=10,41, df=4; p<.05.

Tabel 3.3 Verdachten van mensenhandel, per jaar

Jaar	Aangemerkte verdachten		Aangehouden verdachten		‘Ingestuurde’ verdachten	
	N	Indexcijfer	N	%*	N	%*
2000	160	100	140	88%	129	81%
2001	224	140	179	80%	142	63%
2002	207	129	191	92%	180	87%
2003	148	92	135	91%	127	86%
Totaal	739	n.v.t.	645	87%	578	78%

*Percentage van het aantal aangemerkte verdachten in het betreffende jaar.

De politie heeft in de in 2003 succesvol afgesloten onderzoeken in totaal 148 verdachten van mensenhandel aangemerkt, 135 verdachten aangehouden en 127 verdachten ‘ingestuurd’ naar het OM.⁹ Het aantal aangehouden en ‘ingestuurde’ verdachten was in het jaar 2003 lager dan in de twee eerdere jaren en vergelijkbaar met het niveau in 2000.¹⁰

In deze paragraaf gaat het verder steeds over *aangehouden* verdachten.

Tabel 3.4 bevat een overzicht van het gemiddeld aantal aangehouden verdachten per opsporingsonderzoek, uitgesplitst naar type mensenhandel (grensoverschrijdend of binnenlands).¹¹

Tabel 3.4 Gemiddeld aantal verdachten per opsporingsonderzoek, per jaar en type mensenhandel

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel	Binnenlandse mensenhandel	Totaal
	N (gemiddeld)	N (gemiddeld)	N (gemiddeld)
2000	6,8	3,0	5,6
2001	4,2	2,3	3,7
2002	4,0	1,8	3,5
2003	3,6	2,0	3,2
Totaal	4,3	2,2	3,8

Het gemiddelde aantal aangehouden verdachten per opsporingsonderzoek nam in 2003 (verder) af. De afname geldt in sterkere mate voor opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel dan voor opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel. Het gemiddelde aantal aangehouden verdachten in opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel ligt echter (in alle jaren) lager dan in opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel.

Sekse

Het grootste deel van de aangehouden verdachten is man. Bijna een kwart van de in 2000 tot en met 2003 aangehouden verdachten (24%) is echter vrouw. Het percentage vrouwen onder de verdachten nam in het jaar 2002 af, maar in 2003 weer toe.¹² De aangehouden vrouwelijke verdachten houden zich overwegend bezig met grensoverschrijdende mensenhandel (96% van de in de periode 2000 tot en met 2003 aangehouden vrouwen).

⁹ NB: ook in lopende en afgebroken opsporingsonderzoeken kunnen verdachten zijn aangemerkt en aangehouden. Het daadwerkelijke aantal door de politie aangemerkte en aangehouden verdachten ligt dus waarschijnlijk hoger.

¹⁰ In het jaar 2000 lag het aantal verdachten in alle categorieën overigens hoger dan in eerdere jaren (zie tweede rapportage, waarin cijfers vanaf 1997 worden gepresenteerd).

¹¹ Zie voor de standaarddeviaties Bijlage 2, Tabel B3.4.

¹² Het percentage vrouwen onder de verdachten bedraagt in de periode 2000 tot en met 2003 respectievelijk 29%, 29%, 17% en 24%.

Nationaliteit

In Tabel 3.5 wordt de nationaliteit van de verdachten gepresenteerd, uitgesplitst naar het jaar waarin het opsporingsonderzoek werd afgesloten. In deze tabel zijn, in afnemende frequentie, alleen de meest voorkomende nationaliteiten opgenomen.¹³ Een tabel met de nationaliteit van alle verdachten is opgenomen in Bijlage 2 (Tabel B3.5).

Tabel 3.5 Meest voorkomende nationaliteiten verdachten van mensenhandel, per jaar

Nationaliteit	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Nederlandse	50	51%	85	50%	62	32%	61	45%	258	40%
Roemeense	1	1%	2	1%	5	3%	24	18%	32	5%
Bulgaarse	-	-	4	2%	39	20%	21	16%	64	10%
Turkse	2	2%	1	1%	10	5%	7	5%	20	3%
Nigeriaanse	11	11%	12	7%	6	3%	5	4%	34	5%
Oekraïense	3	3%	4	2%	1	1%	4	3%	12	2%
Albanese	1	1%	13	8%	35	18%	2	1%	51	8%
Duitse	1	1%	6	4%	1	1%	2	1%	10	2%
Belgische	1	1%	-	-	7	4%	1	1%	9	1%
Joegoslavische	7	7%	15	9%	-	-	1	1%	23	4%
Russische	3	3%	-	-	5	3%	1	1%	9	1%
Marokkaanse	10	10%	2	1%	-	-	-	-	12	2%
Tsjechische	2	2%	4	2%	-	-	-	-	6	1%
Moldavische	-	-	3	2%	4	2%	-	-	7	1%
Overige/onbekend	48	33%	28	16%	16	8%	6	4%	98	15%
Totaal	140	100%	179	100%	191	100%	135	100%	645	100%

De Nederlandse, Roemeense en Bulgaarse nationaliteit vormen in 2003 de ‘top drie’. In dat jaar nam het aantal verdachten met de Roemeense nationaliteit sterk toe. Het aantal aangehouden verdachten met de Albanese nationaliteit nam daarentegen - na een piek in 2002 - (fors) af. Ook in 2003 was het aantal Nigeriaanse verdachten (evenals in 2002) laag vergeleken met de jaren daarvoor.

Geboorteland

Tabel 3.6 bevat een overzicht (in afnemende frequentie) van de meest voorkomende geboortelands van de verdachten,¹⁴ uitgesplitst naar het jaar waarin het opsporingsonderzoek werd afgesloten. Een tabel met de geboortelands van alle verdachten is opgenomen in Bijlage 2 (Tabel B3.6).

Tabel 3.6 Meest voorkomende geboortelands verdachten van mensenhandel, per jaar

Geboorteland	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Nederland	31	22%	57	32%	49	26%	38	28%	175	27%
Roemenië	2	1%	2	1%	5	3%	25	19%	34	5%
Bulgarije	-	-	4	2%	40	21%	21	16%	65	10%
Turkije	5	4%	4	2%	17	9%	13	10%	39	6%
Suriname	1	1%	1	1%	2	1%	10	7%	14	2%
Nigeria	13	9%	11	6%	6	3%	7	5%	37	6%

¹³ Alleen landen waarvan in de periode 2000 tot en met 2003 in totaal zes of meer verdachten de nationaliteit bezitten, zijn opgenomen in de tabel.

¹⁴ Alleen landen waar in de periode 2000 tot en met 2003 in totaal zes of meer verdachten geboren zijn, zijn opgenomen in de tabel.

Geboorteland	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Oekraïne	4	3%	4	2%	1	1%	4	3%	13	2%
Ned. Antillen	7	5%	1	1%	1	1%	3	2%	12	2%
Albanië	3	2%	14	8%	35	18%	2	1%	54	8%
België	2	1%	-	-	6	3%	1	1%	9	1%
Duitsland	1	1%	5	3%	-	-	1	1%	7	1%
(vml.) Joegoslavië	8	6%	18	10%	-	-	1	1%	27	4%
Litouwen	2	1%	2	1%	1	1%	1	1%	6	1%
Marokko	10	7%	5	3%	1	1%	1	1%	17	3%
Russische Fed.	3	2%	-	-	6	3%	1	1%	10	2%
Ghana	-	-	9	5%	-	-	-	-	9	1%
Indonesië	-	-	6	3%	1	1%	-	-	7	1%
Moldavië	-	-	3	2%	4	2%	-	-	7	1%
Tsjechië	2	1%	4	2%	-	-	-	-	6	1%
Overige/onbekend	46	33%	29	16%	16	8%	6	4%	97	15%
Totaal	140	100%	179	100%	191	100%	135	100%	645	100%

Ook wanneer men de geboortelands van de verdachten beziet vormen Nederland, Roemenië en Bulgarije in 2003 de top drie en valt de toename van het aantal verdachten uit Roemenië en de afname van het aantal verdachten uit Albanië op. Vergeleken met het overzicht van nationaliteiten is het aantal verdachten met een Turkse of Surinaamse achtergrond groter. Hun aandeel groeide, vergeleken met eerdere jaren.

In Tabel 3.7 worden in afnemende frequentie - voor de totale periode 2000 tot en met 2003 - de meest voorkomende geboortelands van de verdachten gepresenteerd,¹⁵ nu uitgesplitst naar type mensenhandel (grensoverschrijdend of binnenlands).

Tabel 3.7 Meest voorkomende geboortelands van verdachten, per type mensenhandel (2000 t/m 2003)

Geboorteland	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Nederland	146	83%	29	17%	175	100%
Bulgarije	65	100%	-	-	65	100%
Albanië	48	89%	6	11%	54	100%
Turkije	36	92%	3	8%	39	100%
Nigeria	37	100%	-	-	37	100%
Roemenië	34	100%	-	-	34	100%
(Vml.) Joegoslavië	22	81%	5	19%	27	100%
Marokko	1	6%	16	94%	17	100%
Suriname	5	36%	9	64%	14	100%
Oekraïne	11	85%	2	15%	13	100%
Ned. Antillen	1	8%	11	92%	12	100%
Russische Fed.	10	100%	-	-	10	100%
België	9	100%	-	-	9	100%
Ghana	9	100%	-	-	9	100%
Duitsland	7	100%	-	-	7	100%
Indonesië	7	100%	-	-	7	100%
Moldavië	7	100%	-	-	7	100%

¹⁵ Alleen landen waar in de periode 2000 tot en met 2003 in totaal zes of meer verdachten geboren zijn, zijn opgenomen in de tabel.

Geboorteland	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Litouwen	6	100%	-	-	6	100%
Tsjechië	6	100%	-	-	6	100%
Overige/onbekend	84	87%	13	13%	97	100%
Totaal	551	85%	94	15%	645	100%

Bijna alle in Marokko en op de Nederlandse Antillen geboren verdachten (respectievelijk 94% en 92%) werden verdacht van binnenlandse mensenhandel. Dit geldt voor 64% van de in Suriname geboren verdachten. Het valt op dat in die periode naar verhouding ook veel verdachten geboren in (voormalig) Joegoslavië, de Oekraïne en (in mindere mate) Albanië verdacht werden van *binnenlandse* mensenhandel. Verdachten afkomstig uit andere buitenlanden worden uitsluitend of in de meeste gevallen verdacht van grensoverschrijdende mensenhandel.

Verblifsstatus

Voor verdachten met een niet-Nederlandse nationaliteit is voor de jaren 2000 tot en met 2003 nagegaan wat hun verblifsstatus is. Hieruit blijkt dat in 2003 38% van de verdachten ten tijde van hun aanhouding legaal in Nederland verbleef (meestal op basis van een verblifsvergunning, een visum of de zogenaamde ‘vrije termijn’¹⁶).¹⁷ Bijna tweederde van de verdachten (62%) met een niet-Nederlandse nationaliteit in dat jaar verbleef op dat moment dus illegaal in Nederland.

Het aantal buitenlandse verdachten dat illegaal in Nederland verbleef steeg in de periode 2000 tot en met 2003 sterk, respectievelijk van 10% in 2000 naar 42% in 2001, 48% in 2002 en 62% in 2003.

Exploitanten

Onder de in 2003 aangehouden verdachten bevonden zich 22 exploitanten van seksbedrijven: 6 van seksbedrijven met een vergunning, 11 van seksbedrijven zonder vergunning en 5 van bedrijven die zich, onder het mom van andere bedrijfsvoering, (ook) bezig houden met het exploiteren van seksuele dienstverlening (twee Turkse café’s en één schoonheidssalon).¹⁸ Eenentwintig van hen (95%) zijn ‘ingestuurd’ naar het OM. Deze percentages bleven vanaf 2001 nagenoeg gelijk.¹⁹

Naast het strafrechtelijk vervolgen van exploitanten bestaat de mogelijkheid van een ‘bestuurlijk traject’, dat wil zeggen het opleggen van bestuurlijke maatregelen (sancties). Daartoe moet bij de gemeente worden gemeld dat een exploitant (met vergunning) verdachte is in een strafrechtelijk onderzoek. Voor de jaren 2002 en 2003 is nagegaan hoe vaak dit gebeurde. In 2003 zijn 5 van de 6 verdachte exploitanten (van bedrijven met vergunning) bij de gemeente gemeld, in één zaak zou dit nog gebeuren. Voor zover de politie bekend is, is tegen 4 van deze exploitanten (ook) een bestuurlijk traject ingezet. Tegen 3 exploitanten heeft dit - wederom voor zover

¹⁶ Degenen die in de ‘vrije termijn’ in Nederland verblijven zijn afkomstig uit landen zonder visumplicht (bijvoorbeeld (voormalige) kandidaat-lidstaten van de Europese Unie). Zij kunnen 3 tot 6 maanden, afhankelijk van het land van herkomst, zonder visum in Nederland verblijven. De vrije termijn vervalt met het plegen van een strafbaar feit. De dader verblijft dan illegaal in Nederland. In het overzicht is in deze gevallen echter uitgegaan van een legaal verblijf.

¹⁷ N=285 (niet voor alle verdachten met een niet-Nederlandse nationaliteit was dit gegeven te achterhalen).

¹⁸ Bij de succesvol afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel waren in totaal 54 seksbedrijven betrokken, waarvan 19 zonder vergunning. In 2002 waren dat er 140, waarvan 38 zonder vergunning.

¹⁹ In 2000 zijn 10 exploitanten aangehouden en 9 ‘ingestuurd’, in 2001 zijn 22 exploitanten aangehouden en 18 ‘ingestuurd’, in 2002 zijn 19 exploitanten aangehouden en 18 ‘ingestuurd’. In de gehele periode 2000 tot en met 2003 zijn 68 exploitanten aangehouden en 61 exploitanten ‘ingestuurd’.

bekend bij de politie - geleid tot bestuurlijke sancties. Deze aantallen kunnen echter nog oplopen, omdat bij teamleiders van de afgesloten opsporingsonderzoeken niet altijd bekend is of (al) een bestuurlijk traject is ingezet. In 2002 werden exploitanten van 20 bedrijven als verdachte aangemerkt.²⁰ Tegen de exploitanten van 13 van deze bedrijven is een bestuurlijk traject ingezet, wat voornamelijk leidde tot sancties tegen 8 exploitanten.

Tabel 3.8 geeft weer in hoeverre er ten aanzien van de exploitanten die betrokken waren bij de in 2002 en 2003 afgesloten opsporingsonderzoeken (waaronder ook de exploitanten die niet als verdachte zijn aangemerkt), (toch) vermoedens gerezen zijn van betrokkenheid bij mensenhandel. Hiertoe worden - net als in de derde rapportage van de NRM - drie categorieën van mogelijke betrokkenheid gehanteerd.²¹

Tabel 3.8 Mogelijke betrokkenheid van exploitanten, volgens de politie (2002 en 2003)²²

Mogelijke betrokkenheid	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Exploitant is onwetend	49	39%	18	44%	67	40%
Exploitant is op de hoogte	75	59%	9	22%	84	50%
Exploitant is actief als mensenhandelaar	3	2%	14	34%	17	10%
Totaal	127	100%	41	100%	168	100%

De resultaten voor 2003 laten een heel ander beeld zien dan die voor 2002. Zo worden in 2003 naar verhouding veel meer exploitanten gecategoriseerd als mensenhandelaar en veel minder exploitanten als ‘op de hoogte, maar niet actief meewerkend’. Het percentage exploitanten dat naar de mening van de geïnterviewden onwetend is van de mensenhandel bleef min of meer gelijk.

3.4 Werkwijze mensenhandelaren

3.4.1 Ronselen

Het mensenhandelproces begint vrijwel altijd met het werven, ronselen of ontvoeren van slachtoffers, in Nederland of in het buitenland (in het vervolg van deze paragraaf wordt in al deze gevallen gesproken over ronselen).

Grensoverschrijdende mensenhandel: ronselaars opgespoord?

Bij grensoverschrijdende mensenhandel worden niet altijd alle bij de mensenhandel betrokkenen als verdachte aangemerkt c.q. opgespoord/vervolgd. Vooral ronselaars blijven nog wel eens

²⁰ Niet nagegaan is bij hoeveel van deze bedrijven sprake was van een vergunning.

²¹ Ten eerste: de exploitant is niet op de hoogte van de uitbuitingsituatie waarin de slachtoffers zich bevinden. Ten tweede: de exploitant is daarvan wel op de hoogte, maar werkt er niet actief aan mee. Het gaat hier meestal om exploitanten die ‘doen alsof hun neus bloedt’: zij profiteren van het aanbod van (nieuwe) ‘meisjes’, maar houden hier vaak niet meer verdienen aan over dan bij legale prostituees. Ten derde: de exploitant speelt een actieve rol bij (onderdelen van) het mensenhandelproces, zoals het ronselen of verhandelen van slachtoffers of het toepassen van dwangmiddelen die worden ingezet om het slachtoffer in de prostitutie te houden. De opbrengsten zijn voor deze bordeelhouders hoger dan gebruikelijk, omdat zij meer van de verdiensten van het slachtoffer innemen dan de gangbare 50%.

²² In een enkel geval had een bedrijf meer dan één exploitant c.q. eigenaar. In deze gevallen is per bedrijf één exploitant in de tabel opgenomen en wel degene die in de ‘zwaarste’ categorie van betrokkenheid valt.

buiten schot.^{NRM3} In Tabel 3.9 wordt aangegeven in hoeverre in afgesloten opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel ronselaars zijn aangehouden.²³

Tabel 3.9 Aanhouding ronselaars grensoverschrijdende mensenhandel, per jaar

Ronselaars aan- gehouden	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Alle	5	29%	10	28%	24	57%	16	50%	55	43%
Deel	3	18%	6	17%	8	19%	7	22%	24	19%
Geen	9	53%	20	56%	10	24%	9	28%	48	38%
Totaal	17	100%	36	100%	42	100%	32	100%	127	100%

In 2003 lag, evenals in 2002, het percentage opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel, waarbij - voor zover bekend - alle ronselaars zijn aangehouden, veel hoger dan in eerdere jaren. In de helft van de onderzoeken werden alle, en in nog eens een vijfde van de onderzoeken een deel van de ronselaars aangehouden. Ronselaars lijken de laatste jaren dus minder vaak buiten schot te blijven. Toch werd nog in (ruim) een kwart van de zaken geen enkele ronselaar aangehouden.

(Ver)koop slachtoffers en tussenhandel

Voor zover bekend werden in 14% van alle zaken die in 2003 werden afgesloten, slachtoffers (door)verkocht. Dit percentage fluctueerde in de totale onderzoeksperiode sterk.²⁴

Een ander fenomeen betreft de zogenaamde 'tussenhandel': tussenhandelaren kopen en verkopen slachtoffers, zonder dat zij door hen in de seksindustrie worden gebracht. In 2001 kwamen in 6 opsporingsonderzoeken personen aan het licht die zich exclusief met tussenhandel bezig hielden, in 2002 steeg dit aantal naar 13 en in 2003 daalde dit aantal weer naar 7.²⁵

3.4.2 Reis- en verblijfsdocumenten

In Tabel 3.10 wordt voor de opsporingsonderzoeken die betrekking hebben op grensoverschrijdende mensenhandel weergegeven in hoeverre de *slachtoffers* in het bezit waren van een geldig of vals²⁶ paspoort. Omdat binnen één opsporingsonderzoek verschillende slachtoffers verschillende identiteitsbewijzen bij zich kunnen dragen, telt de tabel niet op tot 100%.

Tabel 3.10 Paspoort slachtoffers, per jaar²⁷

Paspoort	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Echt/geldig	12	69%	22	56%	25	63%	26	90%	82	68%
Vals	11	63%	20	50%	16	40%	8	28%	53	44%
Geen	2	13%	6	17%	2	5%	-	-	10	8%

²³ In deze tabel zijn de opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel buiten beschouwing gelaten, omdat bij deze opsporingsonderzoeken de ronselaars vrijwel altijd worden aangehouden. Dit zijn namelijk vaak dezelfde personen als degenen die de slachtoffers in de prostitutie brengen en uitbuiten.^{NRM3}

²⁴ Respectievelijk: 8% (2000), 25% (2001), 22% (2002) en 14% (2003).

²⁵ Percentages respectievelijk 13% (2001), 24% (2002) en 17% (2003). In het jaar 2000 en eerdere jaren is dit niet onderzocht.

²⁶ Onder een vals paspoort wordt verstaan zowel een paspoort dat vals is (dat wil zeggen nagemaakt), als een paspoort waarin gegevens zijn veranderd of dat oneigenlijk wordt gebruikt.

²⁷ Niet voor alle jaren was dit gegeven te achterhalen. Aantal opsporingsonderzoeken waarvoor dit bekend is, is respectievelijk 16 (2000), 36 (2001), 42 (2002), 29 (2003) en 121 (totaal).

In de meeste van de in 2003 afgesloten zaken naar grensoverschrijdende mensenhandel bezaten één of meer slachtoffers een geldig paspoort. Het percentage opsporingsonderzoeken waarbij slachtoffers in het bezit waren van een vals paspoort nam in 2003 (verder) af. Evenwel was in bijna eenderde van de zaken uit 2003 sprake van één of meer slachtoffers met een vals paspoort. In zowel 2002 als 2003 gaf ongeveer de helft van de valse paspoorten de nationaliteit van een EU-lidstaat aan.²⁸

Nagegaan is of slachtoffers die geronseld zijn in landen met een visumplichtig visa bezaten bij aanhouding/aangifte en, zo ja, of deze echt waren of vals. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het aantal zaken waarbij slachtoffers uit visumplichtige landen komen afneemt (zie Tabel 3.18). Het percentage opsporingsonderzoeken waarbij vanuit een visumplichtig land met een geldig visum werd gereisd nam in de jaren 2001 en 2002 af, maar in 2003 weer toe.²⁹ Het percentage opsporingsonderzoeken waarbij vanuit een dergelijk land zonder visum werd gereisd nam in dat jaar af.³⁰ Dit lijkt te wijzen op een voorkeur voor geldige visa boven het reizen zonder visum. Valse visa worden minder vaak gebruikt; in 2003 trof men ze in geen van de opsporingsonderzoeken aan.³¹

3.4.3 Tewerkstelling in de seksindustrie

Type sekswerk

Nagegaan is welk type sekswerkzaamheden slachtoffers uit de in 2003 afgesloten opsporingsonderzoeken geacht werden uit te voeren. In alle opsporingsonderzoeken ging het om prostitutie. In twee ging het ook om seksentertainment,³² één opsporingsonderzoek betrof een zaak waarin slachtoffers ook werden ‘gebruikt’ voor het vervaardigen van porno.

Prostitutiesectoren

Slachtoffers van mensenhandel kunnen in verschillende prostitutiesectoren tewerk worden gesteld, zoals raamprostitutie, clubs/bordelen/privé-huizen, de escortbranche en straatprostitutie. Tabel 3.11 geeft weer op welke prostitutiesectoren de onderzochte mensenhandelzaken betrekking hadden. Omdat slachtoffers in meerdere sectoren tewerk kunnen zijn gesteld, tellen de percentages niet op tot 100%.

Tabel 3.11 Betrokken prostitutiesectoren, per jaar

Prostitutie-sector	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Raamprostitutie	15	60%	22	46%	26	47%	11	26%	74	44%
Clubs/bordelen	11	44%	28	58%	30	55%	13	31%	82	48%
Escort	1	4%	10	21%	10	18%	8	19%	29	17%
Straatprostitutie	5	20%	7	15%	12	22%	11	26%	35	21%
Overige	-	-	-	-	2	4%	3	7%	5	3%

In 2003 nam het aantal opsporingsonderzoeken dat betrekking heeft op raam- en clubprostitutie af. Het aantal op de escortbranche gerichte opsporingsonderzoeken bleef naar verhouding ge-

²⁸ Respectievelijk 50% en 56%. Uitgegaan is hier van de EU vóór de toetreding van tien nieuwe landen op 1 mei 2004.

²⁹ Van 35% (2001) en 25% (2002) naar 67% (2003).

³⁰ Van 61% (2001) en 50% (2002) naar 33% (2003).

³¹ Bijbehorende aantallen: geldig visum (2000: 9; 2001: 8; 2002: 3; 2003: 2), geen visum (2000: 2; 2001: 15; 2002: 8; 2003: 1), vals visum (2000: 1; 2001: 3; 2002: 3; 2003: 0).

³² Zoals (paal)dansen en striptease.

lijk, het aantal opsporingsonderzoeken gericht op straatprostitutie nam verhoudingsgewijs iets toe.

Bedrijven die zich onder het mom van andere bedrijfsvoering (ook) bezig houden met het exploiteren van seksuele dienstverlening zijn in Tabel 3.11 opgenomen in de categorie ‘overige’. In 2003 ging het, net als in 2002, om prostitutie bedreven in Turkse cafés.³³ Daarnaast werden in 2003 slachtoffers ge prostitueerd in een schoonheidssalon.

Dwangmiddelen

Mensenhandelaren gebruiken tal van dwangmiddelen om vrouwen in de prostitutie te brengen, te houden en/of hun verdiensten in te nemen. Tabel 3.12 geeft een overzicht. Omdat mensenhandelaren meerdere dwangmiddelen kunnen inzetten, telt de tabel niet op tot 100%.

Tabel 3.12 Dwangmiddelen, per jaar

Dwangmiddelen	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dreigen met geweld (fysiek)	19	79%	37	77%	45	82%	33	79%	136	80%
In de gaten houden/opsluiten	17	71%	32	67%	36	66%	28	67%	113	67%
(Fictieve) schuld	14	58%	23	48%	28	51%	28	67%	93	55%
Geweld (fysiek)	18	75%	32	67%	35	64%	26	62%	115	68%
Innemen paspoort	12	52%	25	52%	29	53%	21	50%	87	51%
(Dreigen met) geweld familie slachtoffer	11	48%	20	42%	23	42%	16	38%	70	41%
Dreigen met openbaren sekswerk	6	25%	17	35%	22	42%	11	26%	56	33%
Schijnliefde	9	38%	14	29%	38	69%	11	26%	63	37%
Voodoo	4	17%	4	8%	3	6%	2	5%	13	8%

In alle onderzoeksjaren speelt (dreigen met) geweld een belangrijke rol bij het in de prostitutie brengen/houden van slachtoffers, evenals het in de gaten houden en/of opsluiten van slachtoffers en het opleggen van een schuld. Eerstgenoemd dwangmiddel komt evenwel bij zowel grensoverschrijdende als binnenlandse mensenhandel voor, terwijl de twee laatstgenoemde vooral bij grensoverschrijdende mensenhandel worden toegepast.

De in 2002 geconstateerde stijging van het aantal opsporingsonderzoeken betreffende het gebruik (door ‘loverboys’) van ‘schijnliefde’ om slachtoffers tot prostitutie aan te zetten, zette in 2003 niet door. Wel blijkt (wederom) dat deze methode niet exclusief bij binnenlandse mensenhandel wordt toegepast.³⁴

Zowel in 2002, als in 2003, was in negen opsporingsonderzoeken sprake van drugsgebruik door slachtoffers.³⁵ Voor 2003 is nagegaan in hoeverre dit drugsgebruik vrijwillig was. Dit was volgens de politie in 7 van de 9 zaken het geval.

In 2003 werden in 13 zaken (31%) slachtoffers verkracht door de mensenhandelaren.

³³ In twee opsporingsonderzoeken in 2002 en in twee opsporingsonderzoeken in 2003.

³⁴ Van de 11 zaken in 2003 waarbij deze methode werd toegepast, hadden er 5 betrekking op grensoverschrijdende en 6 op binnenlandse mensenhandel.

³⁵ In 2003 betreft het in zes van dergelijke zaken binnenlandse mensenhandel en in drie grensoverschrijdende mensenhandel. In 2002 waren dat er één respectievelijk acht.

Verdiensten voor slachtoffers

Niet alle slachtoffers worden - letterlijk of fysiek - gedwongen hun werk te doen. Soms worden zij 'alleen' gedwongen (een deel van) hun geld af te staan. In de in 2003 afgesloten zaken is nagegaan hoe vaak slachtoffers zelf financieel iets overhouden aan hun werk in de prostitutie. Dit is meestal gebaseerd op hun eigen verklaring.³⁶ Van de 37 zaken in 2003 waarbij mensenhandela(a)r(en) geld confisqueerden, waren er 13 (35%) waarbij slachtoffers een deel van het geld zelf mochten/konden houden.³⁷ In tweederde van de zaken moesten slachtoffers alles afstaan.

Mobiliteit

Slachtoffers van mensenhandel worden meestal op meerdere plaatsen tewerk gesteld, vaak ook buiten Nederland.^{NRM3} In Tabel 3.13 wordt weergegeven in welke landen, buiten Nederland en het land van herkomst, de slachtoffers blijken de opsporingsonderzoeken in de prostitutie hebben gewerkt.³⁸ De in de tabel genoemde aantallen betreffen het aantal opsporingsonderzoeken en niet het aantal slachtoffers.

Tabel 3.13 Landen van tewerkstelling, per jaar

Tewerkstelling buiten Nederland	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Niet	12	48%	22	47%	30	59%	28	68%	92	56%
Wel	13	52%	25	53%	21	41%	13	32%	72	44%
<i>Duitsland</i>	8	32%	11	23%	8	35%	6	29%	33	31%
<i>België</i>	3	12%	8	17%	8	35%	4	43%	23	22%
<i>Italië</i>	4	16%	7	15%	3	13%	3	21%	17	16%
<i>Spanje</i>	5	20%	6	13%	1	4%	1	7%	13	12%
<i>Frankrijk</i>	4	16%	2	4%	-	-	-	-	6	6%
<i>Zwitserland</i>	1	4%	1	2%	2	9%	-	-	4	4%
<i>Overige landen</i> ³⁹	1	0%	7	15%	1	0%	-	-	9	9%

Het percentage opsporingsonderzoeken waarbij slachtoffers ook buiten Nederland in de prostitutie zijn gebracht, nam in 2003 verder af. Slachtoffers die ook elders in de prostitutie werden gebracht, kwamen het vaakst (ook) in België terecht. Andere landen die in 2003 relatief hoog 'scoorden' zijn Duitsland en Italië.

In de periode 2000 tot en met 2003 werden slachtoffers van grensoverschrijdende mensenhandel vaker buiten Nederland (en buiten het land van herkomst) in de prostitutie gebracht dan slachtoffers van binnenlandse mensenhandel.⁴⁰ Slachtoffers van binnenlandse mensenhandel worden overwegend in de buurlanden Duitsland en België tewerk gesteld, slachtoffers van grensoverschrijdende mensenhandel ook in andere landen.

³⁶ Soms hebben mensenhandelaren slachtoffers verteld dat geld voor hen wordt gespaard of overgemaakt naar hun familie. Omdat mensenhandelaren ook wel doen alsof dit zo is om een slachtoffer aan het werk te houden (Van Dijk e.a., 2002), wordt, wanneer hiervoor geen bewijs aanwezig is, ervan uitgegaan dat al het geld wordt ingenomen.

³⁷ In sommige zaken is onbekend of en hoeveel van de verdiensten zullen worden ingenomen, bijvoorbeeld omdat slachtoffers nog niet in de prostitutie hebben gewerkt.

³⁸ In de tabel worden alleen de meest voorkomende landen genoemd, dat wil zeggen landen die - in dit verband - in de periode 2000 tot en met 2003 in vier of meer opsporingsonderzoeken voorkomen.

³⁹ De overige landen zijn: Aruba, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Suriname, Polen, Ghana, Albanië, Oostenrijk en Bosnië-Herzegovina.

⁴⁰ In 51% van de opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel in 2000 tot en met 2003 komt naar voren dat slachtoffers - voor zover bekend - ook elders in de prostitutie zijn gebracht en in 23% van de opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel. Dit verschil is significant: Chi2=10,09; df=1; p<.01.

3.4.4 Criminele samenwerking

Mensenhandel wordt soms alleen, maar vaker in groepsverband gepleegd. In deze subparagraaf wordt ingegaan op de criminele organisatievormen die bij mensenhandel worden aangetroffen.

Type samenwerkingsverbanden

Zoals reeds aangegeven in eerdere NRM-rapportages kunnen met betrekking tot mensenhandel drie criminele organisatievormen worden onderscheiden: de *solist*,⁴¹ de *geïsoleerde criminele groep*⁴² en de *criminele netwerken*.⁴³ In Tabel 3.14 worden de organisatievormen weergegeven, zoals deze uit de afgesloten en ‘ingestuurde’ opsporingsonderzoeken naar voren komen.⁴⁴

Tabel 3.14 Criminele organisaties van mensenhandel, per jaar⁴⁵

Organisatievormen	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Solist	4	16%	12	25%	17	32%	14	34%	47	28%
Geïsoleerde groep	6	24%	8	17%	18	34%	10	24%	42	25%
Netwerk	15	60%	28	58%	18	34%	17	41%	78	47%
Totaal	25	100%	48	100%	53	100%	41	100%	167	100%

Het aantal opsporingsonderzoeken gericht op (delen van) netwerken nam in 2003 naar verhouding weer iets toe, doch bereikte niet het niveau van de jaren voor 2002.^{NRM2} Eenderde van de in 2003 afgesloten opsporingsonderzoeken is gericht op solisten.

Tabel 3.14 betreft een analyse van de *opsporingsonderzoeken* mensenhandel. Wanneer wordt gekeken naar de *verdachten* in die opsporingsonderzoeken, dan blijkt dat in de totale onderzoeksperiode 69% van de aangehouden verdachten deel uitmaakt van een netwerk, 19% van een geïsoleerde groep en dat 12% solist is. Deze verdeling is - globaal gezien - in alle onderzoeksjaren terug te vinden.⁴⁶

⁴¹ Een persoon buit één of meer meisjes uit. Alhoewel veel ‘pooiers’ elkaar wel kennen en ook overleggen, betreft het ‘eenmanszaakjes’. Soms wordt de pooier geholpen door een hulpje met een zeer marginale rol. Zo vraagt een pooier wel eens of iemand op het slachtoffer wil letten, terwijl hij even weg is.

⁴² Dit is een groep met minimaal twee ‘hoofddaders’^{NRM3} en maximaal vijf leden, die het hele mensenhandelproces voor haar rekening neemt - van het ronselen tot het in de prostitutie brengen van slachtoffers - en die geen aantoonbare contacten heeft met andere (groepen) personen die zich met mensenhandel bezighouden. Bij grensoverschrijdende mensenhandel halen de leden van de groep de slachtoffers zelf uit het buitenland - bijvoorbeeld via een familielid van de hoofdverdachte of diens partner, die in het buitenland woont.

⁴³ Het aantal betrokken daders is minimaal zes, maar vaak veel hoger. De aldus getypeerde groep voldoet vaak aan de beschrijving van criminele macronetwerken, zoals weergegeven in het onderzoek van Klerks (2000, p.75): “In deze ongedifferentieerde criminele infrastructuur is in principe iedereen via een of meer tussenpersonen met iedereen verbonden. Er bestaan evenwel duidelijke clusters op basis van geografische nabijheid, familiebanden, vriendschappen, handelsketens en onderling verwante activiteiten”. In het geval van mensenhandel ontstaan clusters rondom het ronselen in specifieke landen, het vervoer naar Nederland (c.q. de tussenhandel) en het prostitueren van slachtoffers in één of meer landen/steden. Slachtoffers worden gekocht en doorverkocht en vaak in meerdere landen geronseld en/of tewerkgesteld.

⁴⁴ Het gaat bij deze indeling niet om het aantal verdachten, maar om het aantal betrokkenen; oftewel het gaat om de daadwerkelijke situatie, die niet altijd weerspiegeld wordt in het aantal verdachten dat de politie (in één opsporingsonderzoek) aanhoudt. Overigens is het aantal betrokkenen buiten het aantal verdachten bij de politie niet altijd precies bekend. Vaak heeft ze hier echter wel een beeld van, gebaseerd op verklaringen van slachtoffers en verdachten. Ook is dit soms af te leiden uit het aantal ronsellanden en bestemmingslanden en het aantal keren dat slachtoffers zijn verkocht of overgedragen.

⁴⁵ Voor twee opsporingsonderzoeken in 2002 en één opsporingsonderzoek in 2003 was de organisatievorm niet te achterhalen.

⁴⁶ Percentage verdachten die respectievelijk deel uitmaken van een crimineel netwerk, een geïsoleerde groep, dan wel als solist optreden: 76%, 16%, 7% (2000); 75%, 13%, 11% (2001); 60%, 25%, 15% (2002); 67%, 20%, 13% (2003).

Van de solisten houdt het grootste deel (66%) zich bezig met binnenlandse mensenhandel en van de geïsoleerde groepen 24%. Vrijwel alle criminele netwerken (97%) houden zich bezig met grensoverschrijdende mensenhandel.

3.5 Slachtoffers in opsporingsonderzoeken

3.5.1 Aangiften

Tabel 3.15 bevat een overzicht van het aantal slachtoffers dat aangifte deed of een getuigenverklaring aflegde, uitgesplitst naar jaar en type mensenhandel (grensoverschrijdend of binnenlands). Daarbij gaat het uitsluitend om naar het OM ‘ingestuurde’ opsporingsonderzoeken; slachtoffer-aangevers wier zaak niet wordt opgepakt of afgerond blijven hier buiten beeld.

Tabel 3.15 Aangiften* van slachtoffers van mensenhandel, per jaar en type mensenhandel

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal	
	N	Gemiddeld ⁴⁷	N	Gemiddeld ⁴⁸	N	Gemiddeld ⁴⁹
2000	72	4,5	19	2,4	91	3,8
2001	156	4,3	30	2,5	186	3,9
2002	226	5,5	32	2,5	258	4,8
2003	130	4,1	25	2,5	155	3,7
Totaal	592	4,7	106	2,5	698	4,1

*En getuigenverklaringen.

In 2003 bedroeg het totale aantal aangiftes en getuigenverklaringen in succesvol afgeronde opsporingsonderzoeken 155. Dit betekent een forse daling ten opzichte van het jaar 2002 en - in mindere mate - het jaar 2001. Ook het gemiddelde aantal aangiftes/getuigenverklaringen per opsporingsonderzoek nam af. Het gemiddelde aantal aangiftes/getuigenverklaringen is in alle jaren hoger bij grensoverschrijdende dan bij binnenlandse mensenhandel.

3.5.2 Minderjarigen

Tabel 3.16 bevat een overzicht van het aantal opsporingsonderzoeken waarin sprake is van één of meer minderjarige slachtoffers.⁵⁰ De gegevens zijn uitgesplitst naar het jaar waarin de opsporingsonderzoeken werden afgesloten en naar type mensenhandel.

Tabel 3.16 Opsporingsonderzoeken met minderjarige slachtoffers, per jaar en type mensenhandel

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal	
	N	%*	N	%*	N	%**
2000	8	47%	5	63%	13	52%
2001	11	31%	7	58%	18	38%
2002	11	26%	4	31%	15	27%

⁴⁷ Standaarddeviatie en N respectievelijk 4,90 en 16 (2000); 3,79 en 36 (2001); 5,78 en 41 (2002); 4,70 en 32 (2003); 4,85 en 126 (totaal).

⁴⁸ Standaarddeviatie en N respectievelijk 2,50 en 8 (2000); 1,57 en 12 (2001); 2,44 en 13 (2002); 2,51 en 10 (2003); 2,18 en 43 (totaal).

⁴⁹ Standaarddeviatie en N respectievelijk 4,31 en 24 (2000); 3,45 en 48 (2001); 5,32 en 54 (2002); 4,30 en 42 (2003); 4,43 en 169 (totaal).

⁵⁰ Deze hebben niet noodzakelijkerwijs aangifte gedaan of een getuigenverklaring afgelegd.

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal	
2003	8	25%	6	60%	14	33%
Totaal	38	30%	22	51%	60	35%

*Percentage van het totaal aantal opsporingsonderzoeken naar het betreffende type mensenhandel in het betreffende jaar.

**Percentage van het totaal aantal opsporingsonderzoeken in het betreffende jaar.

In 2003 waren bij eenderde van de opsporingsonderzoeken mensenhandel (ook) minderjarige slachtoffers betrokken. Dit percentage is iets hoger dan in het voorgaande jaar, maar lager dan in 2001 en 2000.

Voor het jaar 2003 is nagegaan om hoeveel minderjarigen het in de opsporingsonderzoeken gaat. In de in dat jaar afgesloten opsporingsonderzoeken kwamen 20 minderjarige slachtoffers in beeld, waarvan er 19 aangifte deden.

Bij opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel zijn significant vaker minderjarige slachtoffers betrokken dan bij opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel (51% versus 30%).⁵¹ Dit is in elk onderzoeksjaar het geval.⁵²

3.5.3 Herkomstlanden

Tabel 3.17 bevat, in volgorde van afnemende frequentie, een overzicht van de meest voorkomende landen waaruit de slachtoffers afkomstig zijn die in de afgesloten opsporingsonderzoeken in beeld kwamen.⁵³ In de tabel heeft N betrekking op het aantal opsporingsonderzoeken en niet op het aantal slachtoffers. Een overzicht van alle herkomstlanden is opgenomen in Bijlage 2 (Tabel B3.17). Omdat in één opsporingsonderzoek slachtoffers uit meerdere landen betrokken kunnen zijn, telt de tabel niet op tot 100%.

Tabel 3.17 Meest voorkomende herkomstlanden slachtoffers, per jaar

Herkomstlanden	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bulgarije	-	-	6	13%	20	25%	12	30%	38	22%
Nederland	8	32%	12	25%	16	20%	11	28%	47	28%
Roemenië	2	8%	2	4%	4	5%	8	20%	16	9%
Hongarije	1	4%	4	8%	3	6%	3	7%	11	7%
Polen	3	12%	1	2%	7	9%	3	8%	14	8%
Nigeria	6	24%	6	13%	3	4%	2	5%	17	10%
Russische Fed.	-	-	6	13%	6	8%	2	5%	16	9%
Litouwen	3	12%	3	6%	3	6%	1	2%	10	6%
Oekraïne	2	8%	6	13%	2	3%	1	3%	11	7%
Moldavië	-	-	7	15%	3	4%	-	-	10	6%

Bulgarije was ook in 2003, evenals in 2002, het meest voorkomende herkomstland van slachtoffers in de succesvol afgesloten opsporingsonderzoeken. Er was evenwel sprake van een sterk stijgend aantal opsporingsonderzoeken waarin sprake was van uit Roemenië afkomstige slachtoffers. Ook het aantal opsporingsonderzoeken betreffende zaken waarin in Nederland geronseld werd nam naar verhouding weer iets toe. Het aantal opsporingsonderzoeken betreffende zaken

⁵¹ Chi2=6,35, df=1; p<.05.

⁵² Percentages per jaar voor respectievelijk binnenlandse en grensoverschrijdende mensenhandel: 63% en 47% (2000); 58% en 31% (2001); 31% en 26% (2002); 60% en 25% (2003).

⁵³ Dat wil zeggen landen die in de periode 2000 tot en met 2003 in tien of meer opsporingsonderzoeken als herkomstland zijn aangemerkt.

met Nigeriaanse slachtoffers was in 2003, evenals in 2002, laag vergeleken met de jaren daarvoor.

Alle herkomstlanden in ogenschouw nemend was er in de in 2003 afgeronde opsporingsonderzoeken, evenals in 2002, sprake van naar verhouding veel slachtoffers uit de Balkan.⁵⁴ Daarnaast werden veel slachtoffers in Nederland geronseld. Het aantal opsporingsonderzoeken waarbij in Oost-Europa⁵⁵ en de Baltische staten⁵⁶ werd geronseld nam naar verhouding af.

Herkomstlanden zonder visumplicht

Nagegaan is in hoeverre in opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel sprake is van slachtoffers uit landen met of zonder visumplicht. Hiertoe is uitgegaan van de visumstatus van de herkomstlanden bij de start van het opsporingsonderzoek. Het resultaat wordt per jaar weergegeven in Tabel 3.18. In deze tabel wordt onderscheid gemaakt tussen opsporingsonderzoeken waarbij in landen met visumplicht, in landen zonder visumplicht en in beide wordt geronseld.

Tabel 3.18 *Herkomstlanden met en zonder visumplicht, per jaar*⁵⁷

Herkomstlanden	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zonder visumplicht	3	18%	6	17%	23	55%	24	75%	56	44%
Met visumplicht	6	35%	14	39%	10	24%	8	25%	38	30%
Zonder en met visumplicht	8	47%	16	44%	9	21%	-	-	33	27%
Totaal	17	100%	36	100%	42	100%	32	100%	127	100%

Driekwart van de opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel, die in 2003 werden afgesloten, had betrekking op slachtoffers uit landen zonder visumplicht. Dit betekent een sterke stijging ten opzichte van eerdere jaren.

3.6 Opsporingsmethoden en -proces

3.6.1 Gebruikte opsporingsmethoden

Tabel 3.19 bevat een overzicht van de opsporingsmethoden die in de afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel zijn toegepast, in afnemende frequentie. Vragen hieromtrent zijn alleen voor de onderzoeksjaren 2002 en 2003 gesteld. Voor het jaar 2003 was de bevraging wat uitgebreider, waardoor de resultaten tussen beide jaren niet geheel vergelijkbaar zijn (een deel van de informatie is alleen voor het jaar 2003 beschikbaar).

Overigens is ook gevraagd of er financieel gerechercheerd is. De resultaten met betrekking tot financieel rechercheren worden besproken in de volgende paragraaf, waar ook andere financiële aspecten van opsporingsonderzoeken mensenhandel aan de orde komen.

⁵⁴ Landen uit voormalig Joegoslavië (Kroatië, Joegoslavische Federatie (Servië en Montenegro), Bosnië & Herzegovina, Macedonië en Slovenië), alsmede Roemenië, Bulgarije en Albanië.

⁵⁵ Russische Federatie, Oekraïne, Moldavië, Wit-Rusland, Azerbeidjaan en Georgië.

⁵⁶ Estland, Letland en Litouwen.

⁵⁷ NB: In deze tabel zijn alleen de opsporingsonderzoeken meegenomen waarbij (ook) in het buitenland is geronseld.

Tabel 3.19 Gebruikte opsporingsmethoden (2002 en 2003)

Opsporingsmethoden	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Horen verdachte(n)	x	x	42	100%	x	x
Slachtoffer(s) horen	x	x	41	98%	x	x
Politie-informatie*	x	x	38	91%	x	x
Getuigen-onderzoek**	x	x	37	88%	x	x
Technisch onderzoek***	x	x	26	62%	x	x
Observatie	30	55%	24	57%	54	56%
Tappen telefoon/gsm	28	51%	22	52%	50	52%
Opvragen gegevens post- telefoon- en faxverkeer	x	x	21	50%	x	x
Rechtshulpverzoeken	13	24%	14	33%	27	28%
Anders	7	13%	2	5%	9	9%

*Gericht zoeken naar politiekennis en informatie in bestanden.

**Bijvoorbeeld horen van getuigen zoals collega-prostituees of exploitanten.

***Bijvoorbeeld doorzoeking ('huiszoeking'), inbeslagname, verzamelen sporen materiaal.

x = Niet onderzocht resp. niet voor beide jaren onderzocht en dus niet bekend.

De resultaten voor het jaar 2003 komen - globaal gezien en voor zover vergelijkbaar - overeen met de resultaten voor 2002. Wel werd in 2003 naar verhouding iets vaker een rechtshulpverzoek ingediend.

3.6.2 Financiële aspecten

Financieel rechercheren betekent dat bij de uitvoering van een opsporingsonderzoek nadrukkelijk aandacht is voor (het zichtbaar maken van) de door criminaliteit verkregen winsten en de wijze waarop deze voor ontneming in aanmerking kunnen komen. Dit impliceert de inzet van financieel-technische en administratieve instrumenten en het vanuit een financieel-technische invalshoek beoordelen van onderzoeksgegevens.⁵⁸

Op basis van financieel onderzoek kan, tijdens of na een opsporingsonderzoek, besloten worden om het wederrechtelijk verkregen voordeel van de daders te berekenen en een poging te doen dit voordeel te ontnemen. Hiertoe wordt eerst - op basis van art. 36e Sr. - een strafrechtelijk financieel onderzoek (sfo) uitgevoerd. Tabel 3.20 geeft weer hoe vaak in de onderzochte opsporingsonderzoeken mensenhandel financieel is gerechercheerd, hoe vaak een sfo is geopend en hoe vaak dit - voor zover (al) bekend bij de politie - leidde tot een ontnemingprocedure. Gegevens omtrent financieel rechercheren zijn vanaf het jaar 2002 verzameld. In een aantal zaken was nog in beraad of een sfo zou worden geopend en/of een ontnemingprocedure wordt ingesteld. Deze zaken zijn in de tabel niet meegenomen.

Tabel 3.20 Financieel onderzoek en ontneming, per jaar⁵⁹

Jaar	Financieel rechercheren		Strafrechtelijk financieel onderzoek		Ontnemingsprocedure	
	N	%	N	%*	N	%**
2000	X	x	8	32%	5	63%

⁵⁸ Uiteraard speelt financieel rechercheren ook een rol bij specifieke opsporingsonderzoeken naar financieel-economische criminaliteit. Met financieel rechercheren wordt in dit rapport echter bedoeld op financieel rechercheren bij opsporingsonderzoeken naar andere vormen van criminaliteit (waaronder mensenhandel).

⁵⁹ Totaal aantal opsporingsonderzoeken per jaar waarvoor het volgende gegeven bekend is: 1) Financieel rechercheren: 54 (2002), 41 (2003) en 95 (totaal); 2) sfo: 25 (2000), 47 (2001), 53 (2002), 40 (2003) en 165 (totaal); 3) Ontneming: 18 (2000), 28 (2001), 47 (2002), 39 (2003) en 132 (totaal).

Jaar	Financieel rechercheren		Strafrechtelijk financieel onderzoek		Ontnemings- procedure	
2001	X	x	15	32%	14	93%
2002	23	43%	16	30%	9	56%
2003	19	46%	9	23%	9	23%
Totaal	42	44%	48	29%	37	28%

*Percentage van het totaal aantal opsporingsonderzoeken in het betreffende jaar, waarvoor dit bekend is.

**Percentage van het aantal sfo's in het betreffende jaar.

x = Niet onderzocht.

In 2003 werd in bijna de helft van de opsporingsonderzoeken mensenhandel, naar zeggen van de geïnterviewden, financieel gerechercheerd. In 2002 was het aantal opsporingsonderzoeken waarin financieel werd gerechercheerd naar verhouding vrijwel even hoog.

In bijna een kwart van de opsporingsonderzoeken werd in 2003 een sfo geopend. Dit percentage ligt iets lager dan in eerdere jaren. Het percentage opsporingsonderzoeken waarbij het sfo uitmondt in de berekening van wederrechtelijk verkregen voordeel en - voor zover (al) bekend bij de politie - een ontnemingprocedure, was in het jaar 2003 veel lager dan in eerdere jaren. De geïnterviewden lijken op dit punt in toenemende mate niet altijd op de hoogte omdat financiële onderzoeken ook worden uitgevoerd door andere, hierin gespecialiseerde afdelingen en bureaus.⁶⁰

Wederrechtelijk verkregen voordeel

Het wederrechtelijk verkregen voordeel (wvv) voor de vijf verdachten in 2003, waarvoor dit bekend en bekend is, bedraagt, alles bij elkaar, afgerond bijna €1.000.000.⁶¹ Gemiddeld bedraagt het wederrechtelijk verkregen voordeel in dit onderzoeksjaar afgerond €200.000 per verdachte.⁶² Het gemiddelde wederrechtelijk verkregen voordeel per verdachte loopt per onderzoeksjaar uiteen en bedroeg in 2000 €104.953,-, in 2001 €210.999,-, in 2002 €115.384,- en in 2003 €193.776,-.⁶³

Schadeclaim slachtoffers

Nagegaan is of slachtoffers via een civielrechtelijke procedure of een 'voeging benadeelde partij voor materiële en immateriële schade'⁶⁴ een poging hebben gedaan om (nog iets van) het door hen verdiende geld terug te krijgen, dan wel (feitelijk) geleden schade vergoed te krijgen. Dit blijkt - voor zover bekend - in 2003 in 3 zaken het geval. In 2002 ging het om 4 zaken, in 2001 om 10 zaken en in 2000 om 2 zaken.

⁶⁰ Gezien het belang van financieel rechercheren besloot BNRM over dit onderwerp nadere informatie te verzamelen. De resultaten zullen in een volgende rapportage aan de orde komen.

⁶¹ Niet afgerond €968.881,-.

⁶² Niet afgerond €193.776,- per verdachte.

⁶³ Standaarddeviatie en N respectievelijk €93.484,90; 7 (2000); €230.147,07; 15 (2001); €143.316,03; 13 (2002); €81.565,74; 5 (2003) en €161.420,08; 42 (totaal).

⁶⁴ Betreft voeging in het strafproces (art. 51a Sv.).

4 Het Openbaar Ministerie en vervolging

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van (secundaire) analyses op de mensenhandelzaken binnen het landelijke databestand OM-data, over de periode 2000 tot en met 2003.¹ Per jaar wordt gezien hoeveel zaken bij het Openbaar Ministerie (OM) zijn ingeschreven, door het OM zijn afgehandeld, respectievelijk door de rechter zijn afgedaan (er wordt dus geen cohort gevolgd).² De onderzoeksverantwoording is te vinden in Bijlage 3.

4.2 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven zaken mensenhandel

In de periode 2000 tot en met 2003 zijn bij het OM 625 strafzaken ingeschreven waarin (alleen of mede) verdenking van mensenhandel (art. 250ter of art. 250a Sr.) aan de orde was.³ Onder een (straf)zaak wordt in het kader van vervolging de zaak tegen één verdachte verstaan.

Tabel 4.1 geeft per jaar aan om hoeveel zaken het gaat en hoeveel van deze zaken (voor zover bekend) (ook) minderjarige slachtoffers betroffen.⁴

Tabel 4.1 Aantal geregistreerde zaken⁵ en zaken die (mede) minderjarige slachtoffers betreffen, per jaar

Jaar	Geregistreerde zaken	Zaken die (mede) betrekking hebben op minderjarige slachtoffers	
2000	138	37	27%
2001	130	27	21%
2002	2006	27	13%
2003	157	38	24%
Totaal	625	129	21%

De in 2002 gesignaleerde forse toename in het aantal geregistreerde zaken zette niet door in 2003. Het aantal ligt in 2003 echter nog steeds beduidend hoger dan in de eerste twee jaar van deze eeuw. Zowel het aantal als het aandeel zaken dat (mede) betrekking had op minderjarige slachtoffers nam in 2003 toe vergeleken met de twee jaren daarvoor. Over de totale periode 2000 tot en met 2003 heeft ruim 20% van het aantal zaken (mede) betrekking op minderjarige slachtoffers. NB: dit zegt niets over het aantal betrokken minderjarige slachtoffers.

Tabel 4.2 geeft, per jaar, weer bij welke arrondissementsparketten de zaken werden ingeschreven, evenals de rangordening van de parketten naar het aantal zaken. Bij dat laatste zijn steeds

¹ Deze werd verricht door SiBa, WODC.

² Het gaat dus niet steeds over precies dezelfde zaken, want niet alle zaken worden in eenzelfde jaar geregistreerd, door het OM afgehandeld en door de rechter afgedaan.

³ Inclusief zaken die later door het OM zijn geseponeerd of waarin de tenlastelegging uiteindelijk geen verdenking mensenhandel bevat.

⁴ Criterium: registratie onder artikelleden en -subs die minderjarigheid van de slachtoffers impliceren. Onder andere artikelleden en -subs kunnen echter ook minderjarige slachtoffers vallen, dus is er vrijwel zeker sprake van onderschatting van hun aantal.

⁵ Inclusief (aan een ander arrondissement) overgedragen zaken (in deze periode in totaal 4).

⁶ Dit is er één minder dan werd gevonden bij eerdere analyses over ditzelfde jaar en dan werd gerapporteerd in de voorgaande rapportage. Het verschil wordt veroorzaakt door kleine verschuivingen in aantallen die het gevolg zijn van correcties in OM-data na de peildatum van de eerdere analyses. Omdat voor deze rapportage consequent gebruik is gemaakt van de nieuwe analyses zijn er enkele kleine verschillen met eerdere rapportages.

alleen de vijf ‘hoogst genoteerde’ parketten vermeld. Een accent geeft aan dat het om een gedeelde plaats in de rangordening gaat.

Tabel 4.2 Aantallen zaken per arrondissementsparket en rangordening, per jaar van registratie

Parket	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	Rang	N	Rang	N	Rang	N	Rang	N	Rang
Alkmaar	4		4		8		13	4	29	
Almelo	10	5	4		7		5		26	
Amsterdam	18	3	6		25	2	26	1	75	1
Arnhem	23	1	5		20	4	3		51	4
Assen	-		7		-		2		9	
Breda	3		11	3	15		11	5	40	
Den Bosch	2		5		33	1	20	2	60	2
Den Haag	20	2	7		13		18	3	58	3
Dordrecht	3		2		-		3		8	
Groningen	13	4	12	2	9		7		41	
Haarlem	4		9	5'	19	5	6		38	
Leeuwarden	3		9	5'	1		7		20	
Maastricht	1		5		-		3		9	
Middelburg	-		7		3		-		10	
Roermond	4		13	1	1		1		19	
Rotterdam	8		7		4		5		24	
Utrecht	9		7		14		9		39	
Zutphen	6		-		4		10		20	
Zwolle	7		10	4	24	3	8		49	5
Totaal	138		130		200		157		625	

In 2003 ‘scoort’ Amsterdam het hoogst. Er waren, evenals in 2002 maar anders dan in de jaren daarvoor, ook opvallend veel zaken uit het arrondissement Den Bosch. Het is duidelijk dat de ‘scores’ worden beïnvloed door incidentele gebeurtenissen, zoals het oprollen van bepaalde netwerken. De pieken verschillen namelijk per jaar: lagen die in 2002 bijvoorbeeld (naast Den Bosch) bij Zwolle, Arnhem en Haarlem, in 2003 waren er - in vergelijking met voorgaande jaren - relatief veel zaken uit Zutphen en Alkmaar. Bezien over de gehele periode (2000 tot en met 2003) heeft Amsterdam het grootste aantal zaken, op enige afstand gevolgd door Den Bosch en Den Haag en, op weer wat afstand, Arnhem en Zwolle. Ook met betrekking tot 2003 valt weer op dat een arrondissement als Rotterdam zo weinig zaken heeft.⁷

Uitsplitsing naar leden *binnen* de mensenhandelbepaling in het Wetboek van Strafrecht levert de in Tabel 4.3 weergegeven resultaten op.

Tabel 4.3 Type mensenhandel, per jaar van registratie

Type mensenhandel	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
250ter/a lid 1	3	2%	34	26%	52	26%	32	20%	121	19%
250ter/a lid 2	135	98%	96	74%	148	74%	125	80%	504	81%
250ter/a lid 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

⁷ Rotterdam behoorde in eerdere jaren (1995 tot en met 1997) met Amsterdam en Den Haag steeds tot de vier hoogst ‘scorende’ arrondissementen.^{NRM1}

Type mensenhandel	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Totaal	138	100%	130	100%	200	100%	157	100%	625	100%

Het overgrote deel van de mensenhandelzaken betreft art. 250a of 250ter lid 2, dat wil zeggen mensenhandel waarbij twee of meer personen in vereniging handelen, of een slachtoffer betrokken is dat jonger is dan 16 jaar, of ernstig fysiek letsel is toegebracht. Zaken die worden geregistreerd onder 250ter of 250a lid 1⁸ komen eveneens voor, maar in de bestudeerde periode van vier jaar werd geen enkele zaak geregistreerd onder 250ter/a lid 3.⁹

Het delict mensenhandel wordt vaak in combinatie met andere feiten gepleegd, zoals toegang verschaffen aan een ongewenste vreemdeling, (poging tot) verkrachting of medeplegen daarvan, wapenbezit of -gebruik, (poging tot) opzettelijke vrijheidsberoving of medeplegen daarvan en delicten op het gebied van drugs, het maken en gebruiken van (ver)vals(t)e reispassen en mishandeling en bedreiging.^{NRM3} Een zaak kan dan ook meerdere feiten betreffen.

Tabel 4.4 geeft een overzicht van de zwaarste geregistreerde feiten per zaak. De indeling die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert, en waarbij per zaak het delict met de zwaarste strafdreiging 'prevaleert', is hiertoe aangepast in de zin dat van mensenhandel een aparte categorie is gemaakt (in de CBS-indeling valt mensenhandel onder de categorie 'overige delicten') en in geval van een combinatie van delicten met gelijke strafdreiging is mensenhandel als zwaarste feit getypeerd en opgenomen in het overzicht.¹⁰

Tabel 4.4 Zwaarste feit, per jaar van registratie

Zwaarste feit	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Seksueel geweld	9	7%	18	14%	14	7%	14	9%	55	8%
Overig geweld	2	1%	3	2%	7	3%	2	1%	14	2%
Vermogensdelicten	2	1%	2	1%	-	-	1	1%	5	1%
Vernieling/ openbare orde	1	1%	-	-	-	-	-	-	1	0%
Mensenhandel: 250ter/a lid 1	2	1%	24	18%	43	21%	24	15%	93	15%
Mensenhandel: 250ter/a lid 2	119	86%	81	62%	131	65%	109	69%	440	70%
Overige misdrijven Sr. ¹¹	3	2%	2	1%	5	2%	7	4%	17	3%
Totaal	138	100%	130	100%	200	100%	157	100%	625	100%

In 2003 was mensenhandel in 84% van de gevallen het enige, of het zwaarste geregistreerde delict. In de overige gevallen was er, naast mensenhandel, een (nog) zwaarder delict aan de orde, meestal een vorm van seksueel geweld (9%), zoals aanranding of verkrachting.

Beziet men de totale periode 2000 tot en met 2003, dan is mensenhandel in 85% van de gevallen het enige, of het zwaarste geregistreerde delict. Het betreft steeds in de meeste gevallen art.

⁸ Dit zou de eenvoudigste vorm van mensenhandel genoemd kunnen worden: niet in vereniging gepleegd, geen slachtoffers jonger dan 16 jaar betrokken en geen ernstig fysiek letsel toegebracht. Deze kwalificatie doet overigens niet af aan de ernst van het delict op zich.

⁹ In de periode 1998-1999 kwam dit (mensenhandel in vereniging gepleegd, waarbij tevens een slachtoffer jonger dan 16 jaar betrokken is, of ernstig fysiek letsel is toegebracht) één keer voor.^{NRM3}

¹⁰ Mocht er dan nog sprake zijn van meerdere feiten met eenzelfde strafdreiging, dan prevaleert een eerder geregistreerd feit.

¹¹ Het betreft bijvoorbeeld (mensenhandel in combinatie met) fraude, omkoping van een ambtenaar, valse aangifte, bigamie, dronken voeren van een minderjarige of onttrekking van een minderjarige aan het gezag.^{NRM3}

250ter/a lid 2. De in de vorige rapportage gesignaleerde toename van het aantal zaken waarin 250ter/a lid 1 het zwaarste delict vormt zette niet door.

Hieraan kan nog worden toegevoegd dat in 25% van de zaken tevens deelneming aan een criminele organisatie werd geregistreerd.¹²

Het voorgaande overziend lijken de ingeschreven mensenhandelzaken zwaarder van aard te zijn geworden: toename van het aandeel zaken onder art. 250ter/a lid 2 (vergeleken met art. 250ter/a lid 1, groei van het aandeel zaken waarin (onder meer) sprake is van een minderjarig slachtoffer en - vergeleken met 2001 en 2002 - toename van het aandeel zaken waarin (ook) sprake is van deelneming aan een criminele organisatie.

4.3 De verdachten

Leeftijd

In 75% van de in 2003 geregistreerde zaken lag de leeftijd van de verdachten ten tijde van het eerste mensenhandelfeit¹³ tussen 18 en 41 jaar. Hun gemiddelde leeftijd was 33 jaar¹⁴ en er waren 7 minderjarige verdachten (4%).¹⁵

Land van herkomst

De verdachten zijn afkomstig uit meer dan 50 landen. Tabel 4.5 bevat (in alfabetische volgorde) de meest voorkomende landen van herkomst.¹⁶ Zie Tabel B4.5 in Bijlage 2 voor een compleet overzicht.

Tabel 4.5 Meest voorkomende geboortelanden verdachten, per jaar van registratie

Geboorteland	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Albanië	2	1%	4	3%	26	13%	5	3%	37	6%
Bulgarije	-	-	12	9%	27	13%	19	12%	58	9%
Irak	-	-	1	1%	6	3%	-	-	7	1%
(vml.) Joegoslavië	9	7%	22	17%	6	3%	3	2%	40	6%
Marokko	17	12%	5	4%	3	1%	3	2%	28	4%
Nederland	38	28%	30	23%	51	25%	48	31%	167	27%
Nigeria	17	12%	3	2%	7	3%	5	3%	32	5%
Roemenië	3	2%	2	1%	8	4%	22	14%	35	6%
(vml.) Sovjet-Unie	2	1%	6	5%	7	3%	11	7%	26	4%
Suriname	6	4%	4	3%	5	2%	10	6%	25	4%
Tsjecho-Slowakije	3	2%	5	4%	2	1%	-	-	10	2%
Turkije	9	7%	8	6%	26	13%	16	10%	59	9%
Overig/onbekend	32	17%	28	21%	26	13%	15	10%	101	16%
Totaal	138	100%	130	100%	200	100%	157	100%	625	100%

¹² In de jaren 2000 tot en met 2002 was dit respectievelijk 30%, 13% en 20%.

¹³ Eenzelfde persoon kan van meerdere mensenhandelfeiten zijn verdacht.

¹⁴ Sd. 10,74.

¹⁵ In de jaren 2000 tot en met 2002 waren dat er respectievelijk 8, 4 en 3.

¹⁶ Criterium voor opname in deze tabel is dat in één van de jaren ten minste vijf, of in de gehele periode ten minste tien verdachten afkomstig waren uit het desbetreffende land.

Nederland is ook in 2003 weer het meest frequent voorkomende geboorteland en het aandeel van in Nederland geboren verdachten nam (proportioneel) toe. Opvallend is het forse aandeel van verdachten geboren in Bulgarije, Roemenië en Turkije (elk ten minste 10%), maar van deze drie landen groeide alleen het Roemeense aandeel in 2003. Verder groeide ook het aandeel verdachten uit de voormalige Sovjet-Unie en uit Suriname in dat jaar; de voor 2002 gesignaleerde toename en het substantiële aandeel van Albanese verdachten zette niet door.

Tabel 4.6 bevat per jaar een rangordening van de vijf meest frequent voorkomende geboortelands van verdachten.¹⁷

Tabel 4.6 Rangordening frequent voorkomende geboortelands verdachten, per jaar van registratie

Land	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	Rang		Rang		Rang		Rang		N	Rang
Nederland	1		1		1		1		167	1
Roemenië					4		2		35	
Bulgarije			3		2		3		58	3
Turkije	3'		4		3'		4		59	2
(vml.) Sovjet-Unie			5				5		26	
(vml.) Joegoslavië	3'		2		3'				40	4
Albanië									37	5
Nigeria	2'								32	
Marokko	2'								28	

Het overzicht laat een constante eerste plaats voor Nederland als geboorteland zien en een redelijk stabiele 'positie' van Turkije en (in iets mindere mate) Bulgarije en Joegoslavië. Nigeria lijkt als land van herkomst van minder belang geworden.

Sekse

De meeste verdachten zijn man; in 2003 in 76% van de gevallen. Daarbij zijn er duidelijke verschillen tussen de herkomstlanden. Beperkt tot de vijf meest voorkomende herkomstlanden van de verdachten valt op dat er onder de Turkse verdachten nauwelijks vrouwen zijn (slechts één). Van de Roemeense verdachten is 45% vrouw. De overige drie meest voorkomende herkomstlanden nemen op dit punt een tussenpositie in.¹⁸

4.4 Afhandeling door het Openbaar Ministerie

Tabel 4.7 bevat, per jaar van inschrijving, een overzicht van de aantallen zaken waarin de verdachte preventief is gehecht.

Tabel 4.7 Preventieve hechtenis, per jaar van registratie

Preventieve hechtenis	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	108	78%	94	72%	152	76%	131	83%	485	78%
Nee	30	22%	36	28%	48	24%	26	17%	140	22%

¹⁷ Een accent geeft weer aan dat het om een gedeelde plaats gaat.

¹⁸ Van 17% vrouwen onder de Nederlandse verdachten en 18% onder de verdachten uit de voormalige Sovjet-Unie tot 26% vrouwen onder de Bulgaarse verdachten.

Preventieve hechtenis	2000		2001		2002		2003		Totaal	
Totaal	138	100%	130	100%	200	100%	157	100%	625	100%

In 2003 zat 83% van de verdachten in preventieve hechtenis op het moment dat de zaak bij de rechter werd aangebracht. Dit percentage groeide enigszins in de laatste drie jaar.

Tabel 4.8 toont hoe het OM zaken afhandelt. In het voorgaande ging het telkens om de 625 in de periode 2000 tot en met 2003 ingeschreven strafzaken. In Tabel 4.8 gaat het om de 606 in diezelfde periode door het OM afgehandelde zaken.¹⁹

Tabel 4.8 Afhandeling door het OM, per jaar van afhandeling

Afhandeling	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dagvaarding mensenhandel ²⁰	72	77%	100	63%	113	68%	128	68%	413	68%
Onvoorwaardelijk Sepot	17	18%	46	29%	40	24%	42	22%	145	24%
Dagvaarding andere feiten ²¹	3	3%	12	8%	10	6%	11	6%	36	6%
Overdracht ²²	1	1%	1	1%	-	-	2	1%	4	1%
Voeging	-	-	-	-	1	1%	4	2%	5	1%
Voorwaardelijk sepot	-	-	1	1%	-	-	-	-	1	0%
Transactie	1	1%	-	-	1	1%	-	-	2	0%
Totaal	94	100%	160	100%	165	100%	187	100%	606	100%

Het aantal afdoeningen groeit per jaar. Dagvaarding is ook in 2003 weer verreweg de meest frequent toegepaste afhandeling. Meestal (mede) voor mensenhandel (68% van alle afhandelingen),²³ soms uitsluitend voor andere feiten (6% van alle afhandelingen). In 22% van de gevallen wordt de zaak onvoorwaardelijk geseponerd. Het gaat daarbij voornamelijk om technische sepot.²⁴ De overige vormen van afdoening (overdracht, voorwaardelijk sepot en transactie) worden slechts sporadisch toegepast.

Gedifferentieerd naar *type* mensenhandel blijkt - conform verwacht mag worden - dat in geval van verdenking van het ('ernstiger')²⁵ art. 250ter/a lid 2, vaker wordt gedagvaard wegens mensenhandel en minder vaak onvoorwaardelijk wordt geseponerd dan in geval van verdenking van mensenhandel onder art. 250ter/a lid 1.²⁶

¹⁹ Het verschil tussen het aantal bij het OM ingeschreven en het aantal door het OM afgehandelde zaken wordt veroorzaakt door het feit dat het OM niet in alle zaken in het jaar dat een zaak is ingeschreven een vervolgingsbesluit neemt.

²⁰ Het betreft een dagvaarding waarop uitsluitend of ook mensenhandel staat.

²¹ Het betreft zaken waarbij, ondanks eerdere verdenking van mensenhandel uiteindelijk geen mensenhandel ten laste is gelegd.

²² Naar een ander arrondissement of naar het buitenland.

²³ Wanneer het een zaak betreft waarin de mensenhandel in combinatie met seksueel of andersoortig geweld werd gepleegd en de geweldpleging het feit met de zwaarste strafdreiging is, werd zelfs in meer dan 90% van de gevallen gedagvaard wegens mensenhandel.

²⁴ De sepotgrond is meestal 'geen wettig bewijs' (46%), op afstand gevolgd door 'ten onrechte als verdachte vermeld' (15%). Bij beleidssepoten zijn 'gering aandeel in het feit' (11%) en 'oud feit' (7%) de meest voorkomende gronden.

²⁵ Dat wil zeggen: zwaarder bedreigde feit in het Sr.

²⁶ In het eerste geval dagvaarding mensenhandel in 73% van de zaken en onvoorwaardelijk sepot in 20% van de zaken. In het tweede geval bedragen deze percentages 53% respectievelijk 33%.

4.5 Afdoening door de rechter

Recapitulerend: in de periode 2000 tot en met 2003 zijn er 625 zaken bij het OM ingeschreven waarin (mede) sprake was van verdenking mensenhandel. In dezelfde periode zijn er 606 zaken door het OM afgehandeld. In eveneens dezelfde periode behandelde de rechter (in eerste aanleg) in totaal 382 zaken waarin (ondermeer) mensenhandel ten laste is gelegd.²⁷ Tabel 4.9 geeft, per jaar van afdoening, een overzicht van de rechterlijke beslissingen.

Tabel 4.9 Afdoening in eerste aanleg, per jaar van afdoening

Afdoening	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Strafoplegging	72	87%	74	87%	85	88%	106	91%	337	88%
Vrijspraak	11	13%	7	8%	10	10%	5	4%	33	9%
OM niet ontvankelijk	-	-	3	4%	1	1%	1	1%	5	1%
Ter terechtzitting gevoegd	-	-	1	1%	1	1%	5	4%	7	2%
Totaal	83	100%	85	100%	97	100%	117	100%	382	100%

In 2003 is in een grote meerderheid van de aangebrachte zaken (91%) een straf opgelegd. In 4% van de zaken volgde vrijspraak en in evenveel gevallen werd de zaak ter terechtzitting gevoegd. In één zaak was het OM niet ontvankelijk.

Tabel 4.10 geeft een overzicht van de aard van de afdoening naar het zwaarste feit in de tenlastelegging.

Tabel 4.10 Afdoening naar zwaarste feit, per jaar van afdoening

Zwaarste feit ²⁸	Vonnis	2000		2001		2002		2003		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Seksueel geweld	Strafoplegging	12	100%	9	100%	8	89%	9	100%	38	98%
	OM n.o.*	-	-	-	-	1	11%	-	-	1	2%
	<i>Totaal</i>	12	100%	9	100%	9	100%	9	100%	39	100%
Overig geweld	Strafoplegging	2	100%	1	100%	1	100%	3	100%	7	100%
	<i>Totaal</i>	2	100%	1	100%	1	100%	3	100%	7	100%
Vernieling / openbare orde	Strafoplegging	-	-	1	100%	-	-	-	-	1	100%
	<i>Totaal</i>	-	-	1	100%	-	-	-	-	1	100%
Mensenhandel 250ter/a lid 1	Strafoplegging	-	-	3	100%	12	92%	10	91%	25	93%
	Vrijspraak	-	-	-	-	1	8%	1	9%	2	7%
	<i>Totaal</i>	-	-	3	100%	13	100%	11	100%	27	100%

²⁷ Dat zijn dus niet noodzakelijkerwijs dezelfde zaken als die welke in dezelfde periode bij het OM werden ingeschreven, of door het OM werden afgehandeld. Zaken die bij het OM werden geregistreerd als (ondermeer) mensenhandel, maar waarin werd gedagvaard voor uitsluitend andere feiten (in de periode 2000 tot en met 2003 waren dat er 36), worden in het navolgende niet meer meegenomen.

²⁸ 'Vermogensdelicten' ontbreekt in dit overzicht, omdat daarvoor niet werd gedagvaard en/of de rechter nog geen uitspraak deed in een dergelijke zaak.

Zwaarste feit	Vonnis	2000		2001		2002		2003		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mensenhandel 250ter/a lid 2	Strafop- legging	57	84%	59	85%	62	86%	81	89%	259	86%
	OM n.o.	-	-	3	4%	-	-	1	1%	4	1%
	Vrijspraak	11	16%	6	9%	9	13%	4	4%	30	10%
	Gevoegd**	-	-	1	1%	1	1%	5	5%	7	2%
	<i>Totaal</i>	<i>68</i>	<i>100%</i>	<i>69</i>	<i>100%</i>	<i>72</i>	<i>100%</i>	<i>91</i>	<i>100%</i>	<i>300</i>	<i>100%</i>
Overige misdrijven Sr.	Strafop- legging	1	100%	1	50%	2	100%	2	100%	6	86%
	Vrijspraak	-	-	1	50%	-	-	-	-	1	14%
	<i>Totaal</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>2</i>	<i>100%</i>	<i>2</i>	<i>100%</i>	<i>2</i>	<i>100%</i>	<i>7</i>	<i>100%</i>
Totaal	Strafop- legging	72	85%	74	87%	85	88%	106	91%	337	88%
	OM n.o.	-	1%	3	4%	1	1%	1	1%	5	1%
	Vrijspraak	11	13%	7	8%	10	10%	5	4%	33	9%
	Gevoegd	-	-	1	1%	1	1%	5	4%	7	2%
	<i>Totaal</i>	<i>83</i>	<i>100%</i>	<i>85</i>	<i>100%</i>	<i>97</i>	<i>100%</i>	<i>117</i>	<i>100%</i>	<i>382</i>	<i>100%</i>

*Niet ontvankelijk.

**Gevoegd ter terechtzitting.

Bij de interpretatie van deze tabel is een waarschuwing op zijn plaats. Voor de volledigheid zijn overal naast aantallen ook percentages weergegeven. Door de vergaande onderverdeling zijn sommige celcombinaties echter zo leeg dat de percentages daar te weinig zeggen. Zo heeft het weinig zin om tussen jaren de afdoeningspercentages te vergelijken voor zaken waarin het zwaarste feit onder de categorie 'overig geweld', 'vernieling/openbare orde', 'mensenhandel 250ter/a lid 1', of 'overige misdrijven' valt. Wat - naast uiteraard de concrete aantallen - wel uit de tabel kan worden afgeleid is het volgende:

- in 2003 werd in alle (negen) zaken waarin seksueel geweld het zwaarste feit was, een straf opgelegd, voor 250a lid 1 als zwaarste feit gebeurde dit in 91% van de zaken en voor 250a lid 2 in 89% van de zaken;
- beziet men over de periode 2000 tot en met 2003 de zaken waarin 250ter/a lid 2 het zwaarste feit was, dan loopt het percentage strafoplegging met de tijd iets op.

Tot voor kort bevatte OM-data uitsluitend informatie over de aard van de afdoening in relatie tot de dagvaarding en niet in relatie tot de delicten waarvoor een verdachte uiteindelijk veroordeeld werd. Hierin is echter enige verandering gekomen. Hoewel de registratie van de al dan niet veroordeling door de rechter per feit nog niet vlekkeloos is,²⁹ kan uit de informatie worden afgeleid dat in een niet onbetekenend deel van de zaken (in 2003 lijken dat er 16 van de 106 te zijn, dus 15%) weliswaar een veroordeling volgde, maar niet voor (de eveneens ten laste gelegde) mensenhandel. De feiten waarvoor in die zaken wél werd veroordeeld betreffen (soms in combinatie): mensensmokkel, ontucht met minderjarigen, verkrachting, mishandeling, bedreiging met geweld, valsheid in geschrifte of valse reispassen, deelneming aan een criminele organisatie, overtreding van de Opiumwet en/of overtreding van de Wet Wapens en Munitie.

Tabel 4.11 biedt een overzicht van de opgelegde straffen, wederom - noodgedwongen - afgezet tegen het delict dat de zwaarste strafdreiging kent.³⁰

²⁹ Dit blijkt uit enkele inconsistenties in de informatie.

³⁰ De 16 zaken waarin uiteindelijk geen veroordeling op het delict mensenhandel volgde maken ook deel uit van het overzicht.

Tabel 4.11 *Opgelegde straffen naar zwaarste feit, per jaar van afdoening*

Zwaarste feit ³¹	Opgelegde straf	2000		2001		2002		2003		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
	Geen hoofdstraf ³²	1	8%	-	-	-	-	1	11%	2	5%
Seksueel geweld	Vrijheidsstraf	11	92%	8	89%	8	100%	7	78%	34	89%
	Taakstraf	-	-	1	11%	-	-	1	11%	2	5%
	<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>100%</i>	<i>9</i>	<i>100%</i>	<i>8</i>	<i>100%</i>	<i>9</i>	<i>100%</i>	<i>38</i>	<i>100%</i>
Overig geweld	Vrijheidsstraf	2	100%	1	100%	1	100%	3	100%	7	100%
	<i>Totaal</i>	<i>2</i>	<i>100%</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>3</i>	<i>100%</i>	<i>7</i>	<i>100%</i>
Vermogensdelicten	Vrijheidsstraf	-	-	-	-	-	-	1	100%	1	100%
	<i>Totaal</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>
Vernieling/ openbare orde	Vrijheidsstraf	-	-	1	100%	-	-	-	-	1	100%
	<i>Totaal</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>
Mensenhandel: 250ter/a lid 1	Voorw. hoofdstraf	-	-	-	-	1	8%	1	10%	2	8%
	Vrijheidsstraf	-	-	3	100%	9	75%	5	50%	17	68%
	Boete	-	-	-	-	-	-	1	10%	1	4%
	Vs + boete*	-	-	-	-	1	8%	-	-	1	4%
	Taakstraf	-	-	-	-	1	8%	2	20%	3	12%
	Vs + taakstraf	-	-	-	-	-	-	1	10%	1	4%
	<i>Totaal</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>3</i>	<i>100%</i>	<i>12</i>	<i>100%</i>	<i>10</i>	<i>100%</i>	<i>25</i>	<i>100%</i>
Mensenhandel: 250ter/a lid 2	Geen hoofdstraf	1	1%	-	-	1	2%	2	2%	4	2%
	Voorw. hoofdstraf	2	4%	-	-	3	3%	2	2%	7	3%
	Vrijheidsstraf	43	75%	47	84%	50	82%	58	72%	198	76%
	Vs + boete	3	5%	-	-	-	-	2	2%	5	2%
	Taakstraf	6	11%	8	14%	4	7%	5	6%	23	9%
	Taakstraf + boete	1	2%	2	-	3	5%	-	-	6	2%
	Boete	1	2%	1	2%	-	-	5	6%	7	3%
	Vs + taakstraf	-	-	1	-	1	2%	7	9%	9	3%
	<i>Totaal</i>	<i>57</i>	<i>100%</i>	<i>59</i>	<i>100%</i>	<i>62</i>	<i>100%</i>	<i>81</i>	<i>100%</i>	<i>259</i>	<i>100%</i>
	Overige misdrijven Sr.	Vrijheidsstraf	1	100%	1	100%	2	100%	2	100%	6
	<i>Totaal</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>1</i>	<i>100%</i>	<i>2</i>	<i>100%</i>	<i>2</i>	<i>100%</i>	<i>6</i>	<i>100%</i>
Totaal	Geen hoofdstraf	2	3%	-	-	1	1%	3	3%	6	2%
	Voorw. Hoofdstraf	2	3%	-	-	4	4%	3	3%	9	3%
	Vrijheidsstraf	57	79%	61	82%	70	83%	76	72%	264	78%
	Vs + boete	3	4%	-	-	1	1%	2	2%	6	2%
	Taakstraf	6	8%	9	12%	5	6%	8	7%	28	8%
	Taakstraf + boete	1	2%	2	3%	3	4%	-	-	6	2%
	Boete	1	2%	1	1%	-	-	6	6%	8	2%

³¹ 'Vermogensdelicten' ontbreekt in dit overzicht, omdat daarvoor niet werd gedagvaard en/of de rechter nog geen uitspraak deed in een dergelijke zaak.

³² Bij zaken in de categorie 'geen hoofdstraf' kan wel een bijkomende straf zijn opgelegd (bijvoorbeeld verbeurdverklaring) of een maatregel (bijvoorbeeld TBS). De term 'bijkomende straf' is overigens enigszins misleidend. Anders dan de term lijkt te suggereren, kan de rechter volstaan met het opleggen van een bijkomende straf (art. 9 lid 5 Sr.).

Zwaarste feit ³¹	Opgelegde straf	2000		2001		2002		2003		Totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vrijheidsstraf + taakstraf		-	-	1	1%	1	1%	8	7%	10	3%
<i>Totaal</i>		72	100%	74	100%	85	100%	106	100%	337	100%

*Vrijheidsstraf en geldboete.

**Vrijheidsstraf en taakstraf.

Door erg lege cellen zeggen sommige percentages weinig.³³ Wat - naast de concrete aantallen - uit de tabel kan worden afgeleid is het volgende:

- in 2003 werd in 81% van alle zaken waarin (al dan niet in combinatie met een ander delict) mensenhandel aan de orde was en de rechter een straf oplegde, een vrijheidsstraf opgelegd, eventueel in combinatie met een andere straf of maatregel;³⁴
- dit percentage ligt in de periode 2000 tot en met 2003 jaarlijks ergens tussen de 81% en 86%.
- in 2003 was de straf in 83% van alle zaken waarin 250ter/a lid 2 het zwaarste feit was en een straf werd opgelegd, een vrijheidsstraf.³⁵

Tabel 4.12 geeft, per delict(combinatie), de gemiddelde duur van de opgelegde vrijheidsstraffen weer, evenals de bijbehorende standaarddeviaties.³⁶ De in totaal 15 zaken waarin 'overig geweld', 'vernietiging/openbare orde' of 'overige misdrijven Sr.' het zwaarste feit vormden, zijn alleen in de berekening van het totaal (onderste rij van de tabel) meegenomen, omdat de aantallen te klein zijn om separaat gemiddelden of standaarddeviaties over te berekenen.

Tabel 4.12 Gemiddelde duur opgelegde vrijheidsstraffen (in dagen), naar zwaarste feit, per jaar van afdoening

Zwaarste feit	2000		2001		2002		2003	
	Gemid.	Sd.	Gemid.	Sd.	Gemid.	Sd.	Gemid.	Sd.
Seksueel geweld	1367	905	1427	719	1250	863	1514	982
Mensenhandel: 250ter/a lid 1	-	-	887	580	382	220	428	323
Mensenhandel: 250ter/a lid 2	779	561	788	638	620	479	599	559
Getotaliseerd	893	659	926	717	671	509	732	697

In 2003 is, berekend over alle zaken waarin (onder andere) mensenhandel aan de orde was, gevangenisstraf van gemiddeld twee jaar opgelegd (zie onderste rij in de tabel). De hoogste gemiddelde vrijheidsstraf werd opgelegd bij seksueel geweld als zwaarste delict (1514 dagen oftewel ruim vier jaar). Bij mensenhandel 250ter/a lid 1 als zwaarste delict werd gemiddeld ruim 14 maanden opgelegd (428 dagen) en bij mensenhandel 250ter/a lid 2 als zwaarste delict gemiddeld bijna 20 maanden (599 dagen).

OM-data bevat uitsluitend informatie over afdoening in eerste aanleg. Daarnaast is bekend of in een zaak beroep is aange tekend en door wie. Tabel 4.13 geeft een overzicht.

³³ Zo heeft het geen zin om tussen jaren de percentages voor de vonnissen te vergelijken in zaken waarin het zwaarste feit onder de categorie 'overig geweld', vermogensdelicten, 'vernietiging/openbare orde', 'mensenhandel 250ter/a lid 1', of 'overige misdrijven' valt.

³⁴ In 72% van de zaken alleen een vrijheidsstraf, in 2% van de zaken vrijheidsstraf plus boete en in 7% van de gevallen vrijheidsstraf plus taakstraf.

³⁵ In 72% van de zaken alleen een vrijheidsstraf, in 9% van de zaken vrijheidsstraf plus taakstraf en in 2% van de zaken vrijheidsstraf en geldboete.

³⁶ Deze geven een beeld van de mate waarin de duur uiteenloopt in de verschillende zaken waarover het gemiddelde is berekend (hoe hoger de Sd., hoe meer die uiteenloopt). Zie voor verdere uitleg Bijlage 4.

Tabel 4.13 Beroep aangetekend, per jaar van afdoening (in eerste aanleg)

Beroep aangetekend	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Geen	44	52%	44	52%	48	49%	62	53%	198	52%
Door OvJ	5	6%	4	5%	11	14%	6	5%	26	7%
Door verdachte	21	27%	22	26%	23	22%	32	27%	98	26%
Door beide partijen	13	15%	15	18%	15	15%	17	14%	60	16%
Totaal	83	100%	85	100%	97	100%	117	100%	382	100%

Uit de tabel blijkt dat in 2003 in 46% van de gevallen beroep werd aangetekend, in de meeste gevallen door de verdachte. Bezien over de periode 2000 tot en met 2003 was het aantal door de Officier van Justitie (OvJ) ingestelde beroepen relatief hoog in 2002.

5 Samenvatting

5.1 Inleiding

Op het terrein van (de bestrijding van) mensenhandel zijn sinds het verschijnen van de vorige rapportage meerdere ontwikkelingen het vermelden waard. Zo verscheen er een Nationaal Actieplan Mensenhandel en is het oude strafrechtsartikel mensenhandelartikel 250a in het Wetboek van Strafrecht, dat uitsluitend zag op uitbuiting in de seksindustrie, vervangen door artikel 273a dat zowel uitbuiting in de seksindustrie omvat als uitbuiting in andere sectoren van arbeid en dienstverlening, alsmede bepaalde activiteiten gericht op het verwijderen van menselijke organen. De B9-regeling voor slachtoffers/getuigen is in verband hiermee aangepast en het werkterrein van BNRM zal naar verwachting overeenkomstig worden uitgebreid. Hierop vooruitlopend is BNRM een onderzoek naar 'overige uitbuiting' gestart, teneinde te achterhalen of en, zo ja, in welke sectoren en op welke schaal dergelijke moderne vormen van slavernij zich in Nederland voordoen. Verder zijn in de eerste helft van 2005 een *Informatiepunt Jeugdprostitutie* en - bij de Nationale Recherche - het *Expertisecentrum Mensensmokkel/Mensenhandel* van start gegaan. Er zijn inspanningen om de uitvoering van de B9 in de praktijk te verbeteren en het OM heeft drie werkgroepen ingesteld met het oog op de recente uitbreiding van de mensenhandelwetgeving.

Er zijn echter ook punten van zorg, zoals de inkrimping van subsidies voor maatschappelijke organisaties op de beleidsterreinen prostitutie en (bestrijding van) mensenhandel, het in 2003 in aantal teruggelopen met succes afgeronde opsporingsonderzoeken mensenhandel, en het eveneens teruggelopen aantal per onderzoek aangehouden en 'ingestuurde' verdachten. Verder is het Project Prostitutie Mensenhandel van de Nederlandse politie (PPM/dNP) enige maanden niet bij elkaar geweest en zijn er geregeld signalen dat in bepaalde regio's, mede door capaciteitsproblemen, geen of slechts sporadisch controles in seksinrichtingen plaatsvinden. Betwijfeld moet dan ook worden of de strijd tegen uitbuiting in de seksindustrie wel (bij voortdoring) voldoende prioriteit en capaciteit krijgt, zowel bij bestuurlijke controles door de gemeenten in de vergunde sector als bij de inzet van opsporing en vervolging - binnen en buiten die sector. Handhaving - bestuurlijk en strafrechtelijk - blijft een belangrijk punt, ook in het licht van de bovengenoemde uitbreiding van de mensenhandeldefinitie, die immers noopt tot alert zijn op mogelijke uitbuiting binnen een veel breder scala aan arbeidssituaties.

In de voorliggende vierde rapportage wordt op bovengenoemde zaken niet nader ingegaan; zij bevat cijfermatige gegevens tot en met 2003.¹ Dit hoofdstuk bevat de samenvatting. De gegevens betreffen bij de STV gemelde slachtoffers van mensenhandel, door de politie verrichte opsporingsonderzoeken mensenhandel, vervolging door het OM en afdoening door de rechter, gegroepeerd naar de onderwerpen opsporing, vervolging, slachtoffers en verdachten.

5.2 Opsporing

5.2.1 Aantal en soort onderzoeken

Het aantal succesvol door de politie afgeronde opsporingsonderzoeken mensenhandel steeg van 48 in 2001 naar 55 in 2002, maar daalde in 2003 naar 42. Die daling betrof zowel de opspo-

---

¹ Bijlage 6 bevat enkele voorlopige cijfers betreffende het jaar 2004.

ringsonderzoeken naar grensoverschrijdende, als die naar binnenlandse mensenhandel en de verdeling tussen beide soorten onderzoeken bleef in die periode nagenoeg gelijk (in 2003: 76% respectievelijk 24%).² Het aantal opsporingsonderzoeken gericht op raam- en clubprostitutie nam in 2003 af ten opzichte van de voorgaande jaren. Het aandeel van op de escortbranche gerichte opsporingsonderzoeken bleef vrijwel gelijk, en het aandeel opsporingsonderzoeken gericht op straatprostitutie steeg in 2003 iets.

Van de opsporingsonderzoeken in 2003 had 41% betrekking op (delen van) netwerken; dat is een kleine stijging ten opzichte van 2002 (34%), maar haalt niet het niveau van 2001 (58%). Net als in 2002 betrof een derde van de opsporingsonderzoeken in 2003 als solist opererende verdachten, terwijl een kwart geïsoleerde groepen betrof.

5.2.2 Aanleiding tot de onderzoeken

De aanleiding voor opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel verschilt significant van die voor opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel. Aangifte vormt bij binnenlandse mensenhandel veel vaker de directe aanleiding tot opsporingsonderzoek dan bij grensoverschrijdende mensenhandel (55% versus 26%). Bij grensoverschrijdende mensenhandel zijn controles vaker de aanleiding (23% versus 10%). Het aantal opsporingsonderzoeken naar aanleiding van andere dan genoemde redenen nam in de periode 2001-2003 toe. Dit betrof in 2003 vaak meldingen van getuigen.

5.2.3 Gebruikte opsporingsmethoden

Naast het (standaard) horen van verdachten en slachtoffers, werd in vrijwel alle in 2003 succesvol afgeronde opsporingsonderzoeken gebruik gemaakt van informatie uit databestanden bij de politie en werd getuigenonderzoek verricht. In ruim de helft van de opsporingsonderzoeken vond technisch onderzoek plaats, werd geobserveerd en/of werden telecommunicatiemiddelen getapt of gegevens bij providers opgevraagd. In een derde van de onderzoeken werden rechtshulpverzoeken gedaan.

5.2.4 Financiële aspecten

Volgens de politie werd in 2003 in bijna de helft van de opsporingsonderzoeken naar mensenhandel financieel gerechercheerd. Dat gold in grote lijnen ook voor 2002. Het percentage opsporingsonderzoeken waarin vervolgens een strafrechtelijk financieel onderzoek werd geopend daalde van rond de 30% in de jaren 2000 t/m 2002 naar bijna een kwart in 2003. Een veel sterkere daling ten opzichte van de voorgaande jaren betreft het aandeel opsporingsonderzoeken waarbij het sfo uitmondde in berekening van wederrechtelijk verkregen voordeel en een ontnemingprocedure. Dat percentage daalde naar 23% (2000: 63%; 2001: 93% en 2002: 56%). Het gemiddeld per verdachte berekende wederrechtelijk verkregen voordeel bedroeg een kleine twee ton in 2003 en verschilt sterk per onderzoeksjaar (ruim één ton in 2000 en 2002, ruim twee ton in 2001). Het aantal zaken waarin slachtoffers via een civielrechtelijke procedure of een voeging benadeelde partij een poging hebben gedaan om de door hen geleden materiële en immateriële schade vergoed te krijgen fluctueerde eveneens enorm: in 2003 was dat in 3 zaken het geval, in de jaren 2000 tot en met 2002 ging het om 2, respectievelijk 10 en 4 zaken.

² Voorlopige cijfers over 2004 tonen overigens weer een forse toename van het aantal met succes afgeronde opsporingsonderzoeken (zie Bijlage 6).

5.3 Vervolging

5.3.1 Aantal en soort zaken

Bij het OM werden in 2003 157 verdachten ingeschreven waarbij er sprake was van (alleen of mede) verdenking van mensenhandel (art. 250*ter* of art. 250a Sr.). De in 2002 gesignaleerde forse toename in het aantal geregistreerde zaken (200) zette daarmee niet door in 2003, maar het aantal ligt nog steeds beduidend hoger dan in de eerste twee jaar van deze eeuw (2000: 138; 2001: 130).³ Zowel het aantal als het aandeel zaken dat (mede) betrekking had op minderjarige slachtoffers nam in 2003 in vergelijking met 2002 toe tot iets boven het niveau van 2001. Dit zegt overigens niets over het aantal betrokken minderjarige slachtoffers. Gemiddeld genomen kwamen uit de arrondissementen met de grote(re) steden meer zaken, het arrondissement Rotterdam had echter, net als voorgaande jaren, weinig zaken. Van de kleinere arrondissementen hadden Alkmaar en Zutphen er relatief veel.

De laatste drie jaar betreft het overgrote deel (74%-80%) van de mensenhandelzaken het tweede lid van het mensenhandelartikel; 20-26% betreft het eerste lid, terwijl de afgelopen vier jaar geen enkele zaak werd geregistreerd onder lid 3.

In 2003 was mensenhandel in 84% van de gevallen het enige, of het zwaarste geregistreerde delict. In de overige gevallen was er, naast mensenhandel, een (nog) zwaarder delict aan de orde, meestal een vorm van seksueel geweld (9%), zoals aanranding of verkrachting. Deze gegevens zijn vergelijkbaar met die over de drie jaar daarvoor.

5.3.2 Afhandeling door het Openbaar Ministerie

Het OM handelde in 2003 187 zaken af waarin (alleen of mede) sprake was van mensenhandel, aanzienlijk meer dan de jaren daarvoor (2000: 94; 2001: 160; 2002: 165). Dat resulteerde in 2003, net als in eerdere jaren, in verreweg de meeste gevallen in een dagvaarding. In ruim twee derde van de gevallen betrof dit dagvaarding (mede) voor mensenhandel, soms echter werd uitsluitend voor andere feiten gedagvaard (6% van alle afhandelingen). In ruim een vijfde van de gevallen werd de zaak (onvoorwaardelijk) geseponeerd (technisch sepot). Slechts sporadisch werd een zaak overgedragen, voorwaardelijk geseponeerd, of getransigeerd.

5.3.3 Berechting en beroep

De rechter in eerste aanleg behandelde in 2003 117 zaken waarin (ondermeer) mensenhandel ten laste was gelegd, een groter aantal dan voorgaande jaren (2000: 83; 2001: 85; 2002: 97). In de overgrote meerderheid van die zaken (91%) legde de rechter een straf op (in 2000 en 2001: 87%; in 2002: 88%). Vergelijkbaar met die jaren was de straf in ruim 80% van de gevallen een vrijheidsstraf. De gemiddelde duur van deze vrijheidsstraffen bedroeg in 2003 twee jaar; wanneer naast mensenhandel een zwaarder delict ten laste was gelegd (bijvoorbeeld seksueel geweld) dan lag de vrijheidsstraf aanzienlijk hoger (gemiddeld ruim vier jaar). Wanneer het eerste lid van de mensenhandelpaling het zwaarste tenlastegelegde feit was, bedroeg de vrijheidsstraf gemiddeld ruim 14 maanden en bij lid 2 als zwaarste delict gemiddeld bijna 20 maanden. In 4% van de zaken volgde in 2003 vrijspraak; minder vaak dan de jaren daarvoor. In eveneens 4% van de zaken werd ter terechtzitting gevoegd en in één zaak was het OM niet ontvankelijk.

³ Uit voorlopige cijfers blijkt dat het aantal bij het OM ingeschreven verdachten in 2004 weer toenam (zie Bijlage 6).

Door de jaren heen werd in iets minder dan de helft van de in eerste aanleg afgedane mensenhandelzaken hoger beroep aangetekend, in de meeste gevallen alleen door de verdachte, vaak ook door het OM en slechts sporadisch door alleen het OM.

5.4 Slachtoffers

5.4.1 STV-slachtofferregistratie

Bij STV werden in 2003 257 slachtoffers aangemeld; beduidend minder dan in 2002 (343) en zelfs minder dan in 2001 (284), het jaar waarin STV met bereikbaarheidsproblemen kampte.⁴ Evenals in voorgaande jaren komen ook in 2003 verreweg de meeste slachtoffers (52%) uit Centraal- en Oost-Europa. Bulgarije en, met een toenemend aantal, Roemenië zijn de belangrijkste herkomstlanden. Het aantal meldingen van uit Afrika afkomstige slachtoffers daalde enigszins, maar bedroeg in 2003 een nog altijd aanzienlijke 25%. Slachtoffers uit Nigeria vormen daarvan de hoofdmoot. De overige slachtoffers kwamen, gelijkelijk verdeeld, uit Azië, West-Europa en Latijns-Amerika en de Caraïben, waarbij met name het groeiend aantal slachtoffers uit Brazilië opvalt.

Door de jaren heen vallen de meeste slachtoffers die bij de STV werden gemeld in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 23 jaar. Dat was voor 2003 niet anders. Het aantal bij STV gemelde minderjarige slachtoffers (10 t/m 17 jaar) bedroeg in dat jaar 20, minder dan in eerdere jaren (2001: 27; 2002: 41). Het aantal slachtoffers van wie de leeftijd onbekend was daalde in 2003 tot 16%. STV ontving in 2003 geen meldingen betreffende mannelijke slachtoffers.

5.4.2 Slachtoffers in het slachtoffersysteem IKP-S

In het slachtoffersysteem IKP-S registreren regiokorpsen (mogelijke) slachtoffer van mensenhandel. Sommige van deze slachtoffers kwamen in beeld bij de uitvoering van bestuurlijke controles in de prostitutiesector, andere kwamen op andere wijze met de politie in aanraking, bijvoorbeeld doordat zij zelf naar de politie stapten. De registratie is niet sluitend. In 2003 registreerde de politie in IKP-S 153 (mogelijke) slachtoffers, beduidend minder dan 2002 (371). In 2003 kwam ruim een vijfde deel (22%) van deze slachtoffers uit Bulgarije en 14% uit Roemenië. Daarnaast scoorden Nederland en Nigeria relatief hoog als herkomstlanden. Het aantal in Nederland geboren slachtoffers nam ten opzichte van 2002 procentueel sterk toe: van 4% naar 12%.

Ook de meeste in IKP-S geregistreerde slachtoffers vallen in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 23 jaar. In 2003 werden 21 minderjarigen geregistreerd, in 2002 51. Procentueel bedroeg hun aandeel in beide jaren 14%. Ook wat betreft de andere leeftijdscategorieën komen de percentages in de beide jaren nagenoeg overeen. Wat betreft de sekse geldt dat in 2003 twee (Ecuadoriaanse) mannen werden geregistreerd, in 2002 werden 13 mannen geregistreerd, allen afkomstig uit landen buiten de EU. Twaalf van hen waren minderjarig.

⁴ Cijfers met betrekking tot 2004 tonen overigens weer een forse toename in het aantal bij de STV gemelde slachtoffers (zie Bijlage 6).

5.4.3 Slachtofferinformatie uit de opsporingsonderzoeken

Aantallen en landen van herkomst

Het aantal slachtoffers c.q. getuigen dat in 2003 aangifte deed respectievelijk een getuigenverklaring aflegde, daalde met 155 fors ten opzichte van 2002 (258) en 2001 (186). Er was in de in 2003 afgeronde opsporingsonderzoeken, evenals in 2002, sprake van naar verhouding veel slachtoffers uit de Balkan. Daarnaast werden veel slachtoffers in West-Europa geronseld (in vrijwel alle gevallen Nederland), terwijl het aantal opsporingsonderzoeken waarbij in Oost-Europa en de Baltische staten werd geronseld naar verhouding afnam. Bulgarije was in 2003, evenals in 2002, het meest voorkomende herkomstland van slachtoffers in de succesvol afgesloten opsporingsonderzoeken. Er was echter sprake van een sterk stijgend aantal opsporingsonderzoeken met uit Roemenië afkomstige slachtoffers. Het aantal opsporingsonderzoeken betreffende zaken met Nigeriaanse slachtoffers was in 2003, evenals in 2002, laag vergeleken met de jaren daarvoor.

Minderjarige slachtoffers

In 2003 waren bij een derde van de opsporingsonderzoeken mensenhandel (ook) minderjarige slachtoffers betrokken. Dit betreft door de jaren heen significant vaker opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel dan opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel (in 2003 51% versus 30%). In absolute aantallen was er in de in 2003 succesvol afgeronde opsporingsonderzoeken sprake van 20 minderjarige slachtoffers, waarvan er 19 aangifte deden. Over de sekse van slachtoffers in succesvol afgeronde opsporingsonderzoeken zijn geen gegevens bekend.

Gebruikte dwangmiddelen

(Dreigen met) geweld speelt een belangrijke rol bij het in de prostitutie brengen/houden van slachtoffers, evenals het in de gaten houden en/of opsluiten van slachtoffers en het opleggen van een schuld. Eerstgenoemd dwangmiddel komt evenwel bij zowel grensoverschrijdende als binnenlandse mensenhandel voor, terwijl de twee laatstgenoemde vooral bij grensoverschrijdende mensenhandel worden toegepast. De in 2002 geconstateerde stijging van het aantal opsporingsonderzoeken waarin sprake was van het gebruik (door 'loverboys') van 'schijnliefde' om slachtoffers tot prostitutie aan te zetten, zette in 2003 niet door. In ruim een kwart van de zaken werd deze methode gehanteerd (tegen 69% in 2002). De methode wordt, zoals ook eerder bleek, niet exclusief bij binnenlandse mensenhandel toegepast: van de 11 zaken in 2003 waarin sprake was van 'schijnliefde' hadden er 5 betrekking op grensoverschrijdende en 6 op binnenlandse mensenhandel.

Niet van alle slachtoffers wordt het sekswerk op zich afgedwongen. Soms zit het uitbuitingselement 'enkel' in confiscatie van de verdiensten. Van de 37 zaken in 2003 waarbij de handelaar geld confisqueerde, waren er, volgens opgave van de slachtoffers zelf, 13 (35%) waarin zij een deel van het geld zelf mochten/konden houden. In de overige zaken moesten slachtoffers echter alles afstaan.

Tewerkstelling

Slachtoffers kunnen binnen en buiten Nederland in de prostitutie worden gebracht. Slachtoffers die in het buitenland werden geronseld werden vaker buiten Nederland (en buiten het land van herkomst) in de prostitutie gebracht dan slachtoffers die in Nederland werden geronseld. De eersten werden overwegend in de buurlanden Duitsland en België tewerkgesteld, terwijl de tweede groep in ook nog andere landen - waaronder vaak Italië - terecht kwam. De neerwaartse trend in het aantal opsporingsonderzoeken waarbij slachtoffers ook buiten Nederland in de pros-

titutie zijn gebracht, zette in 2003 door: van ruim de helft aan het begin van deze eeuw, via ruim 40% in 2002 naar een derde in 2003.

Papieren

In toenemende mate worden in opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel slachtoffers aangetroffen die beschikken over een geldig paspoort; het percentage opsporingsonderzoeken waarbij slachtoffers in het bezit waren van een vals paspoort nam in 2003 dan ook (verder) af. Toch was in bijna een derde van de zaken uit 2003 nog sprake van één of meer slachtoffers met een vals paspoort. Het betrof in 2002 en 2003 in (ruim) de helft van de gevallen valse paspoorten van EU-lidstaten. Valse visa werden in geen van de opsporingsonderzoeken uit 2003 aangetroffen.

5.5 Verdachten

5.5.1 Opsporingsonderzoeken en verdachten

Aantallen verdachten

De politie heeft in de in 2003 succesvol afgesloten onderzoeken in totaal 148 verdachten van mensenhandel aangemerkt, 135 verdachten aangehouden en 127 verdachten ‘ingestuurd’ naar het OM. Het aantal aangehouden en ‘ingestuurde’ verdachten was daarmee aanzienlijk lager dan in de twee eerdere jaren en vergelijkbaar met het niveau in 2000. Ook het gemiddelde aantal aangehouden verdachten per opsporingsonderzoek nam in 2003 (verder) af. Die afname betroeg voor opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel bijna de helft (van 6,8 in 2000 tot 3,6 in 2003), en voor opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel een derde (van 3,0 in 2000 tot 2,0 in 2003).

Organisatiegraad

Van de aangehouden verdachten maakte in 2003 69% deel uit van een netwerk, 19% van een geïsoleerde groep en 12% was solist. Deze verdeling is - globaal genomen - in alle jaren sinds 2000 terug te zien. Van de solisten hield in 2003 het grootste deel (66%) zich bezig met binnenlandse mensenhandel en van de geïsoleerde groepen 24%. Vrijwel alle criminele netwerken (97%) hielden zich bezig met grensoverschrijdende mensenhandel.

Aangehouden ronselaars

Bij grensoverschrijdende mensenhandel worden niet altijd alle bij de mensenhandel betrokkenen als verdachte opgespoord en vervolgd. Vooral ronselaars blijven in die zaken nog wel eens buiten schot, zij het in 2002 en 2003 minder vaak dan de jaren daarvoor. Het percentage opsporingsonderzoeken naar grensoverschrijdende mensenhandel, waarbij *alle* ronselaars zijn aangehouden, lag in 2003, net als in 2002, namelijk veel hoger dan in eerdere jaren: 50% of meer. In nog eens ongeveer een vijfde van de onderzoeken werd bovendien een *deel* van de ronselaars aangehouden. Dat neemt niet weg dat in ruim een kwart van de zaken *geen* ronselaar(s) werd(en) aangehouden. Bij opsporingsonderzoeken naar binnenlandse mensenhandel daarentegen worden de ronselaars vrijwel altijd aangehouden. Dit zijn namelijk vaak ook degenen die de slachtoffers in de prostitutie brengen en uitbuiten.

Landen van herkomst

De meest voorkomende nationaliteiten onder de in de opsporingsonderzoeken uit 2003 aangemerkte verdachten zijn de Nederlandse, Roemeense en Bulgaarse. Het aandeel van de diverse nationaliteiten fluctueerde door de jaren heen sterk. Zo nam het aantal verdachten met de Roe-

meense nationaliteit in 2003 fors toe, tot bijna eenvijfde. Het aandeel Bulgaarse verdachten zat daar net iets onder. Het aantal aangehouden verdachten met de Albanese nationaliteit nam daarentegen - na een piek in 2002 - (fors) af. Het aantal Nigeriaanse verdachten was in 2003 (evenals in 2002) laag vergeleken met de jaren daarvoor. Het aandeel Nederlandse verdachten was telkens rond de 50%. Ook wanneer men de geboortelanden van de verdachten beziet vormden Nederland, Roemenië en Bulgarije in 2003 de top drie en valt de toename van het aantal verdachten uit Roemenië en de afname van het aantal verdachten uit Albanië op. Vergeleken met de cijfers over nationaliteiten was het aantal verdachten met een Turkse of Surinaamse achtergrond groter. Hun aandeel groeide vergeleken met eerdere jaren, en bedroeg 10% respectievelijk 7%. Wanneer wordt gekeken naar het type mensenhandel waarvan ze werden verdacht, valt op dat bijna alle in Marokko en op de Nederlandse Antillen geboren verdachten (respectievelijk 94% en 92%) werden verdacht van binnenlandse mensenhandel. Dit gold voor 64% van de in Suriname geboren verdachten. Verdachten afkomstig uit andere buitenlandse landen werden uitsluitend (Bulgarije, Roemenië, Russische Federatie, Nigeria, Ghana, en België) of in de meeste gevallen (Turkije, Albanië, vml. Joegoslavië en de Oekraïne) verdacht van grensoverschrijdende mensenhandel.

Van de verdachten met een niet-Nederlandse nationaliteit verbleef 38% ten tijde van hun aanhouding legaal in Nederland (2003). Het aantal buitenlandse verdachten dat ten tijde van hun aanhouding illegaal in Nederland verbleef steeg in de periode 2000 tot en met 2003 sterk, respectievelijk van 10% in 2000 naar 42% in 2001, 48% in 2002 en 62% in 2003. Het aandeel legaal verblijvende buitenlandse verdachten nam omgekeerd evenredig af.

Exploitanten

Onder de in 2003 aangehouden verdachten bevonden zich 22 exploitanten van seksbedrijven: 6 van bedrijven met een vergunning. In 5 van deze 6 gevallen werd van de verdenking melding gemaakt bij de gemeente die de vergunning had afgegeven, hetgeen tot een bestuurlijk traject leidde tegen 4 exploitanten. In de perceptie van de politie is er bij exploitanten van seksinrichtingen die op een of andere wijze in beeld komen in een opsporingsonderzoek relatief vaak in enige mate sprake van bekendheid met het bestaan van de uitbuitingssituatie. Over de jaren 2002 en 2003 werd de helft van deze exploitanten getypeerd als 'op de hoogte van, maar niet actief meewerkend aan de uitbuiting' en 10% als actief mensenhandelaar. De laatste typering steeg enorm in 2003, terwijl de eerste juist fors daalde.

5.5.2 Vervolgde verdachten

In 75% van de bij het OM in 2003 geregistreerde zaken lag de leeftijd van de verdachten tussen 18 en 41 jaar. Het aandeel minderjarigen onder de verdachten bleef met 4% gelijk ten opzichte van de voorgaande jaren. Hun aantal bedroeg 7. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in 2003 was 33 jaar. Nederland was ook in 2003 weer het meest frequent voorkomende geboorteland. Het aandeel van in Nederland geboren verdachten nam ten opzichte van 2002 proportioneel toe, van een kwart tot bijna een derde; in absolute cijfers daalde hun aantal licht. Opvallend is het forse aandeel van verdachten geboren in Bulgarije, Roemenië en Turkije (elk ten minste 10%), maar van deze drie landen groeide alleen het Roemeense aandeel in 2003. Verder groeide in dat jaar ook het aandeel verdachten uit de voormalige Sovjet-Unie en uit Suriname; de voor 2002 gesignaleerde toename en het substantiële aandeel van Albanese verdachten zette echter niet door.

De meeste verdachten zijn man; in 2003 in 76% van de gevallen. Het aandeel vrouwelijke verdachten schommelt sinds 2001 rondom een kwart. Wat de sekse van verdachten betreft zijn er duidelijke verschillen tussen de herkomstlanden. Beperkt tot de vijf meest voorkomende her-

komstlanden van verdachten (Nederland, Roemenië, Bulgarije, Turkije en de voormalige Sovjet-Unie) valt op dat er onder de Turkse verdachten nauwelijks vrouwen waren (slechts één). Van de Roemeense verdachten was 45% vrouw. De overige drie overige herkomstlanden namen op dit punt een tussenpositie in.

Literatuurlijst

Dijk, E.M.H. van e.a. (2002). *Mensenhandel in Nederland 1997-2000*. Zoetermeer: KLPD (NRI).

Klerks, P. e.a. (2000). *Escort in Amsterdam - Een onderzoek naar aard en omvang van escortservices in de gemeente Amsterdam*. Amsterdam: Eysink, Smeets & Etman.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2002). *Mensenhandel - Eerste rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: BNRM.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2003). *Mensenhandel - Aanvullende kwantitatieve gegevens. Tweede rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: BNRM.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2004). *Mensenhandel - Derde rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: BNRM.

PPM/dNP (2003). *Prostitutie en mensenhandel. Korpsmonitor 2002*. Den Haag: PPM/dNP.

PPM/dNP (2004). *Prostitutie en mensenhandel. Korpsmonitor 2004*. Den Haag: PPM/dNP.

Stichting Tegen Vrouwenhandel (2001). *Jaarverslag 2000*. Utrecht: STV.

Stichting Tegen Vrouwenhandel (2002). *Jaarverslag 2001*. Utrecht: STV.

Stichting Tegen Vrouwenhandel (2003). *Jaarverslag 2002*. Utrecht: STV.

Stichting Tegen Vrouwenhandel (2004). *Jaarverslag 2003*. Amersfoort: STV.

Bijlage 1 Artikel 273a Wetboek van Strafrecht

1. Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:

1°. degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijkheid of door dreiging met geweld of een andere feitelijkheid, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;

2°. degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

3°. degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;

4°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;

5°. degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

6°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;

7°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;

8°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

9°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel beweegt hem te voordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.

2. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, slavernij en met slavernij of dienstbaarheid te vergelijken praktijken.

3. De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien:

1°. de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen;

2°. de persoon ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd, de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt.

4. De feiten, omschreven in het eerste lid, gepleegd door twee of meer verenigde personen onder de omstandigheid, bedoeld in het derde lid, onder 2°, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

5. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.
6. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.
7. Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.

Bijlage 2 Aanvullende tabellen

In de hoofdstukken 2, 3, en 4 zijn tabellen opgenomen die, met het oog op de leesbaarheid, slechts een deel van de beschikbare informatie bevatten. Deze bijlage bevat aanvullende gegevens. De tabelnummers in de bijlage corresponderen met de op dezelfde wijze genummerde tabellen in de verschillende hoofdstukken. Tabel B2.2 bijvoorbeeld behoort bij Tabel 2.2 in Hoofdstuk 2. Tabel B2.2 bevat informatie over *alle* herkomstlanden van bij STV in de periode 2000 tot en met 2003 geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, waar Tabel 2.2 alleen de meest voorkomende landen van herkomst betreft.

Aanvullende tabellen bij Hoofdstuk 2 (Slachtoffers)

Tabel B2.2 Herkomstlanden van bij STV geregistreerde (mogelijke) slachtoffers, per jaar

Land	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Albanië	5	1%	4	1%	8	2%	2	1%	19	2%
Algerije	1	0%	-	-	1	0%	-	-	2	0%
Angola	-	-	1	0%	3	1%	2	1%	6	1%
Armenië	-	-	-	-	-	-	3	1%	3	0%
Belarus	2	1%	1	0%	8	2%	-	-	11	1%
België	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Benin	-	-	-	-	-	-	1	0%	1	0%
Bosnië	-	-	1	0%	1	0%	1	0%	3	0%
Brazilië	-	-	1	0%	-	-	12	5%	13	1%
Bulgarije	19	6%	40	14%	59	17%	48	19%	166	14%
Burundi	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
China	19	6%	10	4%	8	2%	8	3%	45	4%
Colombia	2	1%	1	0%	2	1%	1	0%	6	1%
Congo	4	1%	1	0%	3	1%	1	0%	9	1%
Cuba	-	-	-	-	3	1%	-	-	3	0%
Dominicaanse Republiek	4	1%	-	-	3	1%	-	-	7	1%
Duitsland	1	0%	-	-	1	0%	1	0%	3	0%
Ecuador	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Egypte	-	-	2	1%	-	-	-	-	2	0%
Eritrea	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Estland	3	1%	1	0%	-	-	2	1%	6	1%
Ethiopië	2	1%	-	-	1	0%	2	1%	5	0%
Filippijnen	1	0%	-	-	-	-	1	0%	2	0%
Frankrijk	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Georgië	-	-	2	1%	1	0%	1	0%	4	0%
Ghana	4	1%	2	1%	2	1%	1	0%	9	1%
Guinea	1	0%	3	1%	6	2%	5	2%	15	1%
Guyana	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Hongarije	6	2%	4	1%	1	0%	-	-	11	1%
Ierland	-	-	-	-	-	-	1	0%	1	0%
Indonesië	-	-	-	-	1	0%	1	0%	2	0%
Irak	1	0%	-	-	-	-	-	-	1	0%
Iran	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Italië	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Ivoorkust	1	0%	-	-	4	1%	2	1%	7	1%

Land	2000		2001		2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
(vml.) Joego-slavië*	1	0%	3	1%	-	-	1	0%	5	0%
Kameroen	4	1%	2	1%	10	3%	5	2%	21	2%
Kazachstan	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Kirgizstan	-	-	1	0%	-	-	1	0%	2	0%
Kroatië	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Letland	9	3%	1	0%	1	0%	-	-	11	1%
Liberia	4	1%	4	1%	-	-	2	1%	10	1%
Litouwen	10	3%	10	4%	13	4%	9	4%	42	3%
Malawi	11	3%	-	-	-	-	-	-	11	1%
Marokko	6	2%	1	0%	4	1%	2	1%	13	1%
Moldavië	6	2%	9	3%	14	4%	1	0%	30	2%
Mongolië	1	0%	-	-	2	1%	-	-	3	0%
Namibië	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Nederland	25	7%	11	4%	18	5%	11	4%	65	5%
Nigeria	41	12%	15	5%	45	13%	21	8%	122	10%
Oeganda	-	-	1	0%	1	0%	3	1%	5	0%
Oekraïne	12	4%	18	6%	5	1%	14	5%	49	4%
Oezbekistan	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Polen	12	4%	4	1%	9	3%	3	1%	28	2%
Roemenië	10	3%	4	1%	22	6%	31	12%	67	6%
Russische Federatie	19	6%	27	10%	16	5%	11	4%	73	6%
Rwanda	-	-	-	-	1	0%	-	-	1	0%
Siërra Leone	10	3%	6	2%	12	3%	11	4%	39	3%
Slowakije	5	1%	1	0%	2	1%	2	1%	10	1%
Soedan	4	1%	1	0%	1	0%	-	-	6	1%
Somalië	1	0%	-	-	1	0%	1	0%	3	0%
Suriname	1	0%	1	0%	1	0%	1	0%	4	0%
Tadzjikistan	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Taiwan	-	-	-	-	1	0%	1	0%	2	0%
Thailand	4	1%	-	-	3	1%	5	2%	12	1%
Togo	3	1%	2	1%	6	2%	2	1%	13	1%
Tsjechië	14	4%	8	3%	6	2%	3	1%	31	3%
Turkije	1	0%	-	-	5	1%	1	0%	7	1%
Vietnam	2	1%	1	0%	-	-	-	-	3	0%
Zweden	-	-	1	0%	-	-	-	-	1	0%
Onbekend	49	14%	72	25%	21	6%	19	7%	161	13%
Totaal	341	100%	284	100%	343	100%	257	100%	1225	100%

*Inclusief Kosovo.

(Bron: STV 2000; 2001; bestand over 2003).

Tabel B2.5 Geboortelanden van (mogelijke) slachtoffers in IKP-S, per jaar

Geboorteland	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Albanië	8	2%	4	3%	12	2%
Algerije	1	0%	-	-	1	0%

Geboorteland	2002		2003		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Angola	4	1%	2	1%	6	1%
Belarus (Wit Rusland)	3	1%	-	-	3	1%
Benin	1	0%	1	1%	2	0%
Brazilië	1	0%	1	1%	2	0%
Bulgarije	106	29%	33	22%	139	27%
China	4	1%	-	-	4	1%
Colombia	-	-	2	1%	2	0%
Dominicaanse Republiek	5	1%	2	1%	7	1%
Duitsland	2	1%	2	1%	4	1%
Ecuador	-	-	2	1%	2	0%
Estland	1	0%	-	-	1	0%
Ghana	4	1%	1	1%	5	1%
Groot Brittannië	-	-	1	1%	1	0%
Hongarije	4	1%	4	3%	8	2%
India	2	1%	-	-	2	0%
Indonesië	-	-	3	2%	3	1%
Irak	1	0%	-	-	1	0%
Iran	1	0%	-	-	1	0%
Italië	-	-	1	1%	1	0%
Kameroen	4	1%	-	-	4	1%
Kenya	-	-	1	1%	1	0%
Letland	3	1%	-	-	3	1%
Liberia	7	2%	6	4%	13	3%
Litouwen	8	2%	5	3%	13	3%
Marokko	5	1%	1	1%	6	1%
Moldavië	4	1%	1	1%	5	1%
Mozambique	-	-	1	1%	1	0%
Nederland	16	4%	18	12%	34	7%
Nigeria	23	6%	10	7%	33	6%
Oekraïne	9	2%	6	4%	15	3%
Palestina	1	0%	-	-	1	0%
Polen	22	6%	4	3%	26	5%
Portugal	1	0%	-	-	1	0%
Roemenië	38	10%	21	14%	59	11%
Russische Federatie	18	5%	6	4%	24	5%
Sierra Leone	25	7%	3	2%	28	5%
Slowakije	5	1%	1	1%	6	1%
Soedan	11	3%	-	-	11	2%
Spanje	2	1%	-	-	2	0%
Sri Lanka	1	0%	-	-	1	0%
Suriname	1	0%	1	1%	2	0%
Thailand	1	0%	-	-	1	0%
Togo	2	1%	1	1%	3	1%
Tsjechië	5	1%	1	1%	6	1%
Turkije	1	0%	-	-	1	0%
Uganda	1	0%	-	-	1	0%
Vietnam	-	-	2	1%	2	0%
West Samoa	-	-	1	1%	1	0%
Onbekend	9	2%	4	3%	13	3%
Totaal	371	100%	153	100%	524	100%

Aanvullende tabellen bij Hoofdstuk 3 (Opsporing)*Tabel B3.1 Afgesloten opsporingsonderzoeken per politieregio, per jaar*

Politieregio	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Groningen	3	1	2	2	8	5%
Friesland	1	4	1	4	10	6%
Drenthe	-	-	-	-	-	-
IJsselland	2	2	7	1	12	7%
Twente	-	3	0	2	5	3%
Noord- en Oost-Gelderland	-	-	2	3	5	3%
Gelderland-Midden	1	1	3	-	5	3%
Gelderland-Zuid	2	-	1	1	4	2%
Utrecht	2	6	4	2	14	8%
Noord-Holland Noord	1	1	2	3	7	4%
Zaanstreek-Waterland	-	-	1	0	1	1%
Kennemerland	1	4	4	2	11	7%
Amsterdam-Amstelland	3	4	2	1	10	6%
Gooi en Vechtstreek	-	-	1	-	1	1%
Haaglanden	1	4	5	6	16	9%
Hollands Midden	1	1	1	-	3	2%
Rotterdam-Rijnmond	-	3	3	1	7	4%
Zuid-Holland-Zuid	-	1	0	1	2	1%
Zeeland	-	1	1	-	2	1%
Midden- en West-Brabant	1	2	4	3	10	6%
Brabant-Noord	1	1	-	1	3	2%
Brabant-Zuid-Oost	-	2	8	4	14	8%
Limburg-Noord	1	3	2	2	8	5%
Limburg-Zuid	1	-	-	1	2	1%
Flevoland	1	1	-	1	3	2%
Kernteam Noord- en Oost Nederland	2	-	1	1	4	2%
KMar	-	3	-	-	3	2%
Totaal	25	48	55	42	170	100%

Let op: het aantal afgeronde opsporingsonderzoeken in een regio zegt niet noodzakelijkerwijs iets over de inspanningen die door een korps op het gebied van mensenhandel worden gepleegd. Zo kunnen opsporingsonderzoeken zijn overgedragen naar andere politieregio's en kunnen opsporingsonderzoeken onafgerond blijven door factoren die buiten de macht van de politie liggen. Bovendien verschillen de politieonderzoeken qua omvang.

Tabel B3.4 Standaarddeviaties behorend bij Tabel 3.4

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel		Binnenlandse mensenhandel		Totaal
		Sd		Sd	Sd
2000		8,7		2,1	7,4
2001		4,4		2,5	4,1
2002		3,8		1,7	3,5
2003		3,7		2,2	3,5
Totaal		4,9		2,1	4,5

Tabel B3.5 Nationaliteit verdachten van mensenhandel, per jaar

Nationaliteit	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Albanese	1	13	35	2	51	8%
Azerbeidzjaanse	-	1	-	-	1	0%
Belgische	1	-	7	1	9	1%
Bulgaarse	-	4	39	21	64	10%
Braziliaanse	-	1	-	-	1	0%
Duitse	1	6	1	2	10	2%
Estse	-	5	-	-	5	1%
Ghanese	-	2	-	-	2	0%
Hongaarse	-	2	-	-	2	0%
Indonesische	-	1	-	-	1	0%
Irakese	-	-	2	-	2	0%
Israëlische	2	-	-	-	2	0%
Italiaanse	1	1	-	-	2	0%
(vml.) Joegoslavische	7	15	-	1	23	4%
Kameroense	-	-	-	1	1	0%
Libanese	-	2	-	-	2	0%
Litouwse	-	1	1	1	3	1%
Marokkaanse	10	2	-	-	12	2%
Moldavische	-	3	4	-	7	1%
Nederlandse	50	85	62	61	258	40%
Nigeriaanse	11	12	6	5	34	5%
Oekraïense	3	4	1	4	12	2%
Poolse	-	-	2	2	4	1%
Roemeense	1	2	5	24	32	5%
Russische	3	-	5	1	9	1%
Slowaakse	2	1	-	-	3	1%
Spaanse	-	1	-	-	1	0%
Statenloos	1	-	-	-	1	0%
Surinaamse	-	-	1	-	1	0%
Syrische	-	1	-	-	1	0%
Thaise	-	-	1	-	1	0%
Tsjechische	2	4	-	-	6	1%
Tunesische	1	-	2	-	3	1%
Turkse	2	1	10	7	20	3%
Onbekend	41	9	7	2	57	9%
Totaal	140	179	191	135	645	100%

Tabel B3.6 Geboortelanden verdachten van mensenhandel, per jaar

Geboorteland	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Albanië	3	14	35	2	54	8%
Algerije	-	1	-	-	1	0%
Azerbeidzjan	-	1	-	-	1	0%
België	2	-	6	1	9	1%
Bulgarije	-	4	40	21	65	10%
Brazilië	-	1	-	-	1	0%
Duitsland	1	5	-	1	7	1%
Egypte	-	2	-	-	2	0%
Estland	-	5	-	-	5	1%
Ghana	-	9	-	-	9	1%

Geboorteland	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Groot-Brittannië	1	-	-	-	1	0%
Hongarije	-	2	-	-	2	0%
Indonesië	-	6	1	-	7	1%
Irak	1	-	2	-	3	1%
Israël	2	-	-	-	2	0%
Italië	1	1	-	-	2	0%
(vml.) Joegoslavië	8	18	-	1	27	4%
Kameroen	-	-	-	1	1	0%
Liberia	-	-	-	1	1	0%
Libanon	-	2	-	-	2	0%
Litouwen	2	2	1	1	6	1%
Marokko	10	5	1	1	17	3%
Moldavië	-	3	4	-	7	1%
Nederland	31	57	49	38	175	27%
Nederlandse Antillen	7	1	1	3	12	2%
Nigeria	13	11	6	7	37	6%
Oekraïne	4	4	1	4	13	2%
Polen	-	-	2	2	4	1%
Roemenië	2	2	5	25	34	5%
Russische Federatie	3	-	6	1	10	2%
Slowakije	2	1	-	-	3	1%
Soedan	-	2	-	-	2	0%
Spanje	-	1	1	-	2	0%
Suriname	1	1	2	10	14	2%
Syrië	-	1	-	-	1	0%
Thailand	-	-	1	-	1	0%
Tsjechië	2	4	-	-	6	1%
Tunesië	1	-	2	-	3	1%
Turkije	5	4	17	13	39	6%
Onbekend	38	9	7	2	54	8%
Totaal	140	179	191	135	645	100%

Tabel B3.17 Herkomstlanden slachtoffers, per jaar

Herkomstland	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Albanië	1	1	4	-	6	4%
Azerbeidzjan	-	1	-	-	1	1%
België	-	1	-	-	1	1%
Bulgarije	-	6	19	12	38	22%
Brazilië	-	1	-	-	1	1%
Duitsland	-	-	-	1	1	1%
Estland	-	2	1	-	3	2%
Georgië	-	-	-	1	1	1%
Ghana	-	3	-	-	3	2%
Hongarije	1	4	3	3	11	7%
Indonesië	1	1	-	-	2	1%
Italië	-	1	1	-	2	1%
(vml.) Joegoslavië	-	1	-	-	1	1%
Kameroen	-	-	-	1	1	1%
Letland	1	4	2	-	7	4%
Litouwen	3	3	3	1	10	6%

Herkomstland	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Malawi	2	-	-	-	2	1%
Moldavië	-	7	3	-	10	6%
Nederland	8	12	16	11	47	28%
Nigeria	6	6	3	2	17	10%
Oekraïne	2	6	2	1	11	7%
Polen	3	1	6	3	14	8%
Roemenië	2	2	4	8	16	9%
Russische Federatie	2	6	6	2	16	9%
Sierra Leone	2	-	-	1	3	2%
Slowakije	3	2	-	-	5	3%
Thailand	1	1	1	-	3	2%
Tsjechië	3	2	2	1	8	5%
Wit-Rusland	-	4	5	-	9	5%

Aanvullende tabellen bij Hoofdstuk 4 (Het Openbaar Ministerie en vervolging)

Tabel B4.5 Geboortelanden verdachten, per jaar van registratie

Geboorteland	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Afghanistan	-	-	1	-	1	0%
Albanië	2	4	26	5	37	6%
Angola	-	1	-	-	1	0%
België	3	-	2	1	6	0%
(Bondsrepubliek) Duitsland	-	1	-	1	2	0%
Brazilië	1	1	-	1	3	0%
Bulgarije	-	12	27	19	58	9%
China	-	-	1	-	1	0%
Colombia	-	-	1	-	1	0%
Egypte	-	2	1	-	3	0%
Estland	2	2	1	-	5	0%
Frankrijk	1	-	-	-	1	0%
Ghana	4	3	1	-	8	0%
Goudkust*	1	-	-	-	1	0%
Griekenland	-	-	2	-	2	0%
Guinee	1	-	-	-	1	0%
Hongarije	-	1	1	-	2	0%
Ierland	-	1	-	-	1	0%
Indonesië/Ned. Indië	3	3	1	-	7	0%
Internationaal gebied	1	-	-	-	1	0%
Irak	-	1	6	-	7	0%
Iran	-	2	-	-	2	0%
Joegoslavië	9	22	6	3	40	6%
Jordanië	1	-	-	-	1	0%
Kaapverdische Eilanden	-	1	-	-	1	0%
Kameroen	-	-	-	1	1	0%
Letland	-	1	-	-	1	0%
Libanon	-	2	-	-	2	0%

Geboorteland	2000	2001	2002	2003	Totaal	
	N	N	N	N	N	%
Liberia	2	1	-	2	5	0%
Litouwen	2	2	-	-	4	0%
Maleisië	-	-	-	1	1	0%
Marokko	17	5	3	3	28	4%
Nederland	38	30	51	48	167	27%
Nederlandse Antillen	4	1	1	2	8	0%
Niger	-	1	-	-	1	0%
Nigeria	17	3	7	5	32	5%
Polen	1	-	4	-	5	0%
Roemenië	3	2	8	22	35	6%
Siërra Leone	-	-	1	1	2	0%
Soedan	4	-	2	-	6	0%
Somalië	-	-	1	-	1	0%
Sovjetunie	2	6	7	11	26	4%
Suriname	6	4	5	10	25	4%
Syrië	-	1	-	-	1	0%
Thailand	-	-	1	2	3	0%
Tsjechoslowakije	3	5	2	-	10	2%
Tunesië	1	-	-	-	1	0%
Turkije	9	8	26	16	59	9%
Vietnam	-	1	-	-	1	0%
Land onbekend	-	-	4	3	7	0%
Totaal	138	130	200	157	625	100%

*Kustgebied van het huidige Ghana.

Bijlage 3 Verantwoording gebruikte onderzoeksmethoden

BNRM verzamelt op verschillende manieren informatie. In deze bijlage worden de gebruikte onderzoeksmethoden toegelicht voor het BNRM-politieonderzoek en het OM-data-onderzoek.

1 Het BNRM-politieonderzoek

Inleiding

BNRM inventariseert en analyseert jaarlijks alle opsporingsonderzoeken mensenhandel die door de politie zijn afgerond en zijn 'ingestuurd' naar het Openbaar Ministerie (OM). De resultaten van dit onderzoek zijn te vinden in Hoofdstuk 3 (Opsporing).

Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling van het onderzoek is het bieden van inzicht in de wijze waarop mensenhandel in Nederland wordt gepleegd, door wie en met welke type slachtoffers. De onderzoeksvragen luiden:

- Hoeveel opsporingsonderzoeken naar mensenhandel rondt de politie in Nederland af in 2003?
- Hoe zijn mensenhandelaren te typeren?
- In hoeverre vormen zij (georganiseerde) criminele samenwerkingsverbanden?
- Hoe wordt het delict mensenhandel uitgevoerd?
- Hoe zijn de slachtoffers van mensenhandel te typeren?
- In hoeverre en op welke wijze is de prostitutiebranche betrokken bij mensenhandel?
- Hoeveel verdienen mensenhandelaars aan mensenhandel?
- Welke andere delicten dan mensenhandel worden door mensenhandelaars gepleegd?
- Op welke wijze vindt de opsporing van mensenhandel plaats?
- Welke ontwikkelingen in de tijd doen zich voor ten aanzien van mensenhandel?
- Hebben slachtoffers in de opvang nog contact gehad met hun uitbuiters. Zo ja, hoe en waarom?

Onderzoeksmethode

Voor het onderhavige rapport zijn alle in het jaar 2003 succesvol afgesloten opsporingsonderzoeken naar mensenhandel (artikel 250a Sr.) geïnventariseerd en geanalyseerd. De resultaten hiervan worden vergeleken met de resultaten uit eerdere jaren (teruggaande tot 2000).

Voor de inventarisatie werden alle contactfunctionarissen mensenhandel, die namens de 25 politieregio's deelnemen aan het landelijke project *Prostitutie en Mensenhandel van de Nederlandse politie* (PPM/dNP), de IRT-NON en de KMar benaderd. Dit zijn alle (politie-)onderdelen die opsporingsonderzoeken naar mensenhandel (kunnen) uitvoeren. Hen is gevraagd om alle opsporingsonderzoeken mensenhandel die in het jaar 2003 zijn afgesloten schriftelijk te melden bij de onderzoekers. Vervolgens werden de teamleiders van de onderzoeken telefonisch geïnterviewd. Dit gebeurde aan de hand van een lijst met vragen die grotendeels vergelijkbaar is met de lijst die voor eerdere onderzoeksjaren is gebruikt.

Aanvullende opmerkingen

Het BNRM-politieonderzoek geeft een goed beeld van met succes afgeronde opsporingsonderzoeken naar mensenhandel, maar niet alle mensenhandeldelicten komen de politie ter kennis en niet alle opsporingsonderzoeken worden tot een positief eind gebracht. Het betreft dus een beeld van slechts een deel van de werkelijkheid. Het is niet bekend hoe groot of representatief dit deel is.

2 Het OM-data-onderzoek

Inleiding

Op verzoek van BNRM worden jaarlijks analyses verricht op een subbestand 'mensenhandel' uit het landelijke databestand OM-data, waarin vanuit de 19 arrondissementsparketten informatie is opgenomen

over de vervolging van verdachten.¹ De analyses geven een beeld van de procesgang in eerste aanleg.² OM-data bevat gegevens over zaken en feiten. Onder een (straf)zaak wordt, in het kader van vervolging, anders dan in het kader van opsporing, verstaan *de zaak tegen één verdachte*. Strafzaken tegen individuele verdachten kunnen meerdere strafbare feiten betreffen. De resultaten van het onderzoek zijn te vinden in Hoofdstuk 4 (Het Openbaar Ministerie en vervolging).

Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling van het onderzoek is het bieden van inzicht in de vervolging van verdachten van mensenhandel in Nederland. De onderzoeksvragen luiden:

- Hoeveel zaken met betrekking tot mensenhandel zijn bij het OM ingeschreven in 2003?
- Hoe vaak zijn er minderjarige slachtoffers betrokken?
- Hoe zijn de verdachten te typeren, qua sekse, leeftijd en land van herkomst?
- Van welke andere delicten dan mensenhandel worden zij verdacht?
- Hoe handelt het OM in 2003 zaken af?
- Hoe doet de rechter in 2003 zaken af?
- Hoe vaak tekenen de verschillende partijen beroep aan tegen de uitspraak van de rechter?
- Welke ontwikkelingen in de tijd doen zich voor ten aanzien van mensenhandel?

Onderzoeksmethode

Uit het totale OM-databestand is een selectie gemaakt van de zaken waarin (onder meer) het feit mensenhandel is geregistreerd (art. 250a Sr. en art 250ter Sr.). Overgedragen zaken zijn geëlimineerd (ten-einde dubbeltellingen te voorkomen). Bij de analyses wordt geen cohort gevolgd, maar wordt per jaar be- zien hoeveel zaken zijn ingeschreven, door het OM afgehandeld, respectievelijk door de rechter afgedaan.³

Aanvullende opmerkingen

Alleen *primair* ten laste gelegde feiten worden opgenomen in OM-data. Verder komt het voor dat bij meerdere primair ten laste gelegde feiten alleen het eerste feit in OM-data wordt geregistreerd. Dit bete- kent dat OM-data niet alleen een beeld geeft van een beperkt deel van het totale aantal mensenhandeldelicten dat wordt begaan (namelijk dat gedeelte dat ter kennis komt van de politie en dat afgerond wordt met inzending naar het OM), maar dat bovendien een gedeelte van de informatie die het OM wel bereikt en die mogelijk wel een rol speelt in het verloop van de vervolging, niet terug te vinden is binnen OM-data. Hoe- veel informatie aldus wellicht verloren gaat is niet bekend.

¹ De analyses worden verricht door SiBa van het WODC.

² Gegevens over een eventuele hoger beroepsfase ontbreken in dit systeem.

³ Dit betekent dat het niet noodzakelijkerwijs steeds over dezelfde zaken gaat.

Bijlage 4 Toelichting bij tabellen en statistiek

1 Toelichting bij tabellen

Dit rapport bevat meerdere tabellen. Hieronder staan enkele opmerkingen die van belang zijn voor de interpretatie van deze tabellen.

Door afronding tellen de tabellen niet altijd op tot 100%. Ten behoeve van de leesbaarheid is in de tabellen evenwel steeds 100% als totaal genoteerd.

Wanneer in een kolom van een tabel aantallen worden weergegeven, dan wordt in de kop van de desbetreffende kolom de letter N - een afkorting van het Engelse 'number' - gebruikt.

In de tabellen wordt met een streepje (-) weergegeven dat het aantal nul is, en eveneens met een streepje (-) dat het bijbehorende percentage 0% is. Wanneer het aantal hoger is dan nul, maar het percentage door afronding op 0% uitkomt, wordt geen streepje weergegeven maar 0%.

2 Toelichting bij gebruikte statistiek

Standaarddeviatie

In dit rapport wordt soms aangegeven wat het gemiddelde is, bijvoorbeeld het gemiddeld aantal verdachten in opsporingsonderzoeken naar mensenhandel. Daarbij worden ook steeds het aantal (N, zie boven) en de zogenaamde standaarddeviatie gegeven. Met de standaarddeviatie wordt aangegeven in welke mate de aantallen waarover het gemiddelde berekend is, uiteen lopen. Hoe hoger de standaarddeviatie, des te meer dit het geval is.

Indexcijfer

In sommige tabellen wordt een indexcijfer gegeven. Het indexcijfer laat zien hoeveel het aantal - bijvoorbeeld verdachten - in een bepaald jaar ten opzichte van een basisjaar is veranderd. Het basisjaar wordt op 100 gesteld. Een indexcijfer hoger dan 100 geeft een stijging weer ten opzichte van het basisjaar en een indexcijfer lager dan 100 een daling.

Significantie

In dit rapport worden soms resultaten voor verschillende groepen met elkaar vergeleken. Wanneer dit het geval is wordt meestal getoetst of het gevonden verschil 'significant' is. Dit wordt dan aangegeven in de tekst, met in een voetnoot de bijbehorende waarden χ^2 , df en p. Dit betekent dat is nagegaan hoe groot de kans is dat het gevonden verschil op toeval berust. In dit rapport wordt ervan uitgegaan dat de kans op toeval niet groter dan 5% mag zijn - een in de wetenschappelijke wereld veel gebruikt percentage. Hoe groot deze kans precies is, is af te leiden uit de vermelde p-waarde in de voetnoot. Bijvoorbeeld: $p < .01$ wil zeggen dat de kans op toeval minder dan 1% is.

De waarden χ^2 en df (dit staat voor het aantal vrijheidsgraden) zijn waarden die nodig zijn om te bepalen of verschillen significant zijn en worden hier verder niet besproken.

Bijlage 5 Reactie in hoofdlijnen op het Nationaal Actieplan Mensenhandel

Met interesse heeft Bureau NRM kennisgenomen van het Nationaal Actieplan Mensenhandel (NAM), dat op 20 december 2004 door het kabinet aan de Tweede Kamer is aangeboden. Het plan, waarvan het opstellen door de NRM in haar derde rapportage was aanbevolen, vormt tevens de reactie van het kabinet op de aanbevelingen in die derde rapportage. Bureau NRM is gevraagd om te reageren op het plan. Omdat het NAM nadrukkelijk is gepresenteerd als een document dat de basis kan vormen voor rapportage over de voortgang van de aanpak van mensenhandel, kan op dit moment volstaan worden met een reactie op hoofdlijnen. In de periodieke rapportages van de NRM kunnen de concrete acties, de opvolging en de effecten daarvan, in meer detail worden gezien en becommentarieerd. Onderhavige opmerkingen zijn dan ook (met name) bedoeld om het NAM in zijn huidige vorm aan te kunnen scherpen en te kunnen concretiseren, teneinde de basis van het toekomstige mensenhandelbeleid verder te verstevigen.

Reeds het enkele feit dat een Actieplan is opgesteld is te prijzen. Het toont de bereidheid van het kabinet, meer dan uit eerdere overleggen met de Vaste Kamercommissies voor Justitie en Binnenlandse Zaken, en met de plenaire Kamer, zou kunnen worden afgeleid, zelf een nadrukkelijk aandeel in de coördinatie en uitvoering van de strijd tegen mensenhandel ter hand te (blijven) nemen. Een dergelijke centrale sturing is onontbeerlijk, mede gelet op de uitbreiding van het mensenhandeldelict tot economische terreinen waarvan de regulering niet in bijzonderheid aan de lokale overheden is overgelaten. Het feit dat alle (aanvullende) maatregelen in het kader van de aanpak van mensenhandel gebundeld zijn in één alomvattend actieplan mensenhandel komt de coördinatie, en daarmee (het bewaken van) de uitvoering daarvan, ten goede. Met instemming wordt voorts geconstateerd dat het pleidooi van de NRM om mensenhandel expliciet te typeren als een schending van mensenrechten waartegen moet worden opgetreden, is overgenomen. Het komt er nu op aan dat mensenrechtenperspectief meer handen en voeten te geven en het bij de uitvoering van de voorgestelde acties ook het leidende beginsel te laten zijn.

De diverse bronnen die aan het plan ten grondslag liggen, de heldere indeling in aandachtsgebieden en de veelheid aan deelreinen waarop acties worden aangekondigd, bieden een goede aanzet voor een gestructureerde en op daadkracht gerichte aanpak van de mensenhandelproblematiek. Desalniettemin is een aantal kanttekeningen te plaatsen. Van belang is op dit punt aan te geven dat onderhavige reactie uitgaat van de (volgorde van de) aanbevelingen in de derde rapportage mensenhandel (NRM3). Aangezien in tal van passages in het NAM de letterlijke tekst van die aanbevelingen is overgenomen, gaat de NRM ervan uit dat het kabinet die woorden en de daarmee uitgesproken intenties tot de zijne maakt en daardoor instemt met de gedachten en aanbevelingen van de NRM, ook waar die beschrijvingen niet in alle gevallen gevolgd worden door de formulering van een concreet actiepunt.

Daarnaast wordt puntsgewijs het navolgende opgemerkt.

- Het NAM is gericht op de toekomst, waarin ook de aanpak van andere vormen van uitbuiting dan seksuele uitbuiting, expliciet aandacht behoef. Tal van acties en de daarbij horende toelichtende beschrijvingen gaan evenwel nog (voornamelijk) uit van mensenhandel zoals tot 1 januari 2005 strafbaar gesteld. Hierdoor vertoont het plan hiaten wat betreft de aanpak van de 'overige vormen van uitbuiting'. Enkele voorbeelden zijn de acties 61/62 die niet voorzien in registratie van slachtoffers van overige vormen van uitbuiting en de door Buitenlandse Zaken op termijn op te stellen rapportages over de situatie en beschermingsmogelijkheden in het land van herkomst van het slachtoffer, met het oog op verantwoorde besluitvorming over (gedwongen) terugkeer. Ook de actiepunten in relatie tot de opsporing van mensenhandel zijn, door de grotendeelse koppeling aan activiteiten van het Project Prostitutie Mensenhandel van de Nederlandse Politie (PPM/dNP), voornamelijk gericht op seksuele uitbuiting.
- Op diverse plaatsen (b)lijkt onvoldoende rekening te zijn gehouden met het specifieke karakter van handel in/met minderjarigen. BNRM onderschrijft het daarover gestelde in het algemene deel van de reactie van ECPAT/DCI/Unicef Nederland op het NAM. Een nadere specificering van acties is op dit punt aangewezen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de uitkomsten

van de minderjarigenbijeenkomst die ECPAT en BNRM op 16 september 2004 organiseerden. Specifieke aandacht voor kinderhandel heeft, naar de mening van BNRM, overigens niet in een aparte context te worden gegeven, maar kan gewoon onder de noemer van (het grotere geheel) mensenhandel.

- Veel acties en tekstdelen geven een eerste aanzet tot het treffen van maatregelen, maar een concrete invulling van de wijze waarop resultaten moeten worden gerealiseerd, ontbreekt. Als - niet limitatieve - voorbeelden worden genoemd actie 4 (afbakening uitbuitingsbegrip), actie 8 (bespreking strafbaarstelling bewust inkopen diensten van slachtoffer), p.15 (informatievoorziening aan het publiek), actie 17 (voorlichting aan klanten), p.16 (maatregelen ter voorkoming niet-toepassing B9), actie 37 (bescherming van slachtoffers buiten de landsgrenzen) en pp.32-33 (speciale aandacht van de politie voor de groep net 18-jarigen).
- Bij de uitvoering van tal van acties zullen meerdere ketenpartners (moeten) worden betrokken, naast de initiatiefnemers (veelal vanuit de centrale overheid). Het NAM is weliswaar een openbaar document, maar op welke wijze zal het plan expliciet onder de aandacht van deze beoogde ketenpartners worden gebracht en hoe zal bewerkstelligd worden dat deze ook daadwerkelijk de voorgestane acties gaan uitvoeren?
- Met de stelling op p.7 dat “duidelijk is dat de excessen die voor opsporing en vervolging op basis van het nieuwe mensenhandelartikel in aanmerking komen zich vooral zullen voordoen in relatie tot de seksindustrie” wordt zonder verdere onderbouwing te zeer vooruitgelopen op wat nog zal moeten blijken door nadere studie. Deze vooronderstelling mag niet maatgevend zijn voor de inspanningen die zullen worden getoond om ook de ‘andere vormen van uitbuiting’ aan te pakken.
- (NRM3: 3; NAM: actie 4) Bij het in Europees en internationaal verband gezamenlijk optrekken om het begrip ‘arbeidsuitbuiting’ inhoudelijk zoveel mogelijk af te bakenen, is het van het grootste belang ook het ministerie van SoZaWe te betrekken. Dit is immers het ministerie dat als eerste in beeld komt wanneer het om arbeidsverhoudingen gaat.
- (NRM3: 10; NAM: p.18) Wat betreft de aanpassing van de bestaande B9-regeling aan de verbreding van de doelgroep moet geconstateerd worden dat de regelgeving (nog) achterloopt op de huidige (nieuwe) situatie. In concrete gevallen van ‘overige uitbuiting’ zal dit uitvoerende instanties voor niet beantwoorde vragen stellen, hetgeen de effectiviteit van de maatregelen aantast.
- (NRM3: 11; NAM: p.17) Het treffen van maatregelen tegen het niet aanbieden van de bedenktijd c.q. het niet toepassen van de B9-regeling moet een ruimer bereik hebben dan enkel in het kader van (het BLinN project inzake) vreemdelingenbewaring en het uitoefenen van het vreemdelingentoezicht. De aanbeveling gold voor het aanbieden en toepassen in brede zin, dus (ook) los van deze specifieke situaties. Daar waar op dit punt positieve effecten van het B9-platform worden verwacht, moet worden geconstateerd dat dit overleg slechts incidenteel heeft plaatsgevonden en geen groot deelnemersveld kent.
- (NRM3: 12; NAM: actie 35) De wijze waarop deze actie is geformuleerd gaat voorbij aan de kern van de aanbeveling van de NRM waarop deze een reactie is. Het beschikbaar stellen, in in aanmerking komende gevallen, van opvang en hulpverlening aan slachtoffers die geen medewerking willen verlenen aan opsporing en vervolging dient niet in de eerste plaats te worden bezien vanuit de vraag of dit zinvol is voor politie en justitie, maar vanuit de situatie van het slachtoffer. Dit vloeit logisch voort uit het beleden mensenrechtenperspectief. Juist wanneer dat uitgangspunt wordt gehanteerd moeten bij evidentie van slachtofferschap niet opsporings- en vervolgingsbelangen de doorslaggevende factor zijn, maar humanitaire overwegingen. Het ligt dan ook niet in de rede het OM op dit punt als de beslissende instantie te beschouwen.
- (NRM3: 15; NAM: actie 23) Waar het gaat om juridische bijstand aan slachtoffers, lijkt het NAM er van uit te gaan dat het *zijn* van slachtoffer slechts kan leiden tot het *mogen aanvragen* van (extra) rechtsbijstand. De NRM verstaat het hieromtrent in het EU Kaderbesluit inzake de positie van het slachtoffer in de strafprocedure gestelde evenwel zo dat het *zijn* van slachtoffer ongeclausuleerd *recht geeft* op juridische bijstand, hetgeen betekent dat deze bijstand beschikbaar dient te zijn en niet afhankelijk kan worden gesteld van een beslissing op een aanvraag daartoe.

- (NRM3: 17; NAM: actie 37) Deze actie plaatst het onderwerp van adequate bescherming in de context van terugkeer van slachtoffers naar hun land van herkomst. Hoewel de aanbeveling van de NRM ook daar op doelt, is deze daartoe niet beperkt. Het belang van adequate bescherming geldt immers ook voor slachtoffers hier te lande en moet tevens worden gezien in relatie tot aanbeveling 31 (belang van rechtshandhaving algemeen). De instemming van het kabinet voor het beperkt geïnterpreteerde terrein is wel reeds bemoedigend. De inspanningen moeten zowel de persoonlijke veiligheid als opvang en hulpverlening betreffen en zouden zich ook moeten richten op deze aspecten tijdens de opsporing en vervolging.
- (NRM3: 18; NAM: actie 34/38 en p.21) Het NAM draagt weliswaar handvatten aan die onderdeel kunnen uitmaken van de door de NRM beoogde risico-analyse, maar rept niet over het eventueel vaststellen van minimumcondities vooraleer tot verantwoorde terugzending van een slachtoffer kan worden besloten. Formulering daarvan zou bijdragen aan de kenbaarheid en de doorzichtigheid van het beleid en zou de eenduidigheid van de uitvoering daarvan ten goede komen. Overigens kan de uitkomst van de risico-analyse mede bepalend zijn voor de plaats waarnaar het slachtoffer zou kunnen terugkeren of waar zij het best opvang en bescherming geboden zou kunnen krijgen.
- (NRM3: 21; NAM: pp.21-22) Hoewel de overheid op projectmatige basis ngo-initiatieven in de aanpak van mensenhandel in binnen- en buitenland financieel ondersteunt, blijft het ontbreken van een (meer) structurele financiering van in aanmerking komende ngo's een belemmerende factor in de continuïteit van de veelal onmisbare en noodzakelijke activiteiten die deze ngo's ontplooiën.
- (NRM3: 22; NAM: actie 19) De voorgenomen brede(re) verspreiding van een lijst met mogelijke signalen van mensenhandel zal na de inwerkingtreding van art. 273a Sr. pas echt effectief zijn, als de lijst ook aan de nieuwe wetgeving is aangepast. Afgezien van enkele (voorgenomen) aanpassingen in de bestaande lijst door het OM, is niet duidelijk wie daartoe het initiatief zal nemen.
- (NRM3: 25; NAM: p.20) De uitkomsten van de door STV georganiseerde bijeenkomst over het vraagstuk integrale versus categorale opvang waren weliswaar niet volkomen eenduidig, maar bieden naar de mening van de NRM wel voldoende houvast voor de centrale overheid om te komen tot een (onderbouwde) standpuntbepaling over dit vraagstuk. Daarmee zou de basis zijn gelegd voor het onder centrale regie werken aan een aangepast stelsel van opvang voor slachtoffers mensenhandel. De verantwoordelijkheid van de centrale overheid voor een goed functionerend, op de doelgroep van slachtoffers mensenhandel afgestemd systeem van opvang en begeleiding, kan niet worden opgeschort onder aangeven dat er geen eenduidig voorstel ligt vanuit de opvangvoorzieningen zelf.
- (NRM3: 28; NAM: acties 29/30 en p.19) Wat betreft de aangekondigde maatregelen met betrekking tot de capaciteit van de beschikbare opvangvoorzieningen ontbreken specifieke aandacht voor en uitspraken over zowel opvang van minderjarigen als over opvang van slachtoffers van andere vormen van uitbuiting.
- (NRM3: 31; NAM: pp.3 en 33) Hoewel het kabinet onderschrijft dat preventie en repressie geen tegengestelde maar elkaar versterkende activiteiten zijn - eerst in de context van enkel de illegalenproblematiek, verderop in het plan terecht ook los van die problematiek en in meer algemene zin - mag niet uit het oog verloren worden dat ook in de strafrechtelijke aanpak (handhaving) eerbiediging van de mensenrechten van eminent belang is. Het mensenrechtenperspectief moet zowel bij preventie als bij repressie leidend zijn en geldt ten aanzien van slachtoffers en ten aanzien van verdachten/daders.
- (NRM3: 33; NAM: 64) Los van de generaal informatieve waarde van de beschikbaarheid van landelijke overzichten van de resultaten van bestuurlijke controles en bestuurlijk ingrijpen in de prostitutiesector, heeft dergelijke informatie een nut voor de strafrechtelijke handhaving in het kader van de bestrijding van mensenhandel. Dat veronderstelt dat dergelijke overzichten permanent worden opgesteld en beschikbaar worden gesteld en niet slechts op één vast moment in het kader van de monitoring van de opheffing van het algemeen bordeelverbod. Daarenboven kunnen dergelijke overzichten enkel worden opgesteld als bij voortdurende relevante informatie wordt verzameld. In de gestelde vorm mist dit actiepoint dan ook praktische relevantie.

- (NRM3: 34; NAM: p.39) De aanbeveling van de NRM na te gaan of en (in) hoe(verre) bestuurlijke maatregelen tegen een malafide exploitant in de ene gemeente gebruikt kunnen worden bij de beoordeling van een vergunningaanvraag door dezelfde exploitant in een andere gemeente betreft een op zichzelf staande juridisch-theoretische kwestie. Hoewel met duidelijk praktische relevantie kan deze vraag beantwoord worden los van de exercitie uit actie 64. Daarop hoeft dan ook niet gewacht te worden.
- (NRM3: 36; NAM: pp.24-25 en 33) Zoals ook in de kabinetsreactie op de aanbeveling met soortgelijke strekking in de eerste rapportage, wordt ook nu een duidelijke beantwoording van het opgeworpen capaciteitsvraagstuk door het kabinet omzeild. Ten aanzien van loverboys lijkt het NAM te suggereren dat er meer politiecapaciteit voor de aanpak daarvan zal worden vrijgemaakt, doch onduidelijk is of deze extra capaciteit wordt gevonden binnen de (beperkt) beschikbare capaciteit voor de aanpak van mensenhandel in zijn algemeenheid. Dit zou enkel als een vestzak-broekzak maatregel getypeerd kunnen worden. Met betrekking tot prioritering van de aandacht van politie en OM wordt gesteld dat mensenhandel voor de komende jaren als beleidsmatige prioriteit voor de opsporing en vervolging is vastgesteld. Die prioritering zal in de praktijk van de strafrechtelijke aanpak van georganiseerde criminaliteit door het OM vorm worden gegeven aan de hand van in het Nationale Dreigingsbeeld gedefinieerde 'schadetermen'. De vraag rijst of mensenhandel binnen de context van georganiseerde criminaliteit op basis van louter die termen wel voldoende gewicht zal krijgen om daadwerkelijk als prioriteit te worden aangemerkt en ook daadwerkelijk krachtig wordt aangepakt zoals uitgesproken in het actieplan. Daar komt bij dat er geen termen zijn vastgesteld voor de beoordeling van de prioriteit van mensenhandelzaken die niet zijn te vatten onder de noemer georganiseerde criminaliteit. Dat betreft grofweg nog altijd ruim een kwart van alle (bekende) mensenhandelzaken.
- (NRM3: 47; NAM: p.35) De bijval van de zijde van het kabinet op het punt van vaker en vroegtijdiger financieel rechercheren bij opsporingsonderzoek mensenhandel wordt met instemming ontvangen. Voor de realisatie daarvan is het evenwel het beleid en de inzet van de politie, onder aansturing van het OM, die telt. Hetzelfde geldt voor een belangrijk doel van financieel rechercheren: ontneming. Ook daarvoor geldt dat politie en OM dit zullen moeten uitvoeren. De Aanwijzing aanpak mensenhandel zou daar expliciet op moeten ingaan. Uitspraken dienaangaande worden in het NAM gemist.
- (NRM3: 48; NAM: pp.35-36) Uit de aard van de structuur van het OM vloeit voort dat het beter uitvoering geven aan de uitgesproken prioriteitstelling bij de aanpak van mensenhandel door middel van landelijke coördinatie moet plaatsvinden op het centrale beleidsniveau. Daar waar op operationeel niveau reeds op diverse wijzen vruchtbaar wordt samengewerkt, zal de beleidsmatige invulling en uitvoering van de prioritaire aandacht en aansturing door het College van PG's moeten geschieden.
- (NRM3: 60; NAM: acties 16-19) De initiatieven vanuit het kabinet, gericht op informatievoorziening van het publiek, beperken zich tot het verstrekken van informatie aan specifieke genoemde doelgroepen. Het belang van een dergelijke doelgroepgerichte actie is onbetwist. Hoewel ook wordt aangegeven dat bij informatievoorziening aan het publiek de boodschap zal worden overgebracht dat uitbuiting en misbruik van mensen niet getolereerd kan worden, bevat het NAM geen actie gericht op het algemene publiek. Op het belang van een algemene publiciteitscampagne wordt derhalve bij herhaling gewezen.
- (NRM3: 63; NAM: §5.1) Anders dan in de kabinetsreactie op de eerste rapportage van de NRM worden bestuurlijke en strafrechtelijke handhaving in het NAM - terecht - niet meer als volgtordelijk, maar als complementair bestempeld. Ook wordt aangegeven dat een verdere prioritering en intensivering van de aanpak wordt nagestreefd. Uitspraken over het vraagstuk van de beschikbare capaciteit voor (beide vormen van) handhaving worden echter strikt gemeden. Zolang de bestuurlijke controles door de politie blijven geschieden - om overigens begrijpelijke redenen - is het reëel te veronderstellen dat de strafrechtelijke handhaving bij gelijkblijvende capaciteit het kind van de rekening zal zijn. Daar komt bij dat een deel van de seksindustrie buiten elke (bestuurlijke) regulering valt en derhalve überhaupt niet aan bestuurlijk toezicht wordt onderworpen. Dat komt ook de bestrijding van mensenhandel niet ten goede.

Als aangegeven, het NAM biedt een goede basis voor het bewaken van de voortgang van de daarin vervatte acties. De NRM zal haar periodieke rapportages daartoe mede benutten. Dat laat onverlet dat, naast de directe betrokkenheid van vele ketenpartners, ook het kabinet, als de opsteller van het plan, maar eveneens de Kamer, als staatsrechtelijke ‘tegenhanger’ met een controlerende taak, de uitvoering kritisch moeten volgen en tijdig tussentijds moeten bijsturen als de situatie daar om vraagt. De strijd tegen mensenhandel is er immers één die gezamenlijk, en op vele fronten tegelijk, moet worden gestreden.

Bureau NRM, 18 februari 2005

Bijlage 6 Enkele voorlopige cijfers betreffende 2004

In 2004 steeg het aantal meldingen van slachtoffers bij de STV enorm. De STV schrijft de toename ondermeer toe aan de gegroeide aandacht voor mensenhandel en het feit dat er intensief gelobbyd is bij samenwerkingspartners, waardoor politie en enkele opvanginstellingen vaker zijn gaan melden.

In totaal werden 405 (mogelijke) slachtoffers¹ gemeld, in bijna de helft van de gevallen door de politie. In ruim 45% van de gevallen was aangifte gedaan van mensenhandel. In totaal 26 aanmeldingen betroffen minderjarigen. Meest voorkomende landen van herkomst zijn Nederland (59), Bulgarije (55), Roemenië (45) en Nigeria (39). (Bron: schriftelijke informatie STV, april 2005).

In 2004 werden meer dan 70 politieonderzoeken mensenhandel met succes afgesloten in de zin dat er verdachten werden 'ingestuurd' naar het OM. (Bron: voorlopige telling BNRM inventarisatie betreffende in 2004 met succes afgeronde opsporingsonderzoeken mensenhandel).

In 2004 werden 220 verdachten van mensenhandel ingeschreven bij het OM: 178 mannen (81%), en 39 vrouwen (18%).² Het meest frequent voorkomende geboorteland is Nederland (92 verdachten), gevolgd door Turkije (24), Roemenië (23) en Bulgarije (14). De meeste verdachten zijn in de leeftijd van 18 tot en met 40 jaar (79%), vier verdachten waren minderjarig.

In 73% van de gevallen betreft de verdenking art. 250a/ter lid 2, in alle overige gevallen art. 250a/ter lid 1. In 14% van de gevallen was, blijkens de tenlastegelegde artikelliden en -subs, een minderjarig slachtoffer betrokken.

In 80% van de gevallen is mensenhandel het enige of zwaarste geregistreerde delict. In de overige gevallen was er, naast mensenhandel, een (nog) zwaarder delict aan de orde, veelal seksueel geweld (11%), of andere vormen van geweld (6%). (Bron: voorlopige uitdraai uit OM-data).

---

¹ Onder de 405 geregistreerde personen zijn enkele getuige-aangevers. Uit de gegevens over de aangiften kan worden afgeleid dat dit er ten minste 11 zijn. Overigens mag niet worden uitgesloten dat zij tevens slachtoffer van mensenhandel zijn.

² Van drie verdachten is de sekse niet bekend.

Bijlage 7 Activiteitenoverzicht BNRM 2004

1 Gesprekken, bijeenkomsten en werkbezoeken (Nederland)¹

1.1 Politie, KMar en BOD's²
Joint Investigation Team: speerpuntbijeenkomst
PPM/dNP*
PPM/dNP: de voorzitter
Politie/OM (Regio Midden en West Brabant)
InfoWat ³ *
SIOD
NRI
IEM

1.2 Openbaar Ministerie
Landelijk Officier mensensmokkel en mensenhandel*
Ressortelijke en arrondissementale portefeuillehouders mensenhandel, College van PG's*
IAP
Werkgroep Aanwijzing aanpak mensenhandel*

1.3 Hulpverleners, belangenbehartigers en NGO's
IOM Nederland
Atalantas
Stichting De Rode Draad
Platform positieverbetering (migranten)prostituees
ECPAT
Stichting Tegen Vrouwenhandel*
Raad voor de Kinderbescherming
SKIN

1.4 Overheden en politiek
Ministerie van Justitie: Minister van Justitie
Ministerie van Justitie: Secretaris-Generaal
Ministerie van Justitie: DGIIV, DGWRR, DGRH
Ministerie van Justitie: DGIIV, WODC/EWB
Ministerie van Justitie: Overleg mensenhandel (DGRH, DVB, DGWRR)*
Ministerie van Buitenlandse Zaken: Minister
Ministerie van Buitenlandse Zaken: DPV
Interdepartementaal overleg mensenhandel (Ministerie van Justitie, Ministerie BuZa, Ministerie BZK)
Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de OVSE
CDA Vrouwenberaad

1.5 Onderzoekers / wetenschappers
WODC
WODC/SiBa
Stade Advies

¹ Met sommige van de vermelde personen en instanties werd meermalen overlegd, soms ook in andere gespreksaansamelingen, alsmede in de context van andere bijeenkomsten.

² Bilaterale periodieke overleggen en bredere periodieke overlegsituaties die vanuit Bureau NRM structureel werden bijgewoond, zijn voorzien van een *.

³ InfoWat is een van de PPM/dNP werkgroepen.

1.5 Onderzoekers / wetenschappers
Bureau Terpstra & Van Dijke
Universiteit Tilburg/PI Tilburg
Universiteit Tilburg/Faculteit der Rechtswetenschappen
UNICEF Nederland
Universiteit Leiden, departement Strafrecht en Criminologie
Begeleidingscommissie onderzoek <i>Vreemdelingenbewaring (BLinN)*</i>
Begeleidingscommissie <i>Loverboy-problematiek (Bureau Terpstra & Van Dijke)*</i>

1.6 (Werk)bijeenkomsten (overig)⁴
COA: Nidos, MOA, Pharos, Transact, Bureau Van Montfoort, Justitie, Politie
Klankbordgroep mensenhandel: CWI, STV, Ministerie van Justitie, Ministerie van BuZa, Mr. A. de Graaf Stichting, BLinN, Atalantas*
Monitoringsoverleg Opheffing bordeelverbod: Ministerie van Justitie, Ministerie BZK, Ministerie VWS, Ministerie SoZaWe, VNG, Gemeente Amsterdam, Gemeente Den Haag, Gemeente Rotterdam, Politie Haaglanden, Belastingdienst, UWV/GAK, Mr. A. de Graafstichting, AIDS/St. Soa bestrijding, OM

1.7 Bezoeken en delegaties uit het buitenland
Bosnië en Herzegovina: State Group on Anti-Trafficking and Illegal Migration
Bosnië-Herzegovina, Kroatië en Voormalige Republiek Joegoslavië: Ministerie van Binnenlandse Zaken, Ministerie van Veiligheid en Arbeid en Sociaal Welzijn en IOM
Oostenrijk: OSCE Special Representative on Combating Trafficking in Human Beings
Christian Action and Networking Against Trafficking in Women (CAT)
Noorwegen: Working group on the legal regulation of the purchase of sexual services
ILO Genève, afdeling Forced Labour
IOM/Stability Pact Regional Clearing Point
VS: director Office to Combat Trafficking in Persons en vertegenwoordigers van de ambassade VS
Denemarken: Rede, Pro Vejle, Danish Research Centre on Vulnerability
Brazilië: kinderrechtenorganisatie Ti Sao
Brazilië: ILO
Brazilië: Trama-project Rio de Janeiro en CMC-Nederland
Wit-Rusland: diverse gouvernementele en niet gouvernementele organisaties
Suriname: Openbaar Ministerie
Ambassade van Bulgarije
Ambassade van Roemenië
Ambassade van Australië
Ambassade VS: Global Issues Section

2 Internationale werkbezoeken en bijeenkomsten

2.1 Werkbezoeken buitenland	
Werkbezoek Spanje (Madrid) 11-14 januari 2004	<ul style="list-style-type: none"> - Nederlandse ambassade - Guardia Civil - Dirección General - Ministerio del Interior - DG de Extranjería e Inmigración - Ministerio del Interior - Dirección General de la Police (Policia Nacional) - Ministerio de Justicia - DG de Política Legislativa / DG for Justice Matters before the European Union and other International Organisations - Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - DG de Acción Social del Menor y de la Familia / Instituto de la Mujer

⁴ Bijeenkomsten waaraan door BNRM een bijdrage werd geleverd in de vorm van een presentatie zijn voorzien van twee **.

2.1 Werkbezoeken buitenland	
	<ul style="list-style-type: none"> - Themis (Asociación de Mujeres Juristes) - Senado - Comisión Especial sobre la Prostitución - Consejo General del Poder Judicial
Werkbezoek Italië (Rome) 26-28 mei 2004	<ul style="list-style-type: none"> - UNICEF – Innocenti Research Centre - Rechter Criminal Court Italië - Congres <i>Improving data and research on human trafficking</i> (zie 2.2)
Werkbezoek Nigeria (Abuja) 24-27 oktober 2004	<ul style="list-style-type: none"> - IOM Nigeria - ILO Abuja - WOTCLEF - Nederlandse ambassade - British High Commission - NAPTIP - Police Anti-trafficking - Immigration Anti-trafficking - UK Department for International Development (DFID) - <i>Inter-agency Meeting on Management of Data related to Trafficking in Persons</i> (zie 2.2)

2.2 Internationale werkbijeenkomsten	
IOM/EP/EC**	<i>IOM International Final Network Group Meeting for the EC/IOM research project on infiltration</i> (Brussel, 19 februari 2004)
IOM**	Congres <i>Improving data and research on human trafficking</i> (Rome 27-28 mei 2004)
UNICEF Innocenti Research Centre**	<i>Expert Workshop Research on Child Trafficking: Needs & Challenges</i> (Florence, 22-23 september 2004)
ILO**	<i>Inter-agency Meeting on Management of Data related to Trafficking in Persons</i> (Abuja, 26 oktober 2004)

3 Congressen, symposia en overige activiteiten

3.1 Congressen, symposia, studie (mid)dagen en lezingen	
Scharlaken Koord	Seminar <i>Whom to Trust?</i> (Nijkerk, 14 januari 2004)
STV, ICCO, BNRM	<i>Traffic in Women: women's rights and reintegration</i> (Den Haag, 5 februari 2004)
Koning Boudewijnstichting**	<i>Temporary Residence Permits: the experience of leading EU member States and the new developments at the European Union Level, Round-table</i> (Brussel, 17 februari 2004)
Nederlands Instituut voor internationale betrekkingen 'Clingendael'**	<i>Leerprogramma Internationale Politie Oriëntatie II</i> (Warnsveld, 20 februari 2004)
Nederlands Helsinki Comité	<i>Evaluatiebijeenkomst Nederlands OVSE voorzitterschap</i> (Den Haag, 4 maart 2004)
Stade Advies	Expertmeeting <i>Jeugdprostitutie en de rol van de lokale overheid</i> (Utrecht, 18 maart 2004)
Ambassade van Zuid Afrika	Seminar t.g.v. <i>South Africa's Human Rights Days en the International Day for the Elimination of all forms of Racial Discrimination</i> (Den Haag, 19 maart 2004)
Raad van Europa**	Lezing <i>Mensenhandel en Mensenrechten, de Raad van Europa en de strijd tegen mensenhandel</i> (Den Haag, 22 april 2004)
Europol**	Annual Expert Meeting on Trafficking in Human Beings (Den Haag, 29 april 2004)

3.1 Congressen, symposia, studie (mid)dagen en lezingen	
Deutsche Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit e.v. i.s.m. CILC Leiden**	Kick-off meeting <i>Improving Criminal Investigation, Collaboration and Networkbuilding against Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe</i> (Boedapest, 6-9 mei 2004)
BLinN, Atalantas	Info & cultuurfestival (Utrecht, 21 mei 2004)
Ciroc	Seminar <i>Georganiseerde misdaad en Albanen</i> (Amsterdam, 9 juni 2004)
NCIPS**	Project opening ceremony of the EU Phare Twinning Project <i>Strengthening the fight against the trafficking in human beings</i> (Praag, 9 juni 2004)
Ministerie van Justitie/DVB**	<i>B9-expertbijeenkomst</i> (Den Haag, 17-18 juni 2004)
Politieacademie**	Recherchevakbeurs <i>Opsporing in beweging</i> (Apeldoorn, 18 juni 2004)
BLinN	Presentatie <i>Een weg terug? Slachtoffers van vrouwenhandel over terugkeer naar het land van herkomst</i> (Den Haag, 1 juli 2004)
OSCE	Bijeenkomst <i>Alliance against trafficking in persons</i> (Wenen, 23 juli 2004)
IAP	9 th IAP Conference (Zuid-Korea, 5-9 september 2004)
BNRM i.s.m. ECPAT Nederland**	Bijeenkomst (<i>Seksuele</i>) <i>uitbuiting van minderjarigen</i> (Amsterdam, 16 september 2004)
STV	Werkconferentie <i>Categorale opvang</i> (Amersfoort, 30 september 2004)
LSOP**	Conferentie <i>Mensenhandel</i> (Apeldoorn, 22 september 2004)
WODC	Lezing <i>Geweld tegen vrouwen</i> (Den Haag, 23 september 2004)
ODIHR**	Conferentie <i>Ensuring Human Rights Protection in Countries of Destination: Breaking the Cycle of Trafficking</i> (Helsinki, 23-25 september 2004)
ERA	Seminar <i>Trafficking in persons: towards a common legal framework in the EU?</i> (Trier, 21-22 oktober 2004)
Europese Commissie i.s.m. met EU Expert Group on THB	<i>EU Prevention Forum, workshop on Expert Group on THB</i> (Brussel, 26 oktober 2004)
CILC	Seminar <i>Legal infrastructure as an element of a strategic development approach</i> (Den Haag, 1 november 2004)
Terre des Hommes**	STOP - International Conference against Child Trafficking (Osnabrück, 2-4 november 2004)
Studiecentrum Kerckebosch en Euro-just	Conferentie <i>De Europese Grondwet en de gevolgen voor het Nederlandse opsporings- en vervolgingsbeleid</i> (Den Haag, 3 november 2004)
ICCO**	Bijeenkomst <i>Exchange of project results with ICCO, STV and Dutch field organisations</i> (Utrecht, 10 november 2004)
WODC	Lunchlezing <i>Vertrouwen en de Rechtsstaat</i> (Den Haag, 18 november 2004)
BLinN, Tampep, EC, ESF	<i>The international conference on social and labour inclusion of victims of trafficking and female sex workers</i> (Brussel, 1 december 2004)
Fafo AIS	<i>Myths and Realities concerning Child Trafficking</i> (Brussel, 2 december 2004)
Hivos, Plan, NGO-EU netwerk, werkgroep Europese voorzitterschappen 2004	Closing conference of the Dutch campaign <i>The Netherlands in Europe, Europe in the World</i> (Den Haag, 2 december 2004)
Nationale Recherche, Bovenregionale Recherche, Regionale Recherche	Congres <i>Samenhang en samenwerking binnen de opsporing</i> (Amsterdam, 15 december 2004)
BlinN	Werkconferentie <i>Meer Rechten, Betere Toekomst</i> (Amsterdam, 15 december 2004)

3.2 Overige activiteiten	
Tweede Kamer der Staten-Generaal	Algemeen Overleg <i>Loverboyproblematiek</i> (Den Haag, 28 april 2004)
Tweede Kamer der Staten-Generaal	Interpellatiedebat <i>Bestuurlijke controles</i> (Den Haag, 2 juni 2004)
Tweede Kamer der Staten-Generaal	Kamerdebat <i>Wetsvoorstel uitbreiding mensenhandel</i> (Den Haag, 16 juni 2004)
UNICEF Nederland	Persconferentie rapport <i>Ongezien en ongehoord - Kinderhandel in Nederland, een eerste inventarisatie</i> (Den Haag, 2 september 2004)
Ministerie van Justitie/DSP en WODC*	Evaluatie International Victimology Site
Eerste Kamer der Staten-Generaal	Wetsvoorstel <i>Uitbreiding mensenhandel</i> (Den Haag, 7 december 2004)
Vaste Kamercommissies voor Justitie, BZK en SoZaWe	Algemeen Overleg <i>Plan van Aanpak Ordening en Bescherming Prostitutiesector</i> (Den Haag, 14 december 2004)
Media	Diverse contacten

Colofon

Referentie:

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2005). *Mensenhandel - Aanvullende kwantitatieve gegevens. Vierde rapportage van de Nationaal Rapporteur* Den Haag: Bureau NRM.

Juli 2005

Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel

Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Tel.: 070 370 4514
Fax: 070 370 4537

Productie: Wolf Legal Productions (WLP), Nijmegen/Tilburg

© Bureau NRM 2005

